T.C.

İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

AVRUPA BİRLİĞİNE KATILIM SÜRECİNDE KUZEY MAKEDONYA'NIN YAŞADIĞI ULUSAL VE TARİHSEL SORUNLAR

Yüksek Lisans Tezi

Kjani HALID

100035112

İSTANBUL, 2021

T.C.

İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

AVRUPA BİRLİĞİNE KATILIM SÜRECİNDE KUZEY MAKEDONYA'NIN YAŞADIĞI ULUSAL VE TARİHSEL SORUNLAR

Yüksek Lisans Tezi

Kjani HALID

100035112

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Ayfer GENÇ YILMAZ

İstanbul, 2021

ETİK KURALLARA UYGUNLUK

Hazırlamış olduğum tez özgün bir çalışma olup YÖK ve İTİCÜ Lisansüstü Yönetmeliklerine uygun olarak hazırlanmıştır. Ayrıca, bu çalışmayı yaparken bilimsel etik kurallarına tamamıyla uyduğumu; yararlandığım tüm kaynakları gösterdiğimi ve hiçbir kaynaktan yaptığım ayrıntılı alıntı olmadığını beyan ederim. Bu tezin ihtiva ettiği tüm hususlar şahsi görüşüm olup İstanbul Ticaret Üniversitesinin resmi görüşünü yansıtmamaktadır.

Kjani Halid

ÖZET

Kuzey Makedonya'nın AB'ye katılım çabaları, son yılların en tartışmalı sürecidir. AB Komisyonu üyelik müzakerelerinin üst üste birkaç yıldır başlatılmasını tavsiye etmesine rağmen, Yunanistan'ın itirazları ülkenin AB'ye katılımını engellemiştir. Haziran 2018'de, ülkenin adını Kuzey Makedonya Cumhuriyeti olarak değiştirme anlaşmasının bir parçası olarak Yunanistan vetosunun geri çekilmesinin ardından, Bazı Üye Devletler, Kuzey Makedonya'da yolsuzluk ve hukukun üstünlüğü konusunda endişelerini dile getirirken, diğerleri jeopolitik nedenlerle genişlemeyi desteklemeye ve Batı Balkanlar'da artan Rus ve Çin etkisine karşı koymaya karar vermişlerdir. Bu bağlamda, Avrupalı bakanlar, bir dizi koşulun yerine getirilmesi halinde Makedonya'nın AB üyelik müzakerelerinin Haziran 2019'da başlamasına karar vermişlerdir. Ancak, Bulgaristan, Kasım 2020'de, Kuzey Makedonya ile AB üyelik müzakerelerini başlatma kararını veto ederek, ülkeyi, AB yolunda ilerlemesini dolaylı olarak etkilemiştir.

Bu çalışmada, Kuzey Makedonya'nın AB ilişkileri ve katılımındaki genel durumu, Yunanistan'la on yıllardır devam etmiş olan isim sorununun çözümü, Bulgaristan'ın ülkenin katılımına engeli ve diğer diş faktörlerin ülkenin katılımına etkileri incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kuzey Makedonya, AB, Katılım

ABSTRACT

NATIONAL AND HISTORICAL PROBLEMS OF NORTH MACEDONIA IN THE PROCESS OF ACCESSION TO THE EUROPEAN UNION

North Macedonia's EU accession efforts are the most controversial process in recent years. Although the EU Commission has recommended that membership negotiations has to be opened for several years in a row, Greek objections have prevented the country from joining the EU. In June 2018, following the withdrawal of the Greek veto as part of the agreement to rename the country to the Republic of North Macedonia, some Member States expressed their concerns over corruption and the rule of law in North Macedonia, while others continued to support enlargement for geopolitical reasons and to increase the growing concern in the Western Balkans to resist Russian and Chinese influence in the area. In this context, European ministers have decided that Macedonia's EU accession negotiations will start in June 2019 if a set of conditions are met. However, Bulgaria indirectly affected the country's progress towards the EU by vetoing its decision to open EU membership negotiations with North Macedonia in November 2020.

In this study, the general situation of North Macedonia in EU relations and accession process, the solution of a decades-old name problem with Greece, Bulgaria's barrier to the country's accession and the effects of other external factors on the country's accession to EU were examined.

Keywords: North Macedonia, EU, Accession

ÖNSÖZ

Bu tezin yazımı aşamasında, çalışmamı titizlikle takip eden, destekleyen ve her daim ulaşabildiğim danışmanım Dr. Öğretim Üyesi Ayfer GENÇ YILMAZ'a saygılarımı ve teşekkürlerimi sunarım. Tezin sunumu esnasında, görüşleriyle katkıda bulunan Dr. Öğretim Üyesi Hazar VURAL JANE ve Dr. Öğretim Üyesi Başak ÖZORAL'a içten teşekkür ederim.

Son olarak, zor dönemlerimde Üsküp'ten bana desteğini esirgemeyen ve pozitif enerjisiyle bana ilham veren kuzenim Ubeydullah Güler'e ve beni bugünlere getiren, her zaman yanımda olan değerli anne ve babama sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZET……...……...…iv
ABSTRACT……v
ÖNSÖZ.....vi
İÇİNDEKİLER……...…….....vii
KISALTMALAR…….…….....x

1. GİRİŞ……...……1
1.1. BÖLGENİN KÖKENİ VE SORUN YAŞAYAN TARAFLAR……..…..3
1.1.1. Kuzey Makedonya'nın Coğrafi Konumu…….……..……4
1.1.2. Makedonların Etnik Kökeni…….……..5
1.2. SORUNLARIN TARİHSEL ARKA PLANI……..……...…....7
1.2.1. Kuzey Makedonya'da Yaşanan Geçmiş Sorunlar……...……..7
1.2.1.1. Makedonya Krallığı, Bulgar Krallığı ve Roma İmparatorluğu Dönemi (M.Ö. 7. yüzyıl - M.S. 14. yüzyıl)…….……...…..…..8
1.2.1.2. Osmanlı Dönemi (15. yüzyıl - 19. yüzyıl)……..……..……..10
1.2.1.3. Kuzey Makedonya'nın Ulusal Uyanışı (1814 - 1870)…….…..…12
1.2.1.4. IMRO ve İlinden Ayaklanması (1880 - 1904)……..……..……14
1.2.1.5. Balkan Savaşları ve Dünya Savaşları Sırasında Kuzey Makedonya…...…...16
1.2.1.6. Yugoslavya Dönemi…….…….……..18
1.2.2. Bağımsızlık Bildirisinden Bu Yana Kuzey Makedonya…….....20
1.2.2.1. Makedonya Cumhuriyeti Deklerasyonu……..……...……20
1.2.2.2. Kuzey Makedonya'nın Tanınma Girişimleri (1991 - 1995)…….…..22
1.2.2.3. 2001 İsyanı ve Kuzey Makedonya'daki Arnavut Azınlığı……...…….24

2. AVRUPA BİRLİĞİ - KUZEY MAKEDONYA İLİŞKİLERİ……..……...26
2.1. Kuzey Makedonya ve Avrupa Birliği İlişkilerinin Tarihsel Gelişimi……..…..……..26
2.2. Avrupa Birliği Katılımı için Kuzey Makedonya'nın Kurumsal Altyapısı……....……..29
2.3. Kuzey Makedonya'nın Müktesebatını Yerine Getirmesine İlişkin Avrupa Komisyonu Raporu…….…..…31

2.3.1. Demokrasi ve Hukuk Üstünlüğü……...……...31
2.3.2. Kamu Yönetimi……...…..……32
2.3.3. Yargı Sistemi……...……....……33
2.3.4. Yolsuzlukla Mücadele……...……..33
2.3.5. Organize Suçla Mücadele……...…….34
2.3.6. Temel Haklar……...…...…….…34
2.3.7. İfade Özgürlüğü……...…...…….…35
2.3.8. Bölgesel İşbirliği……..36
2.3.9. Göç Akışı…….....……...36
2.3.10. Ekonomik Kriterler……...….36
2.3.11. Üyelik Yükümlülükleri…….....…….....37

3. AVRUPA BİRLİĞİNE KATILIM SÜRECİNDE ÜÇÜNCÜL TARAFLARIN ETKİLERİ.....38
3.1. Tarafların Pozisyonları…….…….……38
3.1.1. Yunanistan'ın Görüşü…….....….38
3.1.2. Bulgaristan'ın Görüşü……..39
3.1.3. Kuzey Makedonya'nın Görüşü……...…….40
3.2. Tarafların Çıkarları ve Talepleri…….……..41
3.3. Tarafların Değerleri……...…….…53
3.4. Tarafların İç Alt Grupları ve Bağlı Oldukları Teşkilatlar…….....……54
3.4.1. Yunanistan'daki Etnik ve Dini Gruplar……...……54
3.4.2. Bulgaristan'daki Etnik ve Dini Gruplar……...……...…56
3.4.3. Kuzey Makedonya'daki Etnik ve Dini Gruplar…….…….57

4. TARİHSEL VE ULUSAL SORUNLARIN ÇIKIŞ NOKTASI VE ÜLKENİN AB'YE KATILIMINI ETKİLEYEN DIŞ FAKTÖRLER…….…….……..58
4.1. Tarafların Fikir Ayrılığı Sebepleri ve Sorunların Çıkış Noktası…….....…….58
4.1.1. Yunanistan'ın Bakış Açısından……..…….....58
4.1.2. Bulgaristan'ın Bakış Açısından……..……....……60
4.1.3. Kuzey Makedonya'nın Bakış Açısından……..……....…….61

4.2. Kuzey Makedonya'nın AB'ye Katılımını Etkileyen Dış Faktörler…….....…….62
4.2.1. Küresel Aktörlerin Jeopolitik Çıkarları……...……....……62
4.2.2. Türkiye - Kuzey Makedonya İlişkileri……...……..64
4.2.3. Fransa'nın Ülkenin Üyelik Müzakerelerine Engeli……..……...66

Sonuç……...…….…..68

Öneriler…….....70

KAYNAKÇA…….72

KISALTMALAR

AB : Avrupa Birliği

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

AEÇK : Makedonya Cumhuriyeti Hükümeti Avrupa Entegrasyonu Çalışma Komitesi

AGİT : Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı

ASNOM : Makedonya Anti-faşist Ulusal Kurtuluş Meclisi (Anti-fascist Assembly for the National Liberation of Macedonia)

AT : Avrupa Toplumu (European Communities)

AVNOJ : Yugoslavya Antifaşist Ulusal Kurtuluş Konseyi (Anti Fascist Council For The National Liberation of Yugosalvia)

BM : Birleşmiş Milletler

COVID-19 : Koronavirüs Hastalığı - 2019 (Corona Virus Disease - 2019)

DPA : Dayton Barış Anlaşması (Dayton Peace Agreement)

DUI : Demokratik Bütünleşme Birliği (Democratic Union for Integration)

FYROM : Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti (Former Yugoslav Republic of Macedonia)

ICG : Uluslararası Kriz Grubu (International Crisis Group)

IMRO : İç Makedon Devrimci Örgütü (International Macedonia Revolutionary Organization)

JNA : Yugoslav Ulusal Ordusu (Yugoslav People's Army)

KKE : Yunan Komünist Partisi (Communist Party of Greece)

MAAK : Herkes için Hareket - Makedon Akımı (Movement for All-Macedonian Action)

NATO : North Atlantic Treaty Organization

ODGP : Ortak Dışişleri ve Güvenlik Politikası (Common Foreign and Security Policy)

ODIHR : Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Ofisi

OFA : Ohrid Çerçeve Anlaşması (Ohrid Framework Agremeement)

SDSM : Makedonya Sosyal Demokrat Birliği (Social Democratic Union of Macedonia)

SNOF : Slav Makedon Halk Kurtuluş Cephesi (The Slavomacedonian National Liberation Front)

UAD : Uluslararası Adalet Divanı

UBK : Güvenlik ve Karşı İstihbarat Bürosu (The Administration for Security and Counterintelligence)

VMRO - DPMNE : İç Makedon Devrimci Örgütü - Makedonya'nın Ulusal Birliği Demokratik Partisi (Internal Macedonian Revolutionary Organization - Democratic Party for Macedonian National Unity)

1. Giriş

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti, 2005 yılından bu yana Avrupa Birliği'ne katılım için adaydır. AB'ye katılım, ülke hükümeti için en yüksek stratejik öncelik olarak tanımlanmıştır. Yirmi yılı aşkın süredir Kuzey Makedonya, ülke için pek çok büyük zorluğun yaşandığı bir dönem olan AB'ye katılım sürecinin bir parçası olmuştur. Genel siyasi koşullar, ülkenin ilerlemesine yönelik birkaç zorlu kararın alınmasını gerektirmiştir. Aynı şekilde, Kuzey Makedonya da kendisini çoğu kez AB üye ülkelerine bağımlı bulmuştur ve bu durum, ülkenin Avrupa ailesindeki yakın veya uzak geleceğini belirleyen sayısız kararda yansımıştır. (EU Commission, 2020)

Avrupa Birliği Antlaşması'na göre, AB'nin değerlerine saygı duyan ve onları teşvik etmeye kendini adamış herhangi bir Avrupa Devleti, Birliğe üye olmak için başvurabilir. Bununla birlikte, AB'de yeni bir üyenin katılımının ait olduğu daha hassas kararların oybirliğine tabi olduğu, diğer bir deyişle tüm Üye Devletler arasında mutabakatla alındığı da çok iyi bilinmektedir. Bu nedenle, herhangi bir Üye Devlet, katılım sürecinin herhangi bir aşamasında, aday ülkenin katılım sürecine devam etmesine "hayır" diyebilir. (AB Antlaşması, 2020) Katılım müzakerelerinin başlatılmasına ilişkin kararın kabul edilmesinden önce Yunanistan, Kuzey Makedonya'nın AB'ye katılımını veto ederek, 2018 yılının son çeyreğine kadar ülkenin katılım müzakerelerinin yapılmasına engel olmuştur. Bugün de Bulgaristan, ülke'nin katılım sürecine tarihsel, ulusal ve dilsel faktörlerlere engel olmaktadır. Kuzey Makedonya'nın üyelik özlemleri bu nedenle bu gerçekliğe karşı savunmasızdır. Yunanistan ile Kuzey Makedonya arasındaki sorun istisnai değildi ve bu sorun tarihi, siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel faktörler dahil olmak üzere çok çeşitli konuları içermiştir. (Goverment of the Republic of North Macedonia, 2020) AB, üye ülkelerin, aday ülke statüsündeki ülkelerle çatışmasını ve sorunlarını çözmeden katılımını gerçekleştirmemektedir. Bu kurallar hem Makedonlar hem de Birliğe üye olmak için müzakere sürecinde olan diğer tüm ülkeler için geçerlidir. AB'ye katılım süreci bir pazarlık sürecidir ve Birliğin diyalog ve uzlaşma yoluyla inşa edilmesi ve işleyişiyle birlikte bunlar, üyelik müzakerelerini tanımlayan temel unsurlardır. Uygulamada bu, Kuzey Makedonya'nın AB üyeliğine yönelik

müzakerelerinin sürekli değişikliklerin ortasında yürütüleceği ve sonuç olarak yeni durumlarda ayarlamalar gerektireceği anlamına gelmektedir. (EU Commission, 2020)

Dört bölümden oluşan bu çalışmamızın amacı, Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin AB'ye katılım sürecinde yaşadığı ulusal ve tarihsel sorunları araştırılarak göz önüne serilmesidir. Bu amaçtan yola çıkarak, Kuzey Makedonya'nın, uluslararası arenada yerini egemen bir devlet olarak aldığı 1991'den itibaren AB'nin bir parçası olmak istemesi, dış politikasını bu yönde kullanma yoluna gitmesi ve bütünleşmenin içinde bulunmak istemesi açık bir şekilde görülmektedir. Bu süreçte Kuzey Makedonya'nın komşu Balkan devletleri, Yunanistan ve Bulgaristan ile yaşamış olduğu etnik ve sosyo-kültürel meselelerin çözüme kavuşturulması da bir diğer konu başlığıdır.

Çalışmanın sorunsalı olarak ortaya çıkan konular ise şunlardır: Kuzey Makedonya'nın AB katılımına üçüncül tarafların engel olmasının nedeni nedir? Bu çatışmaların başlangıcı hangi döneme dayanır? Kuzey Makedonya bu süre zarfında AB katılım sürecinde nasıl bir gelişim göstermiştir?

Birinci bölümde; Kuzey Makedonya hakkında genel bilgilere yer verilmiş ve sorunların tarihsel arka planı ele alınmıştır. Bu anlamda bölgenin kökeni, coğrafik konumu, incelenmiş olup, ülkede daha önce yaşanmış sorunlar detaylandırılarak; Makedon Krallığı, Bulgar Krallığı ve Roma İmparatorluğu dönemi, Osmanlı Dönemi, IMRO ve İlinden Ayaklanması, Balkan Savaşları ve Dünya Savaşları Dönemi, Yugoslavya Dönemi açıklanmaya çalışılmıştır. Bu bölümün son kısmında da Bağımızlık bildirisinden bu yana ülkenin deklerasyonu, tanınma girişimleri, 2001 İsyanı ve Arnavut Azınlık konuları incelenmiştir.

İkinci bölümde; AB - Kuzey Makedonya ilişkilerine yer verilmiştir. Bu bağlamda, AB katılımı için Kuzey Makedonya'nın kurumsal altyapısı, Kuzey Makedonya'nın Müktesebatını yerine getirmesine ilişkin AB Komisyonu Raporu incelenmiştir. İlk kısımda, Kuzey Makedonya'nın AB'ye katılım sürecinde tarihsel gelişimi ve güncel gelişimi ele alınmıştır. Bölümün ikinci kısmında ise, ülkenin Avrupa Birliği üyeliğine ulaşma konusundaki stratejik temelleri açıklanmıştır. Bölümün son kısmında ise Kuzey Makedonya'nın AB katılımı amacıyla müktesebatını ne yönde ilerlettiği detaylandırılıp değerlendirilmiştir.

Üçüncü bölümde; Ülkenin AB'ye katılım sürecinde üçüncül tarafların etkileri incelenmiş olup, bu bağlamda tarafların pozisyonları, çıkarları, talepleri, değerleri ve iç alt grupları ve bağlı oldukları teşkilatlar ele alınarak tarafların etniği, nüfusu ve dini grupları açıklanmaya çalışılmıştır.

Dördüncü bölümde; Tarihsel ve ulusal sorunların çıkış noktası ve ülkenin AB'ye katılımını etkileyen diş faktörler incelenmiştir. Tarafların fikir ayrılığı sebepleri ve sorunların çıkış noktası araştırılmış olup bu konuda detaylı bilgi verilmiştir. Ülkenin AB ilişkilerini etikelyen diğer unsurlar da araştırılmıştır. Bu anlamda, Küresel aktörlerin jeopolitik çıkarları, ülkenin Türkiye ile ilişkileri ve Fransanın Kuzey Makedonya'nın AB müzakerelerine engeli ele alınmıştır.

Bu çalışmada, Kuzey Makedonya'nın bağımsızlığından günümüze kadar geçen süreci, yakın zamana kadar Yunanistan, şimdi ise Bulgaristan'ın, ülkenin AB katılım sürecine vetosu ele alınarak, ülkenin AB'ye katılımında yaşadığı sorunlar tarihsel ve ulusal perspektiften analiz edilmiştir. Böylece, analiz doğrultusunda elde edilmiş olan sonuçlar çalışmanın hipotezini açıklayacaktır.

1.1. BÖLGENİN KÖKENİ VE SORUN YAŞIYAN TARAFLAR

Balkan Yarımadası uzun süredir Avrupa'da bir istikrarsızlık merkezi olmuştur ve bu istikrarsızlığın kökleri bölgede ulus devletlerin kurulmasına kadar uzanmaktadır. 19. yüzyılda Osmanlı yönetimine karşı isyanlar, milliyetçi ideolojilerin yükselişi ile birleşerek Balkanlar'da ulusal kurtuluş hareketlerine dönüşmüştür. Bununla birlikte, Osmanlı İmparatorluğu'nun gerilemesinin bir sonucu olarak ortaya çıkan iktidar boşluğu, komşu yayılmacı Balkan ülkelerini Makedonya topraklarının ilhakını arzulamaya teşvik etmiştir ve bu nedenle bölgede yayılmacı milliyetçiliği beslemiştir. Bu bölümde, Makedonların ulusal kimlik oluşturma sürecinin evrimi ve Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin tanınma çabaları tarihsel bağlamda açıklanacaktır. Bu bağlamda, öncelikle sorunların altında yatan faktörleri daha iyi anlamaya yardımcı olmak için bölgenin coğrafi tanımı, jeopolitik önemi ve Makedonların etnik kökeni incelenecektir.

1.1.1. Kuzey Makedonya'nın Coğrafi Konumu

*Maps and Politics: A Review of the Ethnographic Cartography of Macedoni*a kitabının giriş bölümünde Henry R. Wilkinson "Makedonya tanıma meydan okuyor" demiştir. Makedonya genellikle belirsiz bir şekilde Balkanlar'da bulunan bir coğrafi bölge olarak tanımlanır. Oxford İngilizce Sözlüğü, Makedonya'yı "Orta Balkanlar'da güney Yugoslavya, kuzey Yunanistan ve güneybatı Bulgaristan sınırları boyunca yer alan bir coğrafi bölge" olarak tanımlamaktadır. Encyclopedia Britannica, Makedonya'yı "o ülkenin kuzey ve kuzeydoğu kısımlarını içeren geleneksel bir bölge" olarak tanımlar. (Danforth, 1995, s. 4)

Coğrafi bölgenin genel kabul görmüş tanımına uygun olarak Makedonya, kuzeyde Skopska Crna Gora ve Shar Planina dağları, doğuda Rila ve Rodop dağları, güneyde Ege kıyıları ile Selanik, Olympus dağı ve Pindus dağları ve batıda Ohri ve Prespa gölleri ile sınırlıdır. Yaklaşık 67.000 kilometrekarelik bir alanı kaplar ve şu anda Makedonya bölgesi, Yunanistan ve Bulgaristan arasında bölünmüştür. (Selvi, 2015, s. 18)

Bu alan, Vardar / Axios, Struma / Strimon ve Mesta / Nestos nehir vadileri etrafında kurulu bir coğrafi birim oluşturur ve genellikle "Coğrafi Makedonya" olarak anılır. Bu coğrafi bölge genellikle ya iki birime, bugünün Yunan Makedonyasını oluşturan "Aşağı Makedonya" ve "Yukarı Makedonya" yı kapsayan ya da Balkan Savaşları'ndaki coğrafi Makedonya'nın siyasi bölünmesine eşit olan üç birime bölünmüştür. Bu üç birim, ya ilgili ülke olan Yugoslav Makedonyası ya da Yunan Makedonyasın'dan sonra ya da her birinin ana coğrafi özelliklerinden sonra, şu anda Kuzey Makedonya Cumhuriyeti olan bölüm için "Vardar Makedonyası", Yunan bölümü için "Ege Makedonyası" ve Bulgar kısmı için ise "Pirin Makedonyası" adını almıştır. (Poulton, 2000, s. 1, 2) Danforth, Makedonya'yı coğrafi bir bölge olarak tanımlamanın onu çağdaş Balkanlar haritalarından çıkardığını ve Makedonya'yı "ülkeler arasında, yanlarında veya dışında kalmadan uzanan, sınırları olmayan bir bölge" haline getirdiğini savunmaktadır. (Danforth, 1995, s. 5)

Kuzey Makedonya'nın jeostratejik konumu ve ekonomik değeri, bu toprakların çalkantılı geçmişini açıklamaktadır. Yüzyıllar boyunca, Balkanlar'a egemen olmak isteyen tüm imparatorluklar, Avrupa, Asya ve Afrika arasındaki bu önemli kavşağa boyun eğdirmeyi gerekli gördüler ve bu nedenle onu kontrol etmeye çalıştılar. Eski Makedon krallığının çöküşünden sonra Romalılar, Gotlar, Hunlar, Slavlar ve Osmanlılar bölgeyi fethedip kendi imparatorluklarına dahil ettiler. Osmanlılar, 1912-13 Balkan Savaşları'na kadar beş yüz yıldan fazla bir süre Makedonya bölgesini yönetti. (Rossos, 2008, s. 17) Makedonya toprakları Osmanlı egemenliğinde kalırken, uzun yıllar coğrafi kavram olarak anıldı. Osmanlı İmparatorluğu'nun gerilemesi sırasında bölge, 19. yüzyılın ilk yarısında kurulan Yunanistan, aynı yüzyılın ikinci yarısında kurulan Sırbistan ve 20. yüzyılın başlarında bağımsızlığını kazanan Bulgaristan arasında acımasız rekabetin hedefi haline geldi. (Hatipoğlu, 2001, s. 165)

1.1.2. Makedonların Etnik Kökeni

Sürekli işgal tarihlerinin ilk belirtileri erken Neolitik döneme, Makedonya kıyı ovasında M.Ö. 6200'e kadar uzanmaktadır. Neolitik dönemde Makedonya ve Trakya, Balkan Yarımadası'nın güneyinde farklı kültürler tarafından işgal edildi. Bu alanların nüfusu Akdeniz bölgesi, Yukarı Makedonya ve kuzey Epir ile melezdi. (Poulton, 2000, s. 11) Tarihçiler hala Makedonların gerçek kökenini tartışmaktadır. Rossos, en son arkeolojik, dilbilimsel ve toponomik kanıtların, Makedon kabilelerinin kademeli oluşumunu ve çeşitli etnik unsurların karışması, kaynaşması ve asimilasyonu yoluyla farklı bir Makedon kimliğini gösterdiğini savunmaktadır. Ona göre, Makedonlar aşağı Tuna'nın yerli halklarını (İliryalılar, Traklar ve daha sonra Yunan etnik unsurları) işgal ettiler ve muhtemelen Trakyalıların Makedon kimliğinin etno-oluşumuna egemen olduğunu varsaymaktadır. Rossos ayrıca Makedonların kendi dilleri veya lehçeleri ve gelenekleri olan farklı bir etnik halk haline geldiklerini iddia etmektedir. Ayrıca şehir devletlerinde Makedonlar kuzey ve kuzeybatıda İliryalılardan, doğuda ve kuzeydoğuda Traklardan, güneyde Yunanlılardan farklıydı. M.Ö. 4. yüzyılda resmi dil Yunancaydı ve elitler yavaş yavaş Yunan kültürünü kucaklayarak Helenist olmuşlardır. (Rossos, 2008, s. 11, 12) Eski Makedonlar, kendi çıkarlarına ulaşmak için "filhelenizm"i kullandılar. (G. T.

Griffith, 1979, s. 150) Borza, birçok Makedon seçkininin Yunanlılar gibi konuşmasına ve giyinmesine rağmen Makedonlar gibi yaşadığını ve davrandığını savunmaktadır. Borza'ya göre, antik Makedonların kesin etnik bileşimi tarihsel olarak açık değildir, ancak bunlar, bir Yunan kabilesi veya herhangi bir Balkan halkı değil, farklı bir etnik grup olduğunu savunmuştur. (Borza, 1990, s. 73) Poulton, "Makedonlar kimdir?" kavramının oldukça tartışmalı bir konu ve çoğu zaman biraz kafa karıştırıcı olduğunu iddia etmektedir. (Poulton, 2000) Yunan milliyetçileri, tüm Makedonların Yunan olduğunu ve yalnızca Yunanların Makedon olabileceğini "Makedonya Yunandır, Yunandı ve Yunan kalacaktır"ı savunmaktadırlar. Öte yandan günümüz Makedonları Yunan olmadıklarını, kendi dilleri, kültürleri, tarihleri ve ulusal kimlikleri ile farklı insanlar olduklarını iddia etmektedirler. Taraflardan hiçbiri, diğerinin Makedon kimliği iddialarının meşruiyetini kabul etmemektedir. Antropolojik bir bakış açısından, "Makedonya" birçok farklı anlama sahip olabilir. Makedonca terimi üç temel anlamı koruyor. Genellikle ulusal anlamda Makedon milli kimliğine sahip kişilere atıfta bulunmak için kullanılır. Yunan milliyetçileri bu kullanıma itiraz etse de, bu tür bir kullanım, her türden kültürel gruba atıfta bulunmanın antropolojik pratiğiyle uyumludur. "Makedon" kelimesi, bölgesel anlamda Makedonya'dan gelen Yunan milli kimliğine sahip kişilere atıfta bulunmak için de kullanılmaktadır. Yine de bazı Makedon milliyetçileri bu kullanımdan hoşnut değildir. Kuzey Yunanistan'da "Makedon" kelimesi çok daha dar bir anlamda kullanılır, Yunan veya Makedon dilini veya her ikisini birden konuşabilen Makedonya'nın yerli halkına atıfta bulunmak için kullanılır. (Danforth, 1995, s. 6, 7)

1923'e kadar Kuzey Makedonya nüfusunun çoğunluğu Slav'dı. Yunan-Türk savaşından sonra Yunan yerleşimcilerin Yunan Makedonyasına girmesi nedeniyle, bu artık bir bütün olarak Makedon Bölgesi için geçerli değildir. Ancak Yugoslav ve Bulgar Makedonyasında, Slavlar hala nüfusun dörtte üçünden fazlasını oluşturmaktadır. Günümüz makedonları güney Slavlarıdır, bir dilleri veya bir grup farklı lehçeleri vardır. Kendine özgü oldukça ayırt edici özelliklere sahip olan bu dil Bulgarcaya, fonetik olarak bazı açılardan da Sırpçaya benzemektedir. Kendi ulusal duygularına gelince, güvenli bir şekilde söylenebilecek tek şey, son seksen yıl içinde birçok Slav Makedon'un kendilerini Bulgar olarak gördükleri veya Bulgaristan ile yakından bağlantılı oldukları, Kendilerini

Sırp olarak ya da Sırbistan ile yakından bağlantılı olduklarını ise kabul etmezler. Sadece kuzeybatıdaki Üsküp bölgesi halkı kendilerini Sırp olarak görme eğilimi göstermiştir. "Makedon olma hissi ve Makedonlardan başka bir şey yoktur" yeni bir büyüme duygusu gibi görünmektedir ve bugün bile çok köklü değildir. Tüm Makedon anlaşmazlığının en şiddetli tartışmalı yönü olan ve bugün hala tartışılan mesele, Slav Makedonların ulusal kimliğidir. (Barker, The origin of the Macedonian dispute, 1999, s. 4-6)

Komşularının, Slav Makedonlar hakkında kaçınılmaz olarak çelişkili görüşleri vardır. Bulgarlar, tüm Slav Makedonların Bulgar olduğunu söylemekle o anın ihtiyaçlarına veya uygunluğuna göre ayrı bir Makedon halkı olduğunu ilan etmek arasında gidip gelirler. 1941'e kadarki resmi Sırp politikası, tüm Slav Makedonların Sırp olduğunu söylemek ve Yugoslav Makedonya'yı "Güney Sırbistan" olarak adlandırmaktı. Ancak iki savaş arasında Svetozar Pribiceviç gibi Yugoslavya'nın bazı muhalif siyasetçileri, Makedonların ayrı bir halk olduğunu ilan etmişler; ve bu teori, Mareşal Tito'nun politikasının da temelini oluşturmuştur. (Barker, The origin of the Macedonian dispute, 1999, s. 7-9)

1.2. SORUNLARIN TARİHSEL ARKA PLANI

1.2.1. Kuzey Makedonya'da Yaşanan Geçmiş Sorunlar

Makedonya toprakları birçok medeniyete ve çatışmaya ev sahipliği yaptı, İlk başta Eski Makedon krallığı, sonrasında Romalılar, Gotlar, Hunlar, Bulgar krallığı, Bizans İmparatorluğu, Osmanlı İmparatorluğu, ve son olarak Yugoslavya tarafından fethedildi. Aşağıdaki bölümde, Yunanistan ve Bulgaristan'nın, Kuzey Makedonya ile arasındaki uyumsuzluğun gerçek doğasını ortaya çıkarmak için bölgede yaşanan önceki münakaşalar tarihsel bağlamda açıklanacaktır.

1.2.1.1. Makedonya Krallığı, Bulgar Krallığı ve Roma İmparatorluğu Dönemi (M.Ö. 7. yüzyıl - M.S. 14. yüzyıl)

Eski Makedon Krallığı, M.Ö. 7. yüzyılın başlarında Kral Perdiccas I tarafından kurulmuştur. Krallığın toprakları, II. Philip'in yönetimi altında (M.Ö. 359 - 336), bugünkü Kuzey Makedonyası'nın çoğunu (Vardar Makedonyası), Bulgar Makedonyası (Pirin Makedonyası) ve neredeyse tüm Yunan Makedonyası'nı (Ege Makedonyası) kapsıyordu. Makedonya Krallığı, Makedon dağ kabilelerine egemen olmuş ve bölgedeki Trakya, Yunan ve diğer yerli halkları fethetmiş, asimile etmiş veya kovmuştur. (Rossos, 2008, s. 12)

Roma İmparatorluğu, eski Makedon Krallığını yıkmış ve onu kendi imparatorluğunun bir vilayetine dönüştürmüştür. Makedonya'nın coğrafi ve idari tanımı ve etnik yapısı, M.Ö. 168 ile 6. yüzyıl arasında sık sık değişmiştir. Bu dönemde Makedonlar, Traklar ve İliryalıların üst sınıfları kültürel olarak Helenleşmiştir. İmparatorluk yetkililerinin ve sömürgecilerin Makedonya'ya yerleşmeleri, bölgenin Romalılaşma sürecini başlatmıştır. İmparatorluğun son yüzyıllarında Makedonya, Barbar göçlerini ve istilalarını yaşamıştır. 3. ve 5. yüzyıllarda Gotlar Makedonya'yı işgal etmiş ve yok etmiştir; 4. ve 5. yüzyıllarda Hunlar da aynısını yapmıştır. (Rossos, 2008, s. 17)

3. ve 6. yüzyıllar arasında kuzeydoğu Avrupa'dan Slavlar, Bizans yönetimine meydan okuyarak Balkanlara taşınmış ve yerleşmiştir. Tuna nehrini geçerek 6. yüzyılda Adriyatik'ten Karadeniz'e Bizans mallarını yağmalamışlardır. Bizans imparatorları doğuda İran'la yoğun bir şekilde meşgul olduklarından, Balkanlar'a Slav sızmalarını engelleyememişlerdir. (Rossos, 2008, s. 23)

Son olarak, 629'da İmparator Herakleios, onların belirli bölgelere yerleşmelerine izin vermiştir. Slavlar, 7. yüzyılda bazı büyük şehirler ve Yunan karakterini koruyan Akdeniz kıyılarının çoğu dışında tüm bölgeyi kolonileştirmiştir. Adriyatik kıyılarını kontrol etmişler ve orta Balkanlar'da, Ege, Tuna ve Karadeniz arasında egemen olmuşlardır. Slav kolonizasyonu bölgenin etnik karakterini değiştirmiştir. Asıl sakinler, Slavlar tarafından yerlerinden edilen ve onları daha küçük, daha güvenli alanlara zorlayan

savaşlarda ve asimilasyonda kayıplara uğramışlardır. İliryalılar kaçmış ya da bugünkü Arnavutluk'un ücra bölgelerine yerleşmeye zorlanmışlardır. Trakyalılar ve Daçyalılar geri çekilmek zorunda kalmış ve dağlarda kendilerine güvenli alanlar bulmuşlardır. (Rossos, 2008, s. 24)

Bulgarlar Tuna'yı geçerek, Slav kabilelerine ev sahipliği yapan Balkan Dağları'nın kuzeyindeki toprakları fethederek 672'da kendi devletlerini kurmuşlardır. Bulgar fatihler kültürel açıdan daha gelişmiş ve askeri açıdan çok daha fazla sayıda olsada, Slavlar, 9. yüzyılda onları asimile etmişlerdir. (Rossos, 2008, s. 26) Başlangıçta Bulgar hükümdarları, Bizans İmparatorluğu'nun güney ve güneybatı yönlerine genişlemeyi hedeflemişlerdir. İlk Bulgar imparatorluğu, Konstantinopolis'te imparatorluk tahtına talip olmak isteyen Çar Simeon 893 - 927 yılları dönemi zirveye ulaşmıştır. Ancak, Bizans İmparatoru'na karşı girişimleri başarısız olmuş ve oğlu Çar Peter, bazı Bizans topraklarını iade etmiştir ve imparatorluk Çar Peter'ı 927'de "Bulgarların Çarı" olarak tanımıştır. Yine de, Bulgaristan Makedonya topraklarını iade etmemiş ve Bizans onları Bulgar toprakları olarak tanımıştır. (Rossos, 2008, s. 26, 27) Çar Peter öldükten sonra, Makedonya valisi Comes Nikola'nın dört oğlu Makedonya'da iktidarı ele geçirmiştir. Kardeşler, eski Bulgar İmparatorluğu'nun Makedonya topraklarını kontrol etmiştir. İlk başta kardeşler birlikte hüküm sürdüler, ancak sonunda Samuel, merkezi önce Prespa'da ve daha sonra Makedonya'daki Ohri'de bulunan imparatorluğun kurucusu olmuştur. Samuel kendisini Makedonya Krallığı'nın çarı olarak ilan etmiş ve ayrıca Ohrid başpiskoposluğunu kurmuştur. Meşruiyet nedeniyle Samuel, Bulgar İmparatorluğu'nun doğrudan halefi olarak tanınmaya ve kabul edilmeye çalışmıştır. Samuel'in "Makedonya Krallığı" nispeten kısa bir süre hayatta kalmıştır. Bizans İmparatoru II. Basil, imparatorlukta iç düzen ve istikrar sağlandıktan sonra, Balkanlar'ın kontrolü için Samuel'e karşı bir savaş başlatmıştır. (Rossos, 2008, s. 28-30) Çar ordusu 6 Ekim 1014'te Basil tarafından yenilgiye uğratılmıştır. 1018'in ortalarında Makedonya, Bizans İmparatorluğu tarafından tamamen fethedilmiş ve iki asır boyunca egemenliği altında kalmıştır. Basil, Samuel'in imparatorluğunu bölmüş ve imparatorluk yönetimine entegre etmiştir. (Selvi, 2015, s. 21, 22)

Bizans İmparatorluğu altında çekilen cefa, Makedonya'da huzursuzluk, muhalefet ve isyanlara neden olmuştur. İki asır sonra Bizans İmparatorluğu hükümeti çok zayıflamıştı, yerel ve bölgesel feodal beyler otoriteyi ele geçirerek Bulgar ve Sırp örneklerini takip ederek Bizans'tan bağımsızlıklarını ilan ettmişlerdir. (Rossos, 2008, s. 35-38) 1280'de İznik İmparatorluğu, Bulgaristan'ın Makedonya'daki hakimiyetine meydan okumuştur. İznikler Bizans İmparatorluğu'nu yeniden kurana kadar, İznik, Epir, Bulgaristan ve Sırbistan Makedonya'nın geri kalanı için mücadele etmiştir. Sırp Kralı Milutin (1282 - 1321 yılları arası) Bizans'a meydan okumaya başlamış ve Makedonya'yı işgal etmiştir. Sırp Çarı Stefan Uros'un (1355 - 1371 yılları arası) otoritesi gerileme halindeydi ve güç bölgesel feodal beylere geçmiş ve sonunda 26 Eylül 1371'de Çernomen'de Osmanlı ordusu tarafından yenilgiye uğratılarak Makedonya toprakları Osmanlı İmparatorluğu'nun eline geçmiştir. (Rossos, 2008, s. 39, 40)

1.2.1.2. Osmanlı Dönemi (15. yüzyıl - 19. yüzyıl)

Makedonya bölgesi, Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkanlar'da fethettiği ilk topraklardan biriydi. Osmanlılar, Balkanlar'daki eski Bizans devletlerini ve hanedanlarını kaldırmış ve bu bölgeyi kendi idari sistemlerine entegre etmiştir. (Rossos, 2008, s. 41) 1400'den sonra Balkanlar, Anadolu'nun yanı sıra Osmanlı İmparatorluğu'nun iki büyük idari bölgesinden birini oluşturmuştur. Osmanlı İmparatorluğu Makedonya topraklarını "Rumeli Beylerbeyliği" nin bir parçası haline getirerek sancaklara ayırmıştır. Makedonya'nın büyük kısmı, Osmanlı'nın en eski ve en büyük Balkan sancaklarından birini oluşturmaktaydı. Osmanlı yetkilileri Makedonya'yı stratejik açıdan en önemli sancakları olarak görüyorlardı. (Rossos, 2008, s. 43-44) İmparatorluk, çok dilli nüfusunu etnik gruba veya önceki bölgesel bölünmeye göre değil, dini topluluk veya millete göre bölmüş ve örgütlemiştir. İslam hakim dindi ve Müslümanlar hakim topluluktu. Ortodoks Hıristiyanlar Balkanlar'daki en büyük milletti. Ortodoks milletinin laik ve ruhani başı İstanbul Patriğiydi. (Rossos, 2008, s. 44) Osmanlılar, 1346 yılında kurulan Sırp Başpiskoposunu Ohri'deki Bulgar Patrikhanesi ile değiştirerek bastırmaya başlamıştır. 1777'de Rum Patrikhanesinin İmparatorluğun tüm Ortodoks tebaasını temsil ettiğini ilan eden bir devlet kararnamesi ile Rumların etkisi 1870'te artmış, aynı tarihte Fener

Patrikhanesi'nin üstünlüğü, Bulgar Kilisesi gibi Rum olmayan dini kurumlar tarafından sorgulanmaya başlanmıştır. 1870 Osmanlı kararnamesinin 10. maddesi, kendi kendini idare eden "otosefal" bir Bulgar Kilisesi'nin kurulmasına izin vermiş ve ardından 1872'de Üsküp ve Ohri vilayetleri'nin kiliseye ait olan bölgelerini elde etmiştir. Bazı bilim adamları bu tarihlerin modern Makedon çatışmasının başlangıcı olarak kabul etmişlerdir. (Barker, Macedonia: Its Place in Balkan Power Politics, 1980, s. 9-12)

Balkanlar'daki Osmanlı yönetiminin ilk iki yüzyılında otokratik ve teokratik sistem oldukça iyi işlemiştir. (Rossos, 2008, s. 45) Osmanlı fethi ve yönetimi Makedonya'daki etnik bileşimi ve dağılımı değiştirmiştir. İmparatorluğun düşüşü sırasında, kötüleşen ekonomik koşullar, çok sayıda Hristiyan köylü, Osmanlı devletinde vergi ödeyen halk "reaya", en doğu ve batı bölgeleri ve bazı şehir sakinleri arasında birçok dönüşüme yol açmıştır. Kasabalarda, din değiştirme genellikle dilsel ve kültürel asimilasyon anlamına gelmekteydi, ama buna rağmen, din değiştirenler dillerini ve birçok halk ve dini gelenekleri korumuşlardır. (Rossos, 2008, s. 51, 52) 16. yüzyılın sonlarına kadar, daha büyük şehirlerdeki Müslüman nüfus artmakta ve Ortodoks Hıristiyan nüfusu azalmaktaydı. 17. ve 18. yüzyıllarda, arazi mülkiyetinin çiftliklere dönüştürülmesinin yanı sıra reayaların yoksulluğu muhalefeti tırmandırmış ve silahlı direnişi başlatmıştır. (Rossos, 2008, s. 53) Askeri yenilgiler ve toprak kayıpları, merkezi hükümetin otoritesini zayıflatmış ve 18. yüzyılda Balkanlar'da anarşi ortaya çıkmıştır. Ortodoks Kilisesi reayaların tüm din kültürünün kaynağıydı ve Yunanca giderek Ortodoks Kilisesi'nin ve aynı zamanda eğitimin dili haline gelmiştir. (Rossos, 2008, s. 56) 18. yüzyılda imparatorluğun gerilemesi, Hıristiyan nüfusu arasında milliyetçi fikirlerin yayılmasını kolaylaştırmış ve bu, Balkanlar'daki Osmanlı egemenliğini ve meşruiyetini kabul görmeyi daha da fazla baltalamıştır. (Rossos, 2008, s. 60) Bulgaristan, 1878 Rus-Osmanlı savaşından sonra "Büyük Bulgaristan" hedeflerini gerçekleştirmek üzereydi bu hedefine Makedonya toprakları da dahildi. Ancak bölge, Berlin Antlaşması[1]

[1] Berlin Antlaşması, 1877-1878 Rus-Osmanlı savaşını sona erdiren San Stefano Antlaşması'nı revize etmek için İngiltere ve Avusturya-Macaristan tarafından toplanan 13 Haziran-13 Temmuz 1878 Berlin Kongresinin ardından 13 Temmuz 1878'de imzalandı. Berlin Antlaşması, on dokuzuncu yüzyılda Balkan ülkelerinin sınırlarının izini süren en önemli tek belgeydi. Romanya, Sırbistan ve Karadağ, antlaşma şartlarına uygun olarak bağımsızlıklarını kazanırken, Bulgaristan özerk bir prenslik oldu. Antlaşmanın bir diğer önemli sonucu da Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'na Bosna-Hersek'i işgal etme hakkının, bu vilayetler Osmanlı İmparatorluğu'nun egemenliği altında

ile Osmanlı İmparatorluğu'na geri verilmiştir. 18. yüzyılın sonlarında Osmanlı İmparatorluğu'nda milliyetçi ideolojilerin yayılmasıyla, Ortodoksluğun imparatorluktaki önemi azalmıştır. (Danforth, 1995, s. 47) Yunanistan, Bulgaristan ve Sırbistan, Makedonya topraklarını ve halkını talep etmiştir. Propagandaların, eğitim, kültür ve dini kurumların çatışması olarak başlayan çekişme, 1900'den önce silahlı çetelerin savaşı, sonrada 1912-13 Balkan Savaşlarına giden yolun önünü açmıştır. Sonucu, 1913'te İkinci Balkan Savaşı sırasında Makedonya'nın küçülmesi ve üç ülkeye bölünmesi olmuştur. (Rossos, 2008, s. 74-78)

1.2.1.3. Kuzey Makedonya'nın Ulusal Uyanışı (1814 - 1870)

Makedonların ulusal uyanış süreci, Avrupa'daki diğer ülkelerin çoğundan daha uzun sürmüş ve 20. yüzyılın ortalarına kadar devam etmiştir. (Rossos, 2008, s. 79) Makedon uyanışındaki Slav aşaması, 19. yüzyılın ilk çeyreğinde başlamış ve 1860'larda, farklı bir Makedon kimliğinin, Makedon milliyetçiliğinin oluşumunun açık bir kanıtı olduğu görülmüştür. Balkanlar ve Avrupa'daki diğer milliyetçiliklerin aksine, Makedon milliyetçiliği yasal, siyasi, kilise, eğitim veya kültürel kurumların yardımı olmadan gelişmiştir. Aslında, ortaya çıkan Makedon milliyetçiliği, yayılmacı Balkan devletlerine ve onların Büyük Güçler arasındaki ilgili destekçilerine karşı bir hayatta kalma mücadelesi olduğu anlaşılmaktadır. Kuzey Makedonya'nın uyanışının ilk dönemi olan 1814'ten 1870'e kadar geçerli bir ulusal bilincin olmadığı görülmektedir. Makedon dilindeki ilk kitap 1814'te basılmış olmasına rağmen, çoğu Makedon kendilerini Ortodoks Hıristiyan ve Slav olarak tanımlamışlardır. (Rossos, 2008, s. 83) Bununla birlikte, 19. yüzyılın ortalarına kadar, özellikle yurtdışında pek çok zengin Makedon, kendilerini prestij ve maddi kazanç için Yunan olarak gösterme eğiliminde oldukları görülmüştür. Kuzey Makedonya'da Slav uyanışı ile birlikte, yavaş yavaş Hellenizm azalmaya başlamıştır. Sırpça, bazı bölgelerde kişiler ve küçük gruplar arasında yaygındı. 19. yüzyılın ortalarında Makedonca'nın ulusal bir isim ve sembol olarak kabul edilmesine

kalacak olsa bile verilmesiydi. Bu sadece bu vilayetlerdeki siyasi durumu değiştirmekle kalmadı, aynı zamanda yüzyılın başında Bosnalı Müslümanların ulusal gelişimini de derinden etkiledi.

kadar, özellikle dini kurumlarda Bulgarca hakim olduğu anlaşılmaktadır. (Rossos, 2008, s. 84)

Osmanlı İmparatorluğu'nun gerilemesi Makedon milliyetçilerinin önünü açmış ve onları daha sistematik bir şekilde örgütlenmeye ve çalışmaya itmiştir. Uzun süredir devam eden güçlü Yunan etkisi, artık Sırp ve Bulgar ulusal hareketlerinin gerisinde kalmaya başlamıştır. Makedon aydınları, Slav komşularıyla daha yakın bağlar kurmuş olup Helenizme karşı ortak bir mücadele için Bulgarlarla güçlerini birleştirmişlerdir. Zamanla Bulgarlar bu bölgede etkili olmaya başlamış ve Makedonya'ya Bulgar okul kitapları, gazeteler ve öğretmenler gelmeye başlamıştır. Ayrıca okullarda ve kiliselerde Bulgar dilinin kullanımına başlanmıştır. Bu gelişmeler 1860'larda eğitimli orta sınıf Makedonların sert tepkisine neden olmuştur. Makedon aydınları, Makedonları en saf ve temiz Slavlar olduklarını ve kendilerinin Eski Makedon kralları Filip ve İskender'in torunları olduklarını iddia etmişlerdir, böylece topraklarının adını ulusal bir isim ve sembol olarak benimsemişlerdir. (Rossos, 2008, s. 85) 1860'ların sonlarında, "Makedonisti" Bulgarları alarma geçiren önde gelen bir Makedon milliyetçi hareketi haline gelmiştir. 1870'lerin ortalarında, Bulgar Kilisesi'ne ve vilayetine karşı büyüyen bir duygu oluştuğu görülmektedir. Makedonlar Bulgar olmadıklarında ısrar ederek kendi ayrı kiliselerini talep etmişlerdir ve edebiyatlarında Bulgar diline karşı direnmişlerdir. Bulgar Kilisesi, özellikle Makedonya'da Bulgar milliyetçiliğinin yönlendirici bir gücü haline gelmiştir. Bulgarcılık ve Makedonculuk arasındaki sürtüşme, Makedonların ulusal uyanışına ve farklı ulusal kimliklerinin şekillenmesine katkıda bulunmuştur. (Rossos, 2008, s. 86, 87) 1880'lerde Sırbistan, Yunanistan ve Bulgaristan, Makedonya'nın kültürel ve dini yaşamını okullar, kiliseler, basın ve kamu kuruluşlarının egemenliği altında kontrol etmeye çalışmıştır. Başlangıçta propaganda ve daha sonra siyasi baskı ve mali araçlar kullanmışlardır. Bulgaristan, Makedonya topraklarını ilhak etmeyi hedeflemiş, Yunanistan ve Sırbistan ise bölmeyi hedeflemişlerdir. Güçlü baskı altında, Makedon milliyetçiliği eksik kaynakları ve kurumsal temelleri ile yasadışı bir şekilde kendi nüfusundan izole bir şekilde faaliyet göstermeye itilmiştir. (Rossos, 2008, s. 88)

1870'ten sonra, Makedon entelektüeller üç ana yönelim göstermiştir, bunlar, Makedon-Bulgarcılık, Makedonculuk "Nasizam" (Nasyonal Sosyalizm) ve diğer

savunucusu az olan görüşlerdi. Başlangıçta en güçlü olmasına rağmen, "Yunancılık" pek çok savunucuyu çekememiştir. Daha sonra "Sırpçılık" az sayıda insanın görüşüydü ve hiçbir zaman geniş çapta yayılmamıştır. Bu görüşler orta sınıftaki daha zengin unsurları temsil etme eğilimindeydi. Yine de, savunucusu az olan görüşler, Makedon ulusal bilincinin evrimini güçlü bir şekilde engellemiştir. (Perry, 1988, s. 31-106)

Yunancılık ve Sırpçılık'tan farklı olarak Bulgarcılık ön plandaydı, bu görüşte olanlar Makedon bağlarını korumuş ve buna "Makedon-Bulgarcılık" adını vermişlerdir. (Rossos, 2008, s. 91, 92) Makedon-Bulgarcılık ve Makedonculuk'ta duygularını saklama hakim olmuş ve bu, Makedon ulusal bilincine farklı gelişmelere neden olmuştur. İlki siyasi ve bölgesel bir duyarlılığı temsil ederken, ikincisi etnik ve kültürel bir duyarlılığı temsil etmekteydi. (Rossos, 2008, s. 92) Makedonculuğu savunanlar tüm dış müdahaleleri kınamış, Bulgarlardan tam bir siyasi ayrılığı savunmuşlardır. Özerk ve bağımsız bir Makedonya için uzun bir mücadele başlatmışlardır. (Rossos, 2008, s. 93) 1890'larda Makedon bilinci, Makedonya'nın Osmanlı yönetiminden kurtuluşu mücadelesinde liderlik ve örgütlenme sağlayan İç Makedon Devrimci Örgütü (IMRO) altında güçlü bir harekete dönüşmüştür. Örgütün nihai hedefleri özerklik, bağımsızlık ve nihayetinde bir Slav veya daha geniş bir Balkan federasyonunda bir yerdi. (Rossos, 2008, s. 93-96) IMRO'nun aksine Makedonisti hareketi, dış propagandayı reddetmekle gelişmiştir. Makedonya siyasi hareketlerinin iki ana versiyonu olan Makedon-Bulgarcılık ve Makedonculuk "Nasizam", 1930'larda farklı koşullar altında bir araya geldiği görülmüştür. (Rossos, 2008, s. 97)

1.2.1.4. IMRO ve İlinden Ayaklanması (1880 - 1904)

Kuzey Makedonya'nın yaşadığı ekonomik zorlukları, siyasi istikrarsızlık, güvensizlik ve ilhak veya bölünme tehdidi, Makedon entelektüellerini kendi topraklarının ve halkının çıkarlarını savunmaya yöneltmiştir. 1880'lerde ve 1890'ların başında Kuzey Makedonya'nın yanı sıra Bulgaristan, Sırbistan, Balkanlar dışındaki şehirlerde örgütlenmiş, IMRO çatısı altında birleşmişlerdir. Ana amacı Kuzey Makedonya'nın ve halkının kurtuluşu ve özerk ve nihayetinde bağımsız bir anavatan veya Balkan

federasyonu gibi eşit bir ortaklık kurmaktır. (Rossos, 2008, s. 103) IMRO liderleri özerkliğe inanmış ve bölgesel sınırların tüm coğrafi Makedonya'yı kapsayacak şekilde bir hedefleri olduğu anlaşılmıştır. Önemli örgütsel başarılara rağmen, IMRO halk ayaklanmasına hazır olmaktan çok uzak olduğu ve dahası, bir siyasi veya diplomatik müttefikleri olmadığı, Yunanistan ve Sırbistan bunlara karşı muhalif bir tutum içerisinde oldukları görülmüştür. Avrupa'nın Büyük Güçleri, Balkanlar'da kalan Osmanlı topraklarında huzursuzluk ve kargaşa görmek istememişlerdir. (Rossos, 2008, s. 105, 106)

Ocak 1902'de Osmanlı yetkilileri, Selanik'te IMRO'nun liderini ve tüm merkez komite üyelerini tutuklamıştır. (Rossos, 2008, s. 106-108) 1903 baharında Makedon Bölgesi'nin durumu daha gergin ve şiddetli hale gelmiştir. Bu atmosferde, Manastır devrimci bölgesinin kongresindeki delegelerin çoğunluğu, 2-7 Mayıs 1903'te toplanmış ve hasattan sonra devrimin başlaması üzerinde anlaşmışlardır. (Rossos, 2008, s. 108) Devrim, 2 Ağustos 1903 akşamı Aziz İlyaz Peygamberin Bayram Günü Manastırın, İlinden Belediyesinde patlak vermiştir. 3 Ağustos 1903'te isyancılar Kruşevo'yu ele geçirmiş, geçici bir hükümet kurmuş ve Kruşevo Cumhuriyeti'ni ilan etmiştir. Ancak isyancılar Kruşevo'yu elegeçirdikten sonra, Osmanlı ordusu Manastır vilayetinde ve Makedon Bölgesi'nin başka yerlerinde devrimin diğer merkezlerine karşı harekete geçmiş ve isyanı Ekim 1903'te tamamen bastırmıştır. (Rossos, 2008, s. 108-110)

İsyanın sonuçları felaketti. IMRO düşman gruplara bölünmüş ve İlinden öncesi gücünü, prestijini ve amaç birliğini asla geri alamamıştır. Bununla birlikte, İlinden ayaklanması Makedonların tarihinde bir dönüm noktasını temsil etmektedir. Ayaklanma sırasında, Bulgar yardımı bekleyen "Makedon-Bulgarcılar" gelmeyen yardımlar sonucu kötü etkilenmişlerdir. Bulgaristan, Kuzey Makedonya'yı etki alanlarına bölme amaçlı bir Sırp önerisini değerlendiriyor gibi görünmekteydi. Bu, Bulgaristan'dan bağlılık arayan ve Makedonya'nın çıkarlarını korumasını bekleyen Makedon-Bulgarcılar için bir şok olmuştur. Makedonisti hareketi isyanın büyük bir hata olduğunu iddia etmiştir. Bu yaşananlar, Balkanlar ile Avrupa'nın geri kalanında Makedon sorununun yeniden tanımlanmasına yardımcı olmuştur. Başarısızlıkla sonuçlanan ayaklanma, ulusal hareketi değiştirmiş ve ilerleyen süreçte ulusal kimliğin şekillenmesine katkıda bulunmuştur.

Makedon vatanseverler Makedonisti hareketinin haklı olduğunu ve Bulgaristan'a güvenilmeyeceğini kabul etmek zorunda kalmıştır. Bu başarısız isyan, IMRO'yu Makedon solu ile Bulgar sağı olarak bölmüş ve Makedon-Bulgarcılığın sonunu hazırlamıştır. Bu olaylar Makedon milliyetçilerini Makedonya fikri konusunda daha bilinçli hale getirmiştir. (Rossos, 2008, s. 111, 112)

1.2.1.5. Balkan Savaşları ve Dünya Savaşları Sırasında Kuzey Makedonya

IMRO'nun düşüşü Kuzey Makedonya'da siyasi bir boşluk yaratmıştır. Bu düşüş Büyük Güçler ile komşu krallıkların müdahalesini kolaylaştırmıştır. 1912-13 Balkan Savaşları Kuzey Makedonya'nın bölünmesine yol açmış olup, Birinci Dünya Savaşı sırasında Kuzey Makedonya yeniden bölüştürülmüştür. (Rossos, 2008, s. 121, 122) Yunanlılar ve Sırplar, başta Kuzey Makedonya olmak üzere Balkanlar'daki Osmanlı İmparatorluğu topraklarının çoğunu işgal etmiştir ve bölgenin çoğunu ele geçirerek kendi konrolü altına almışlardır. Bulgarlar Kuzey Makedonya'nın yalnızca küçük bir bölümünü işgal edebilmiştir, Toprak çatışması Makedonya'da Bulgaristan ile Yunanistan arasındaki anlaşmazlığı derinleştirmiştir, Bulgaristan ile Sırbistan arasındaki rekabeti de şiddetlendirmiştir. (Rossos, 2008, s. 125, 126)

Ağustos 1913'te imzalanan Bükreş Antlaşması[2], Birinci Dünya Savaşı sırasında patlak veren Makedonya konusunda başka bir savaşa yol açmıştır. Antlaşma Makedonlar için kabul edilebilir değildi ve Bulgaristan anlaşmayı feshetmeye istekliydi. Eylül 1915'te Bulgaristan, İttifak Devletleri (Avusturya-Macaristan ve Almanya) ile, Kuzey Makedonya topraklarını işgal etmek için Sırbistan'a saldırmıştır. Sırp ordusu Avusturya-Macaristan cephesiyle meşgul olurken, Bulgarlar Kuzey Makedonya'yı işgal etmiştir. İttifak Devletler kontrolü için Kuzey Makedonya'yı Bulgaristan'a teslim etmelerine

[2] Bükreş Antlaşması, 10 Ağustos 1913'te imzalanan, Bulgaristan'ın Sırbistan, Yunanistan ve Romanya'nın birleşik kuvvetleri tarafından yenilgiye uğradığı, İkinci Balkan Savaşı'nı (1913) sona erdiren anlaşmadır. Bulgaristan, Birinci Balkan Savaşı (1912–13) sırasında Türklerden alınan toprakların eski müttefikleri tarafından dağıtımına başarısız bir şekilde itiraz etmiştir. Antlaşma hükümlerine göre Bulgaristan'a Makedonya'nın küçük bir kısmı ve Dedeağaç (İskenderiye) limanı da dahil olmak üzere bir Ege kıyı şeridi verilmiştir. Sırbistan kuzey ve orta Makedonya'yı almış, Yunanistan ise güney Makedonya'yı almıştır ve Romanya'ya güney Dobruca verilmiştir.

rağmen, Bulgarlar Kuzey Makedonya'yı kendilerininmiş gibi davranmışlardır. (Rossos, 2008, s. 127) Diğer birçok Doğu Avrupa ülkesinin kendi kaderini tayin etmesine izin veren 1919 barış konferansları ve anlaşmaları, Bulgarların bu hakkını reddetmiştir. (Rossos, 2008, s. 131) Birinci Dünya Savaşı'nın ardından Sırbistan, tüm Slav Makedonya'yı ele geçirmiştir. Sonrasında Sırplar, Bölge sakinleri arasında bir Sırplaştırma politikası başlatmıştır ve bu bölge "Güney Sırbistan" olarak adlandırılmaya başlanmıştır. Buna karşılık olarak IMRO, Sırbistan'a Yugoslav-Bulgar sınırı boyunca terörist saldırılar düzenleyerek yanıt vermiştir. (Mandacı, 1998, s. 15)

Komintern, II. Dünya Savaşı'nın eşiğinde, kendi kaderini tayin hakkına sahip ayrı milletler olarak Bulgarları, Sırpları, Yunanları, Arnavutları ve Makedonları içeren bir komünist Balkan Federasyonu kurulmasını savunmuştur. Ancak Yunan komünistler bu planı reddetmişlerdir. 1941 yılında yayımlanan Jajce Bildirgesi, Yugoslav komünist partisinin Yugoslavya içinde bağımsız bir Makedonya kurma niyetini ortaya çıkarmıştır. Ayrıca Yugoslav komünistler, Ege Makedonya'sını Makedon devletine katma çabalarını yoğunlaştırmıştır. Yugoslav merkezli Slav Makedonlar, Slav Makedon Halk Kurtuluş Cephesi (SNOF) gibi direniş örgütleri oluşturmaya başlamıştır. (Mandacı, 1998, s. 16) Bununla birlikte, Makedonya Anti-Faşist Ulusal Kurtuluş Konseyi (AVNOJ), 2 Ağustos 1944'te "Makedonya Halk Cumhuriyeti"ni ilan etmiştir. Eylül 1944'te Bulgaristan'ın değişen taraflarının ardından, Yugoslavya Komünistleri Birliği liderleri, Pirin halkını Yugoslav Makedonyası ile bütünleştirmek için Bulgar Komünist Parti üyelerini ikna etmiştir. (Barker, Macedonia: Its Place in Balkan Power Politics, 1980, s. 25) Bulgarlar ve Yugoslavlar arasındaki müzakereler, Yugoslavya'nın Makedonya ve Bulgaristan olmak üzere altı federal birimle temsil edileceği bir Güney Slav Federasyonu kurmayı amaçlamıştır. Bulgar hükümeti, 2 Ağustos 1947'de Bled'deki Pirin Makedonya halkının etnik haklarını tanımıştır. Her şeye rağmen, Bulgaristan, Stalin'in Yugoslavyayla düşmanlığı nedeniyle taahhütlerini yerine getirememiştir. Yunanistan'da Yugoslavya'nın desteğini alan komünist gerillalar, Selanik dahil olmak üzere Ege Makedonyası'nın kontrolünü Şubat 1945 Varkiza Anlaşması[3]'nı imzalayıncaya kadar ele geçirmiştir. 25

[3] Varkiza Antlaşması, Yunanistan Dışişleri Bakanı ile Yunanistan Komünist Partisi (KKE) sekreteri arasında 12 Şubat 1945'te Varkiza'da (Atina yakınlarında) imzalanmıştır. Bu antlaşma, Aralık 1944'teki siyasi ve askeri çatışmayı kurumsal olarak sona erdiren ve ülkenin karşıt bloklarını uzlaştırmayı amaçlayan bir anlaşmaydı.

Haziran 1945'te Yunan Komünist Partisi (KKE) saldırı kararı almış, ancak Ege Makedonyası'nın Yugoslav Makedonya ile entegrasyonunu talep etmemişlerdir. Vardar ve Pirin Makedonyasına benzer ayrı bir Makedon ulusunun tanınmasını talep etmişlerdir. Bulgaristan, Pirin Makedonya'sını tutabilmiş olsa da, Yunan komünistler İngiltere ve ABD'nin itirazları üzerine Ege Makedonya'sını Yunanistan'a teslim etmek zorunda kalmıştır. (Mandacı, 1998, s. 17, 18)

1.2.1.6. Yugoslavya Dönemi

Yugoslav komünist rejimi, Yugoslavya'nın siyasi yapısı içinde Slovenya, Hırvatistan, Sırbistan, Karadağ ve Makedonya cumhuriyetlerini kurarak etnik gerilimleri azaltmayı başarmıştır. (Ramet, 1992, s. 2) Danforth'a göre, Yugoslav Komünist Partisi elindeki tüm araçları ulus inşa sürecine seferber etmiş ve Makedon ulusunun varlığını tanımıştır. Sonrasında, Vardar Makedonyası'nın kontrolünü ele geçirerek onu Yugoslav Federasyonu'nun bir parçası olarak kabul etmiştir. (Danforth, 1995, s. 66) Barker, Tito politikasının Yugoslav Makedonya'yı korumak ve yeni bir genişletilmiş Makedonya oluşturmak olduğunu iddia etmiştir. Ona göre Tito'nun hedefinin iki unsurdan ibaret olduğu ve birincisinin minimalist ve kısa vadeli, ikincisinin ise maksimalist ve uzun vadeli olduğunu ileri sürmüştür. (Barker, Macedonia: Its Place in Balkan Power Politics, 1980, s. 94) Jajce Kararı ile Kuzey Makedonya, 29 Eylül 1943'te diğer beş federal oluşumla eşit haklar elde etmiştir. Ama yine de bazı açılardan hala diğer bazı federal birimlerin gerisinde kalmıştır. Kofos'a göre, Yugoslav Komünist Partisi, bölgenin Bulgar yanlısı sakinleri arasında bir Makedon ulusal bilinci geliştirmeleri için Makedonya Halk Cumhuriyeti'nin liderlerine yetki vermiştir. (Kofos, 1993, s. 137) Bu fikrin bir savunucusu olarak Barker, bu hedefe ulaşmak için bölgenin birçok sakininin paylaştığı Bulgar kimliği duygusunu ortadan kaldırmanın gerekli olduğunu ileri sürmüştür. (Barker, Macedonia: Its Place in Balkan Power Politics, 1980, s. 82, 83) Cosmopoulos, Tito'nun Yugoslavya'nın yapısını Makedonya Halk Cumhuriyeti'ni de kapsayacak şekilde altı cumhuriyet olarak tasarladığını savunmuştur. Tito'nun, burdaki nüfusunun ezici bir şekilde Bulgarlara benzemesi nedeniyle, Bulgarların Yugoslavya'nın bu kısmına sahip çıkmaktan asla vazgeçmeyeceklerinin farkında olduğunu öne sürmüştür. (Cosmopoulos, 1992, s. 90)

Geertz, bir ulus-devletin ayakta kalabilmesi için ırk, etnisite, dil, din gibi ilkel bağlar ile siyasal kültür, kurumlar ve liderlik gibi sivil siyasetin titizlikle bütünleştirilmesi gerektiğini ileri sürerek buna bütüncül devrim adını vermiştir. Cosmopoulos, Makedonya'nın ortaya çıkışının Yugoslav devletinde sosyalist ilkelerin uygulanmasıyla ilişkili olduğunu ileri sürmüştür. (Geertz, 1963, s. 105-157) Ona göre, 1958'de özerk bir Makedon Ortodoks Kilisesi'nin kurulması, Bulgaristan'ın bir Makedon milleti ve dilinin varlığını reddetmesine bir yanıt olarak görülebildiğini öne sürmüştür. Cosmopoulos, Makedon milliyetinin ve kültürünün, kilisenin kurulması yoluyla Yugoslav hükümeti tarafından desteklendiğini ve Geertz'in savunduğu gibi, ilkel bağların sivil siyasetle başarılı bir şekilde bütünleştirilmesi olduğunu ileri sürmüştür. (Cosmopoulos, 1992, s. 91) Mandacı'ya göre, Rumların, Sırpların ve diğer Ortodoks toplulukların kilisenin tüm Ortodoksluk kurallarına aykırı kurulduğunu eleştirdiklerini ve bu yüzden onu tanımadıklarını savunmuştur. Mandacı'ya göre, Makedon Kilisesi farklı bir amaca hizmet ediyormuş gibi görünmektedir ve Sırbistan Patrikhanesi'nin itirazlarına rağmen bir kararname ile kilisenin oluşturulması, Kuzey Makedonya ile Sırbistan'daki Slavlar arasındaki manevi bağları koparmaktadır. (Mandacı, 1998, s. 20)

Danforth'a göre, Yugoslav komünistlerin Kuzey Makedonya'ya kültürel alanda büyük ölçüde özerklik tanıyan kararı, Makedon ulusal kimliğinin tanıtımı için büyük bir güçtür. Ayrıca, 1944'te Makedonca, Kuzey Makedonya'nın resmi dili olarak belirlenmesinin, Makedon vatandaşlığının oluşturulmasında büyük katkı sağladığını öne sürmüştür. Yugoslav hükümeti bunu Bulgar yayılmacı milliyetçiliğine "irredantizm" karşı sağlam bir koruma olarak görmüştür. (Danforth, 1995, s. 67) Cosmopoulos, yeni Makedon dilinin, Sırpça ve Bulgarcadan en farklı ve en yaygın olanı olduğu için batı-orta Makedon lehçesi "Perlepos"a dayandığını savunmuştur. Yugoslav anayasası, bu dili Yugoslav devletinin üç resmi dilinden biri olarak kabul etmiştir. Cosmopoulos, Yugoslav döneminde ulus inşasına yönelik en önemli adımların Makedon tiyatrosunun oluşturulması ve Aralık 1948'de ulusal tarih enstitüsü gibi eğitim kurumlarının ve bir üniversitenin açılması olduğunu öne sürmüştür. Ona göre, Makedon uzmanlar Makedon tarihinin resmi versiyonunun incelenmesi sırasında bazı tarihi olayları düzeltmeye veya yeniden yazmaya başlamışlardır. (Cosmopoulos, 1992, s. 92) Mandacı ise, Yugoslav döneminde Makedonya sorununun, çoğunlukla ekonomi uzmanlarının uğraşmak zorunda

kaldığı bir soruna indirgenmiş olduğunu savunmaktadır. Bundan kaynaklanan gerilimler Soğuk Savaş'ın çıkmasıyla azalmıştır. Ona göre, Yunanlılar onu sadece bir coğrafi varlığın adı olarak adlandırmışlardır. Sovyetler, Stalin'in politikalarının bir sonucu olarak ilişkilerde oluşan zararları onarmaya çalışırken Bulgarlar Yugoslavları kışkırtmaktan kaçınmıştır. (Mandacı, 1998, s. 21)

1.2.2. Bağımsızlık Bildirisinden Bu Yana Kuzey Makedonya

1.2.2.1. Makedonya Cumhuriyeti Deklarasyonu

Kuzey Makedonya'daki siyasi gelişmeler, Yugoslavya'nın dağılma süreciyle eş zamanlı olarak hız kazanmıştır. Kuzey Makedonya federal sistemi memnuniyetle karşılarken, Miloseviç'in katı merkeziyetçi ve hegemonik federalizminden korkmuştur ve bu nedenle cumhuriyetlerin egemenliğine dayalı bir konfederasyon sisteminden yana olduğu görülmüştür. (Gürkan, 1993, s. 169, 170) Yugoslavya'nın yıkılmasına kadar, Kuzey Makedonya liderleri Sırpları, Hırvatları ve Slovenleri bir araya getirmeye ve reformdan geçirilmiş, daha gevşek, demokratik bir federasyonu veya konfederasyonu korumaya çalışmıştır. Ancak Yugoslav Ulusal Ordusu'nun (JNA) Haziran 1991'de ülkenin kuzeyinde yaptığı saldırılar, Slovenya ve Hırvatistan'daki savaş, federasyonun varlığının sona erdiğini göstermiştir. Böylece Kuzey Makedonya hayatta kalabilmek için alternatif yollara ihtiyaç duymuştur. (Rossos, 2008, s. 261) İç Makedon Devrimci Örgütü - Makedonya'nın Ulusal Birliği Demokratik Partisi (VMRO - DPMNE), 1903 İlinden Ayaklanması'nın temel amaçları için çalışma sözü vermiş ve 17 Haziran 1990'da Üsküp'te bağımsızlık çağrısında bulunmuştur. Herkes için Hareket - Makedon Akımı (MAAK), Ağustos 1990'da federasyondan ayrılmayı desteklediğini duyurmuştur. MAAK'ın amacı, Slav Makedonların Yugoslavya'daki ve komşu devletlerdeki çıkarlarını savunmaktı, ancak herhangi bir toprak emelleri olmamıştır. (Rossos, 2008, s. 262)

Yugoslav Halk Ordusu'nun (JNA) Slovenya ve Hırvatistan'a karşı yürüttüğü savaştan sonra, Makedonya ulusal meclisi 26 Haziran 1991'de bağımsızlığı tartışmıştır. (Rossos, 2008, s. 265, 266) 8 Eylül 1991'de yapılan referandumda seçmenlerin büyük çoğunluğu, yüzde 95,08 bağımsızlık lehine oy kullanmıştır. 17 Eylül 1991'de ulusal

meclis bağımsızlık ilanını kabul etmiş ve 17 Kasım'da yeni bir anayasa oluşturularak, Resmi bağımsızlık ilanı 20 Kasım 1991'de gerçekleştirilmiştir. (Selvi, 2015, s. 32-34) Bağımsızlık ilanının ardından hükümet, yeni devleti güvence altına almak ve korumak için harekete geçmiştir. Makedonya Cumhurbaşkanı Gligorov, Slobodan Miloseviç ile müzakereleri başlatmış ve Sırbistan, 15 Nisan 1992'ye kadar tüm JNA birliklerini Kuzey Makedonya'dan çekmeyi kabul etmiştir. JNA, 26 Mart 1992'de çekilmesini tamamlamıştır. (Rossos, 2008, s. 267) Kuzey Makedonya, Yugoslavya'dan barış içinde ayrılıp bağımsızlığa kavuşan dört cumhuriyetten sadece biridir. Bundan sonra Kuzey Makedonya, uluslararası tanınma sürecini başlatacak ve bu beklenenden daha zor olacaktır.

Yeni cumhuriyetin ilanı bölge ülkeleri ve dünya kamuoyundan farklı tepkiler almıştır. Bu bakımdan Kuzey Makedonya, özellikle Eylül 1995'e kadar Yunanistan'dan yoğun bir muhalefetle karşı karşıya kalmıştır. (Selvi, 2015, s. 34, 35) Yunanistan, başta AB olmak üzere çeşitli uluslararası forum ve organizasyonlarda bir dizi girişim başlatarak, "Makedonya" adı kullanıldığı sürece bu yeni devleti tanımayacağını açıklamıştır. (Soysal, 1993, s. 185) Hatipoğlu'na göre Yunanistan'ın Kuzey Makedonya'daki gelişmelere duyduğu hoşnutsuzluk, 1913'te meydana gelen olaylardan ve 2. Dünya Savaşı sırasında komünist cepheyi savunan 40.000 Makedon'un sınır dışı edilmesinin yol açtığı travmadan kaynaklanmaktadır. Bu histeri, Kuzey Makedonya'nın 1991'deki bağımsızlık ilanından sonra bir kez daha canlanmıştır. Hatipoğlu, milli bilinci, devletin adı, bayrağı ve anayasasıyla bölgede yeni sınırların ortaya çıkması ve Makedonya devletinin kurulmasının Yunanistan'ı rahatsız ettiğini savunmuştur. Yunanistan, Kuzey Makedonya'nın bağımsızlık ilanının kendi Makedon azınlığı arasında irredantist duyguları teşvik edebileceğinden endişelnmiştir. (Selvi, 2015, s. 35)

Kuzey Makedonya, Yunanistan'ın düşmanca politikalarına ve eski kuruluştan kaynaklanan diğer ekonomik, stratejik ve siyasi zorluklara direnmeye çalışmıştır. Kuzey Makedonya uluslararası tanınma çabalarını sürdürürken, Yunan hükümeti yeni devletin güvenliğini tehdit ettiğini iddia ederek yoğun bir diplomatik girişim başlatmış ve Kuzey Makedonya'yı uluslararası ilişkilerde izole etmeye çalışmıştır. (Selvi, 2015, s. 35, 36) Kuzey Makedonya ise Büyük İskender'in geçmişini miras almış, tarihi kişiliğiyle

ilişkilendirmiş ve yeni doğan devletin isminde ısrar etmiştir. Bununla birlikte, Yunan hükümeti ve aydınları, Büyük İskender'in münhasır mülkiyet hakkını ve Makedonya ile Makedonların kendi geçmiş mirasçıları olduklarını iddia etmişlerdir. Yunanistan yeni kurulan Makedonya için kendisinin önerdiği, "Üsküp Cumhuriyeti", "Dardania", "Orta Balkan Cumhuriyeti", "Vardar Cumhuriyeti", "Kuzey Makedonya Cumhuriyeti", "Yeni Makedonya Cumhuriyeti", "Slav Makedonya Cumhuriyeti" isimlerden yana iken, Makedon hükümetinin kararlı duruşu anayasal isminde herhangi bir değişikliği men etmiştir. (Rossos, 2008, s. 267, 268)

Bulgaristan ise ülkenin bağımsızlığından bu yana, diplomatik ilişkiler kuran ilk ülkeler arasında yer almıştır. Ancak Bulgarlar, Makedonları ayrı bir millet olduklarını kabul etmemekle birlikte kendi soyundan geldiklerini iddia etmektedirler. Bulgar yetkililer, Makedon dilinin Bulgar dili ile pekçok ortak özelliği barındırdığı ve paylaştığı sonucuna varmışlardır ve Makedon milleti ve dilinin gerçekliğini kabul etmemektedirler. (Danforth, 1995)

Kuzey Makedonya ise, Büyük İskender'in mirasına, kendi dillerinin ve milletinin haklarına sahip çıkmanın, kuruluş aşamasında kabul edilen ve ilan edilen devletin anayasal ismini korumanın ve Vergina'nın güneşiyle bayrağını korumanın yollarını bulmaya çalışmıştır. (Kaufman, 1993)

1.2.2.2. Kuzey Makedonya'nın Tanınma Girişimleri (1991 - 1995)

Kuzey Makedonya'nın komşuları, farklı bir Makedon uyruğunun varlığını, ve onun kendi halkının ve topraklarının kendilerine ait olduğunu iddia ederek bir devlet kurma hakkını reddetmişlerdir. Yayılmacı ülkeler Makedonya'yı önceki kazanımlarına ve gelecekteki isteklerine bir tehdit olarak görmüşler ve Makedonya'nın yapay bir oluşum olduğunu savunmuşlardır. Bu nedenle, Kuzey Makedonya diğer güçler tarafından, özellikle Avrupa Komisyonu ve ABD tarafından hızlı bir şekilde tanınması, Kuzey Makedonya'nın hayatta kalması için çok önemliydi. 29 Kasım 1991'de yeni bir anayasanın kabul edilmesinin ardından Kuzey Makedonya, Avrupa Komisyonun'dan

tanınma talep etmeye başlamıştır. Yugoslavya Konferansı Tahkim Komisyonu (Badinter Tahkim Komitesi) 15 Ocak 1992'de yalnızca Slovenya ve Kuzey Makedonya'nın tanınma şartlarını karşıladığını ilan etmesine rağmen, Avrupa Komisyonu Nisan 1992'de yalnızca Slovenya, Hırvatistan ve Bosna-Hersek'i tanımıştır. Bu karar Makedon hükümetini ve halkını hayal kırıklığına uğratmıştır. Yunanistan, Makedonya'nın kendisi için bir tehdit oluşturduğunu iddia etmiş ve anayasasının 3. ve 49. maddelerine itiraz etmiştir. "Sınırlar ancak anayasaya uygun olarak değiştirilebilir" şeklindeki 3. madde Yunanistan'ın, Makedonya'nın irredantist emellerinden şüphelenmesine yol açmıştır. Makedonya'nın komşu ülkelerdeki Makedonların statüsüne ve haklarına sahip olduğunu belirten 49. Madde, Yunanistan tarafından içişlerine müdahale olarak algılanmıştır. Yunanistan ülkesinde Makedonların varlığını her zaman reddetmesi paradoksal olsa da, Avrupa Komisyonu Yunanistan'ın taleplerini kabul etmiş ve Makedonya'nın tanınması için bu maddelerin revize edilmesinde ısrar etmiştir. Kuzey Makedonya, 1992 yılının Ocak ayı başlarında ulusal meclisi toplanmış ve gerekli değişiklikleri kabul etmiştir. (Rossos, 2008, s. 267-269)

Rossos, Yunanistan Makedonya'nın coğrafyası, tarihi, gelenekleri ve sembollerinin yegane sahibi olduğu iddiasının ve en önemlisi, Makedon isminin Yunan-Makedon çatışmasının merkezi olduğunu savunmuştur. Yunanistan'ın romantik-milliyetçi mitolojisinin eski Makedon krallığı, imparatorluğu ve Bizans Ortodoks Topluluğu mirasıyla bağlantılı olduğunu öne sürmüştür. Rossos'a göre bu mitoloji, modern Yunan emperyalizminin ideolojisi olan Büyük Yunan Fikrinin "Megali Fikri" şekillendirdiğini iddia etmiştir. Makedonlar için Yunanistanın iddiası sadece irrasyonel değil, aynı zamanda kabul edilemez bir durumdu. Yunanlılar, Makedonların ulusal isimlerini, ulusal kimliklerini ve 19. yüzyılda oluşturdukları uluslarını feda etmeleri gerektiği konusunda ısrar etmekteydi. (Rossos, 2008, s. 269)

Avrupa Komisyonu'nun ve ABD'nin anlaşmazlık çözülene kadar tanınmayı erteleme kararı diğer eyaletleri de etkilemiştir. Dahası, Avrupa Komisyonu ve ABD'nin bu konudaki tutumları Yunanistan'ı daha da katı ve agresif olmaya teşvik etmiştir. Yunanistan yıldırma kampanyasına başvurmuş, Selanik ve Atina'da büyük ölçekli gösteriler düzenlemiştir. Yunan ordusu Kuzey Makedonya'nın sınırında tatbikat yapmış

ve defalarca hava sahasını ihlal etmiştir. Yunanistan, Selanik limanından dış yardım da dahil olmak üzere Kuzey Makedonya'ya yapılan her sevkiyata müdahale etmiştir. Ayrıca Yunanistan'ın, Ağustos 1992'de başlattığı ekonomik ambargo 1993'ün başlarına kadar devam etmiş olup 1993'ün sonlarına doğru, Yunan Başbakanı Papandreu daha kapsamlı bir ambargo uygulamış ve bu on sekiz ay sürmüştür. Ayrıca, Yunanistan ve Sırbistan, Kuzey Makedonya'ya karşı ortak bir siyasi kampanya da başlatmışlardır. Yunanistan'ın ambargoları sonucunda Kuzey Makedonya ticaretinin yaklaşık yüzde 60'ını kaybetmiş ve ekonomik bir çöküşün eşiğine gelmiştir. (Rossos, 2008, s. 270)

Kuzey Makedonya'nın uluslararası tanınma süreci 8 Nisan 1993'te Birleşmiş Milletlerin (BM) Makedonya isminin "Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti" (FYROM) olarak kabul edilmesiyle başlamıştır. İngiltere, Fransa ve Almanya'nın yanı sıra Japonya da dahil olmak üzere çoğu Avrupa ülkesi, FYROM'u Aralık 1993'te tanımıştır. 9 Şubat 1994'te ABD, Makedonya'yı tanımak istediğini açıklamıştır. Ancak, Yunan lobisi ABD Başkanı Clinton'ın pozisyonunu değiştirmeye zorlamıştır. ABD, Makedonya'yı 1996 yılının başlarına kadar tanımamıştır. Bu politika değişikliğini Başkan George W. Bush yönetiminde telafi etmiştir. 8 Kasım 2004'te ABD, Makedonya'yı anayasal adı "Makedonya Cumhuriyeti" altında tanıyan ilk büyük Batı gücü olmuştur. (Rossos, 2008, s. 271, 272)

Yunanistan, Makedonya'yı ABD ve Avrupa Komisyonu ortaklarının artan baskısı altında tanımak mecburiyetinde kalmıştır. Fakat Yunanistan, karşılıklı olarak kabul edilebilir bir isim üzerinde halen ısrar etmekteydi. Bu bağlamda Yunanistan ülkeyi Makedonya Cumhuriyeti adıyla değil, FYROM olarak kullanmaya devam etmekteydi. Rusya ve Çin dahil çoğu ülke Makedonya'yı anayasal adıyla tanımıştır. Avrupa Komisyonu üyeleri de dahil olmak üzere diğer pek çok ülke ikili ilişkilerde "Makedonya Cumhuriyeti" ni ve diğer bağlamlarda da "Makedonya" yı kullanmaya başlamıştır. (Rossos, 2008, s. 272)

1.2.2.3. 2001 İsyanı ve Kuzey Makedonya'daki Arnavut Azınlığı

Ülkede yaşayan etnik Arnavut azınlığın statüsü zaman zaman Kuzey Makedonya-Arnavutluk ilişkilerini etkilemektedir. Ayrıca, Arnavutluk'un 1912-13 Balkan Savaşı sırasında Makedonya topraklarının küçük bir bölümünü işgal etmesi ve Arnavutluk'ta etnik Makedon azınlığın varlığı, iki ülke arasındaki ilişkilerin hassasiyetinin altını çizmektedir. Kuzey Makedonya'daki Slav çoğunluk ile etnik Arnavut azınlık arasındaki etnik gruplar arası ilişkiler, genellikle gergin olsa da, Kosova eyaletindeki Arnavut-Sırp ilişkilerinin kriz durumuna hiçbir zaman ulaşmamıştır. (Marusic, 2021)

1994 yılında, ülke bağımsız bir devlet olarak ilk nüfus kaydını gerçekleştirmiş ve etnik Arnavutların nüfusun yüzde 22,9'unu oluşturduğu tespit etmiştir. Ancak Arnavutlar haklarını ve devlette temsil edilmelerinin bu sayısal varlığa uymadığını hissetmişlerdir. Kuzey Makedonya'daki 2001 isyanı, Kosova Savaşı ve Yugoslavya'daki isyan gazilerinden oluşan Arnavut Ulusal Kurtuluş Ordusu (NLA) militan grubunun, Şubat 2001 başında Makedon güvenlik güçlerine saldırmasıyla başlayan silahlı bir çatışmadır. Arnavut isyancılar, önce Kalkandelen şehri yakınlarındaki birkaç köyde ve Kosova ile batı sınırında ve daha sonra başkent Üsküp yakınlarında Makedon güvenlik güçlerine yönelik saldırılar düzenlemiştir. Arnavut isyancıların ayaklanma için gösterdikleri nedenler arasında ayrımcılık, dillerini ve ulusal sembollerini kullanma hakkının bastırılması, sınırlı eğitim olanakları ve devlet kurumlarında temsil edilmemesi yer almıştır. Bağımsızlıktan sonraki yıllarda çoğu Arnavut, ülkelerinin yalnızca Makedonlara hizmet eden bir yer olduğunu savunmuşturlar. (Kim, 2001)

Kuzey Makedonya'nın 1991'deki bağımsızlığından bu yana, Kuzey Makedonya'daki etnik Arnavut siyasi partileri hükümette ve parlamentoda temsil edilmektedir. Mart ayında Makedon hükümeti bir isyan karşıtı kampanya başlatmış ve hükümet, seçilmiş etnik Arnavut temsilcilerle siyasi reformlar konusunda görüşmelere başlamıştır. Ancak Makedon hükümeti isyancılarla müzakere etmeyi reddetmiştir. İsyancılar ve hükümet güçleri arasındaki çatışmalar, aralıklı ateşkes anlaşmalarına ve devam eden siyasi görüşmelere rağmen 2001 yazı boyunca devam etmiştir. (Marusic, 2021) Kuzey Makedonya, etnik Arnavut isyancılar ile çatışmanın ordusunun zayıf yönlerini ortaya çıkarana kadar bağımsız bir dış politika izlemiştir. Ardından, askeri yeteneklerini geliştirmek için Ukrayna, Rusya, Sırbistan ve Bulgaristan ile daha yakın

ilişkiler kurmuştur. Yunanistan, ihtilaf sırasında Kuzey Makedonya'ya iki helikopter (UH-1H) sağlamıştır. Kuzey Makedonya bu dönemde özellikle etnik Arnavutlara karşı Sırbistan ile ittifak kurmuştur. İki ülke Kosova konusundaki görüş ayrılıklarını karara bağlamış ve iki ülke "Arnavut terörü tehdidi" adı altında güvenlik anlaşmaları imzalamıştır. (Selvi, 2015, s. 46-48)

ABD ve Avrupa'nın diplomatik müdahalesiyle taraflar, çatışmanın en kanlı şiddetinin ortasında 13 Ağustos'ta Ohri Çerçeve Anlaşmasıyla (OHA)[4] uzlaşmışlardır. Ohri Çerçeve Anlaşması etnik Arnavutlar için daha büyük haklar getirmiştir. (EU Commission, 2001) Kuzey Makedonya'da, resmi dillere dahil olma gibi belirli azınlık hakları, yalnızca topluluk, nüfusun en az yüzde 20'sini oluşturuyorsa uygulanmaktadır. Yüzde 20'den fazla olmak, Arnavutların son 20 yılda daha fazla hak elde etmesine yardımcı olmuştur; Arnavutça, 2019'da Kuzey Makedonya'da resmi dil haline gelmiş ve hükümet, parlamento, adalet sistemi ve kamu yönetiminde de kullanılmasına izin vermiştir. Arnavutların nüfusun yüzde 20'den fazlasını oluşturduğu belediyelerde, dilleri vatandaşlar ve kurumlar arasındaki resmi yazışmalarda da kullanılmaktadır. Ülkedeki etnik Arnavut siyasi partileri, Makedon partilerinin yönetimde çoğunluk oluşturmasına yardımcı olmaktadır. Bu konum, temsiliyetlerini daha da ilerletmiş ve kendi saflarındaki Arnavutlar için hükümette yüksek mevkiler sağlamıştır. Şu anda etnik Arnavutlar Dışişleri, Maliye ve Ekonomi gibi önemli bakanlıkları yönetmekte, Ayrıca Kuzey Makedonya Parlamentosu başkanı da etnik bir Arnavut olduğu görülmektedir. (Mejdini, 2021)

2. AVRUPA BİRLİĞİ - KUZEY MAKEDONYA İLİŞKİLERİ

[4] 2001 yılında Arnavut isyancıların ayaklanmasından sonra, Kuzey Makedonya iç savaşın eşiğine gelmiştir. Böylece uluslararası toplum, "Ohrid Anlaşması" ile çatışmaya son verilmesine ve barışın yeniden sağlanmasına yardımcı olmak için müdahale etmiştir. Bu belge, Avrupa Birliği ve ABD temsilcileri tarafından aracılık edilmiş ve hem etnik Makedonları hem de Arnavutları temsil eden siyasi partiler tarafından imzalanmıştır.

2.1. Kuzey Makedonya ve Avrupa Birliği İlişkilerinin Tarihsel Gelişimi

Avrupa Birliği'ne tam teşekküllü üyelik, Kuzey Makedonya Cumhuriyeti için stratejik bir hedef olmaya halen devam etmektedir. Bu noktada, temel öncelik Avrupa Birliği ile katılım müzakerelerin, elde edilen ekonomik entegrasyon derecesine, mevzuatın ve kurumların sağlamlaştırılmasına, iyi komşuluk ilişkilerinin inşasına ve bölgesel işbirliğine katkıya dayalı olarak mümkün olan en kısa sürede başlatılmasıdır.

Kuzey Makedonya, açıkça takip ettiği hedefi ve Avrupa Birliği'nin tam teşekküllü bir üyesi olma arzusuyla, AB'nin insan haklarına saygı, demokrasi, hukukun üstünlüğü ve işleyen piyasa ekonomisi gibi özdeş değerlere dayalı bir toplum inşa etmeye yönelik taahhüdünü ortaya koymaktadır. (EU Commission, 2020)

Aralık 1995'te, Kuzey Makedonya, daha yakın siyasi ve ticari işbirliği kurma eğiliminin bir ifadesi olarak Avrupa Birliği ile diplomatik ilişkiler kurmuştur. Bu tarihte, aynı zamanda ülkenin bağımsızlığından bu yana tam teşekküllü üyeliğe doğru ilk adım olan geniş bir siyasi ve sosyal fikir birliğine varılmıştır. Nisan 1997'de Kuzey Makedonya, o dönemki adıyla Avrupa Topluluğu (AT) ile İşbirliği Anlaşması imzalamış ve Nisan 2001'de İstikrar ve Ortaklık Anlaşmasını imzalamıştır. (EU Commission, 2001) Çeşitli alanlarda derinlemesine ve yapılandırılmış işbirliğinin temellerini atan Anlaşma 2004 yılında yürürlüğe girmiştir. Bir yıl sonra ülke, AB programlarına ve politikalarına katılım da dahil olmak üzere işbirliği için yeni perspektif ve ufuklar açan aday statüsünü almıştır. 2005 yılnda aday ülke olarak Kabul edilmesine rağmen, Kuzey Makedonya'nın AB'ye katılım müzakerelerinin başlaması hemen mümkün olmamıştır. Avrupa Birliği ile katılım müzakerelerini başlatmak için ilk öneri, ülkenin 2009 İlerleme Raporunda yapılmıştır. O zamandan beri, Avrupa Komisyonu sürekli olarak katılım müzakerelerinin başlatılmasını tavsiye etmiştir, ancak bu tavsiyeler AB Konseyi tarafından müzakereleri başlatma kararına dönüştürülmemiştir. (EU Commission, 2020)

2 Haziran - 15 Temmuz 2015 tarihleri arasında Kuzey Makedonya'daki ana siyasi partiler arasında Avrupa Birliği'nin arabuluculuğunda yapılan siyasi bir anlaşma olan Przino anlaşması, 2015'in ilk yarısında Makedonya'daki siyasi ve kurumsal krize son

vermiştir. Makedonya Sosyal Demokrat Birliği Partisi'nin (SDSM) Genel Başkanı Zoran Zaev'in Kaset skandalları ile birlikte; Ocak 2016'da Başbakan Nikola Gruevski'nin erken istifasına ve ülkeyi Haziran 2016'daki genel seçimlere götürecek geçici bir hükümetin oluşturulmasına yol açmıştır. 2015 ve 2016'da, Przino Anlaşması'nın devam eden uygulanmasında önemli ilerlemeye bağlı olarak, yeni hükümetin başına Zoran Zaev'in geçmesi, 2017 yılında Bulgaristan ile ikili dostluk anlaşmasının imzalanması ve Yunanistan ile isim sorununun çözmeye çalışılması, AB'ye katılım müzakerelerinin başlamasının önünü açmıştır. (Balkan Insight, 2019)

26 Haziran 2018'de, AB Konseyi, ülkenin ilerlemesine ve AB Komisyonu'nun tavsiyelerine uygun olarak, Haziran 2019'da katılım müzakerelerinin başlaması için bir tarih belirlemenin yolunu açan sonuçları kabul etmiştir. Konsey ayrıca, AB'ye katılım için tarama sürecinin ilk aşamasının veya AB müktesebatının ayrı bölümlerinde Brüksel'de yapılan toplantılar yoluyla sözde açıklayıcı taramanın uygulanmasını onaylamıştır. (EU Commission, 2020)

Hükümet 2018'de müzakere yapıları kavramını kabul ederken, Temmuz 2019'da Avrupa Birliği ile katılım müzakerelerinin başlamasına hazırlık olarak müzakere yapısındaki ilgili tüm organların kurulması için genel yasal çerçeveyi tamamlamıştır. AB Komisyonu olumlu 2019 raporu uyarınca, ülkenin 2018 yılı kaydettiği başarıları tam olarak kabul etmiştir. AB Komisyonu, Kuzey Makedonya ile katılım müzakerelerinin başlatılması yönündeki kesin tavsiyesiyle, ülkenin özellikle iyi komşuluk ilişkileri kurma açısından hem yurt içinde hem de dışında önemli ilerleme kaydettiğine dikkat çekmiştir. (EU Commission, 2020) Ancak AB Konseyi 18 Haziran 2019 tarihli toplantısında, tavsiyeye atıfta bulunarak, Prespa Anlaşmasını ve Bulgaristan ile İyi Komşuluk Anlaşmasını kabul etmesine rağmen, genişleme konusuna en kısa sürede ve en geç Ekim 2019'a kadar net ve esaslı bir karara varmak amacıyla geri dönüleceği sonucuna varmıştır. Bu kararlarda ortaya konan açıkça tanımlanmış dinamiklere rağmen, 2019 Ekim, AB Zirvesi sırasında Kuzey Makedonya ile müzakerelerin başlaması konusunda bir fikir birliğine varamamıştır. (EU Commission, 2020)

Mart 2020'de Genel İşler Konseyi, Kuzey Makedonya ile katılım müzakerelerini başlatmaya karar vermiştir. Şubat 2020 tarihli "Katılım sürecinin iyileştirilmesi - Batı

Balkanlar için güvenilir bir AB perspektifi" ni gözden geçirilmiş bir metodoloji hakkındaki Komisyon Tebliğini onaylamış ve bu karar, AB Konseyi üyleri tarafından onaylanmıştır. (EU Commission, 2020)

AB Komisyonu, 2 Mart 2020 tarihli İlerleme Raporunda, Kuzey Makedonya'nın yolsuzluk ve organize suç davalarında yargı reformları ve proaktif soruşturmalar, kovuşturmalar ve nihai mahkumiyetlerin kilit alanlarında, istihbarat ve güvenlik hizmetleri reformu ve kamu yönetimi reformu gibi alanlarda kaydettiği somut ve sürdürülebilir ilerlemeyi kabul etmiştir. (EU Commission, 2020)

Kuzey Makedonya ile katılım müzakerelerinin başlatılmasına ilişkin Konsey Kararları 25 Mart 2020'de kabul edilmiştir. AB Komisyonu, özellikle yolsuzlukla mücadele ve yargı sistemi alanındaki koşulların 6 Ekim 2020 İlerleme Raporunda da karşılanmış olduğunu değerlendirmiştir. Böylece, Temmuz 2020'de Kuzey Makedonya için müzakere çerçevesi taslağı, Üye Devletlere sunulmuştur. (EU Commission, 2020)

2.2. Avrupa Birliği Katılımı İçin Kuzey Makedonya'nın Kurumsal Altyapısı

Kuzey Makedonya, 1997 yılında "Makedonya Cumhuriyeti'nin Avrupa Birliği üyeliğine ulaşma konusundaki stratejik temelleri" başlığı altında kabul edilen bir belgeye dayanarak Avrupa katılım süreci için bir yönetim altyapısı oluşturmuştur. Altyapı aşağıdaki kurumlardan oluşmaktadır:

Avrupa-Atlantik Entegrasyonu Komitesi, ülkenin Avrupa entegrasyon sürecindeki politikalarının karar alınmasında merkezi bir rol oynamaktadır. Başkanlığını Başbakan ve Başbakan Yardımcıları yürütmektedir. Hükümetteki tüm bakanlar, Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Ulusal Bankası Başkanı, Kuzey Makedonya Bilim ve Sanat Akademisi Başkanı Komite üyesidir.

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Hükümeti Avrupa Entegrasyonu Çalışma Komitesi (AEÇK) - başkanlığını AB Entegrasyonundan sorumlu Başbakan Yardımcıları yürütür. Üyeler, tüm Bakanlıkların sekreterleridir. Hükümetin stratejik kararlarının, siyasi

yönergelerinin ve önceliklerinin uygulanması için yöntem ve dinamikleri belirleyen ve ayrıca somut görevlerin gerçekleştirilmesini izleyen, işlevsel, bakanlıklar arası bir organdır.

Hükümet Başkan Yardımcısı, entegrasyon sürecinin operasyonel kısmının yönetimi ve koordinasyonunda merkez olarak Avrupa entegrasyonundan sorumludur. Desteği ve hizmeti, Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Hükümeti Genel Sekreterliği bünyesindeki Avrupa Entegrasyonu Sektörüdür.

Cumhuriyet hükümeti içindeki Avrupa Entegrasyonu Sektörüne, AB entegrasyon sürecini organize etme, koordine etme ve senkronize etme görevi verilmiştir. Ulusal mevzuatın AB mevzuatı ile yakınlaşmasından sorumlu yedi birim halinde düzenlenmiştir. Bunlar, AB yasal düzenlemelerinin tercümesi, kurum oluşturma, AEÇK'ya destek, dış yardımın koordinasyonu, AB hakkında daha geniş kamuoyuna bilgi ve Avrupa entegrasyon sürecidir.

Bakanlıklar içindeki Avrupa Entegrasyonu için Daireler / Sektörler / Birimler, kurumsal altyapıda kilit bir bağlantı olan, Hükümet içindeki Avrupa Entegrasyonu için merkezi Sektör ile benzer yapı ve yetkinliklere sahiptir.

Dışişleri Bakanlığı - Brüksel'deki Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Misyonu aracılığıyla AB yapılarıyla iletişimden, entegrasyon sürecini etkileyen geçerli ve zamanında bilgi toplamaktan ve Avrupa yapılarındaki tek tip perspektifleri ve konumları sunmaktan sorumludur.

AB entegrasyon sürecini destekleyen diğer kurumlar ise şunlardır:

• *Cumhuriyet Meclisi ve Avrupa Sorunları Komisyonu*

• *Mevzuat Sekreterliği*

• *Hükümet Genel Sekreterliği*

• *Çalışma grupları ile mevzuatın yakınlaşması için AEÇK Alt Komitesi*

Kuzey Makedonya hükümetinin Avrupa İşleri sekretaryası, bu sürece dahil olan aktörlerin görevlerini tanımlayan AB ile müzakereler için kurumsal bir platform

hazırlamıştır. Bunlar, Ulusal delegasyon, müzakere ekibi, çalışma grupları, çalışma gruplarının komite başkanları, baş müzakereci ve sekreteri, ilgili bakanlıklar, Avrupa İşleri Sekreterliği, Dışişleri Bakanlığı ve Makedonya Parlamentosu'dur. (EU Commission, 2020)

2.3. Kuzey Makedonya'nın Müktesebatını Yerine Getirmesine İlişkin Avrupa Komisyonu Raporu

2.3.1. Demokrasi ve Hukuk Üstünlüğü

Kuzey Makedonya, raporlama dönemi boyunca AB ile ilgili reformları uygulamaya devam etmiştir. Mevcut kontrol ve dengeleri harekete geçirmek ve temel politika ve yasama konularında tartışmalar dahil olmak üzere, demokrasiyi ve hukukun üstünlüğünü güçlendirmeye yönelik çaba sarf etmiştir. Muhalefet partileri Parlamentoda yer almaya devam etmiş olup, Kuzey Makedonya'nın Mart 2020'de katıldığı AB ile ilgili reformlar ve NATO entegrasyon süreci gibi ortak ulusal çıkarları ilgilendiren kilit konuları desteklemişlerdir. Ekim 2019'daki Avrupa Konseyi sonucunun ardından, siyasi partiler 12 Nisan 2020'de erken parlamento seçimleri yapılması için ortak bir anlaşmaya varmıştır. Ulusal mevzuata uygun olarak, Ocak 2020'de ana muhalefet partisinden Bakanlar ve Bakan Yardımcılarından oluşan bir teknik hükümet atanmıştır. COVID-19 salgınının patlak vermesinin ardından, Mart ve Haziran 2020 arasında, teknik hükümetin kararname ile yönetmesini sağlayan bir olağanüstü hal ilan edilmiş ve erken parlamento seçimleri Temmuz 2020'ye ertelenmiştir. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT / ODIHR) Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Ofisi, bu seçimlerin genellikle iyi yönetildiğini ve kampanyanın gerçekten rekabetçi olduğunu, ancak yasal istikrar, yasal çerçevede yapılan önemli revizyonlar ve müteakip hükümet kararnameleri ile bunun zayıflatıldığını bildirmiştir. Raporlama döneminde Parlamento, yapıcı siyasi diyalog için birincil forum olarak rolünü geliştirmiş ve AB ile ilgili temel yasaların kabul edilmesi de dahil olmak üzere yasama işlevlerini yerine getirmiştir. Bununla birlikte, hızlı işlem prosedürlerinin kullanımındaki önemli artış, endişeleri artırmakta ve bu

sınırlandırılmalıdır. Parlamento daha fazla şeffaflıkla hareket etmiş ve gözetim işlevlerini kullanarak yürütme üzerindeki kontrol ve dengeleri yeniden sağlamıştır. Parlamento, erken seçim beklentisiyle Şubat 2020'de feshedilmiştir. Temmuz 2020 seçimlerinin ardından, yeni oluşturulan Parlamento, Ağustos 2020'de hükümeti seçmiştir. Etnik gruplar arası durum genel olarak sakin kalmıştır. Etnik gruplar arası ilişkileri güçlendirmek ve 2001 ihtilafını sona erdiren ve toplumun çok etnikli karakterini korumaya yönelik çerçeve sağlayan Ohri Anlaşmasını uygulamak için çaba gösterilmiştir. (EU Commission, 2020)

Sivil toplum aktif olmaya devam etmekte, politika ve karar alma süreçlerinde önemli bir rol oynamaktadır. Hükümet ve Sivil Toplum işbirliğine yönelik 2018 - 2020 Stratejisi ve Eylem Planı'nın uygulanmasına yönelik tedbirler alınmıştır. Ancak, daha anlamlı ve zamanında bir istişare süreci sağlamak için daha fazla çaba gösterilmesi gerekmektedir.

İstihbarat servislerinde devam eden reform, Eylül 2019'da, Güvenlik ve Karşı İstihbarat Bürosu'nun (UBK) aksine, polisin yetkilerine sahip olmayan bağımsız bir devlet organı olarak tasarlanan Ulusal Güvenlik Teşkilatı'nın kurulması ile sonuçlanmıştır. Bu, Kıdemli Uzmanlar Grubunun sistemik hukukun üstünlüğü meseleleriyle ilgili tavsiyeleriyle uyumlu olduğu görülmektedir. Operasyonel Teknik Ajans çalışmaya devam etmiş ve görevini yerine getirmek için gerekli tüm araçlara erişimini sağlamak için daha fazla çabaya ihtiyaç olduğu anlaşılmıştır. Bununla birlikte, istihbarat servisleri üzerinde parlamento gözetim kapasitesi güçlendirilmelidir. (EU Commission, 2020)

2.3.2. Kamu Yönetimi

Kuzey Makedonya, kamu idaresi reformuna kısmen hazırlıklıdır. 2019 - 2021 Şeffaflık Stratejisinin kabul edilmesi, açık hükümet veri portalının faaliyete geçirilmesi ve hükümet harcamalarına ilişkin verilerin yayınlanmasıyla şeffaflığın iyileştirilmesi konusunda bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Kamu Yönetimi Reform Stratejisi ve Kamu Mali Yönetimi Reform Programının uygulanmasına ilişkin izleme raporları hazırlanmış

ve bunlara yeterli görünürlük eylemleri eşlik etmiştir. Şeffaflık, liyakat ve hakkaniyetli temsil ilkelerine saygının sağlanması esastır. Devlet Yolsuzluğu Önleme Komisyonu, kamu sektörü çalışanlarının işe alınması sürecinde adam kayırmacılık ve siyasi nüfuz iddialarını ele almaya devam etmiştir. Buna karşı, Devlet Komisyonunun raporlarına ve tavsiyelerine uygun bir takip sağlanmalıdır. (EU Commission, 2020)

2.3.3. Yargı Sistemi

Rapora göre, Kuzey Makedonya'nın yargı sistemi AB'ye katılım müzakerelerine başlamak için kısmen hazırlıklıdır. Yargı reformu stratejisinin uygulanmasında iyi bir ilerleme kaydedilmiş ve böylelikle "Acil Reform", Venedik Komisyonu ve Kıdemli Uzmanlar Grubunun, Sistemik Hukukun Üstünlüğü konularında tavsiyeleri ele alınmıştır. Yargı reformu stratejisinin güncellenmiş eylem planının sistematik olarak uygulanmasını sağlamak için hala çaba gösterilmesi gerekmektedir. Yargı kurumları, yargıçların atanması, terfisi, disiplini ve görevden alınması için yeni kurallar uygulamakta ve Yargı Konseyi rolünü daha proaktif bir şekilde yerine getirmektedir. Son yıllardaki reform çabalarının bir sonucu olarak, Kuzey Makedonya, liyakate dayalı atamalar, varlıkları, çıkar çatışmalarını kontrol etme, disiplin prosedürleri gibi yargı bağımsızlığını ve hesap verebilirliği sağlamak için mekanizmalar oluşturmuştur. Bu alanda daha fazla değişiklik öngörmeden önce kararlı ve tutarlı kullanımlarını sağlamalıdır. Cumhuriyet Savcılığı Kanunu, Haziran 2020'de yürürlüğe girmiştir. Kanunun amacı, diğer hususların yanı sıra, Özel Savcılığın davalarına sürdürülebilir bir çözüm sağlamak, yasadışı telefon dinlemelerinden kaynaklanan ve çevreleyen suçlar için hesap verebilirlik sağlamaktır. Revize edilen Cumhuriyet Savcıları Kanunu da kabul edilmiştir. Yasal çerçevenin etkili bir şekilde uygulanması ve tüm paydaşların örnek teşkil ettiklerini gösterme çabalarının artması, halkın yargıya olan güveninin artmasına katkıda bulunacaktır. (EU Commission, 2020)

2.3.4. Yolsuzlukla Mücadele

Yolsuzlukla mücadeleyle ilgili olarak, Kuzey Makedonya'nın belirli bir düzeyde hazırlıklı olduğu / kısmen hazırlıklı olduğu görülmektedir. Üst düzey yolsuzluk davalarının soruşturulması, kovuşturulması ve yargılanması konusundaki geçmiş performansının pekiştirilmesi yoluyla iyi bir ilerleme sağlanmıştır. Devlet Yolsuzluğu Önleme Komisyonu, yolsuzluğun önlenmesinde özellikle proaktif davranmış ve geçen yılın tavsiyesi doğrultusunda, siyasi yelpazenin her yerinden üst düzey yetkilileri ilgilendiren davalar da dahil olmak üzere çok sayıda dava açmıştır. Özel Savcılık davalarında ilerlemeye ve yasadışı telefon dinlemeleri için hesap verebilirlik sağlamaya yönelik çabalar devam etmektedir. Eski Özel Başsavcı, Özel Savcılığın bir davasıyla ilgili olarak, gasp ve görevi kötüye kullanma iddialarına ilişkin sözde "raket davasında" ilk derece kararında Haziran 2020'de mahkum edilmiştir. Yolsuzluk birçok alanda yaygın ve yolsuzluğun önlenmesi ve yolsuzlukla mücadele ile ilgilenen tüm aktörlerin daha proaktif bir yaklaşımının sağlanması gerekmektedir. (EU Commission, 2020)

2.3.5. Organize Suçla Mücadele

Ülkenin organize suçla mücadelede belirli düzeyde hazırlıklı olduğu görülmektedir. Yasal çerçeve büyük ölçüde Avrupa standartlarıyla uyumludur ve organize suça karşı stratejiler uygulama çabaları devam etmelidir. AB müktesebatına uygun bir varlık kurtarma ofisinin kurulması yönündeki geçen yılki tavsiyenin karşılanmasında bir miktar ilerleme sağlanmıştır. Ofis şimdi proaktif bir varlık el koyma politikasını destekleme kapasitesini göstermek zorunda kalmıştır. Ülke, bölgesel düzeyde tehdit değerlendirmesi yapmaktadır ve kapsamını AB uygulamaları doğrultusunda genişletmek zorunda kalacaktır. Operasyonel düzeyde bir miktar ilerleme var, ancak kanun yaptırımının kara para aklama ve mali suçlar gibi belirli suç biçimleriyle mücadelede etkinliğini artırmak için daha çok şey yapılması gerekmektedir. Europol ile işbirliği, farklı suç alanlarında artmaktadır. Organize suçla mücadelede yer alan tüm paydaşlar için koordinasyon hayati önem taşımaktadır. Batı Balkanlar için Terörizmle Mücadele Ortak Eylem Planı, ikili uygulama düzenlemesinde belirtilen hedefler doğrultusunda terörizmle mücadele ve şiddet içeren aşırıcılığın önlenmesine karşı mücadele alanlarında bir miktar ilerleme sağlanmıştır. (EU Commission, 2020)

2.3.6. Temel Haklar

Temel hakların korunmasına ilişkin yasal çerçeve büyük ölçüde Avrupa standartlarıyla uyumludur. Kurumdan çıkarma süreci devam etmekte ve çocukların toplum temelli bakıma yerleştirilmesi gerçekleştirilmektedir. Çalışma ve Sosyal Politika Bakanlığı, cinsiyete dayalı şiddet mağdurlarını desteklemek de dahil olmak üzere toplum hizmetlerine yatırım yapmaktadır. Bu hizmetlerin sunulmaya devam etmesi esastır. Avrupa ve uluslararası insan hakları kuruluşlarının, özellikle tutuklu ve hükümlü kişilere yönelik muameleye ilişkin tavsiyelerini ele almak için ek çabalara ihtiyaç vardır. Anayasa Mahkemesinin usul gerekçesiyle Ayrımcılığın Önlenmesi ve Korunması Hakkında Kanun'u yürürlükten kaldırma kararı, ülkenin şu anda ayrımcılık yapmama konusunda kapsamlı bir yasal çerçeveye ve bir eşitlik kurumuna sahip olmadığı anlamına gelmektedir. Bu ciddi boşluğun yeni yasama organı tarafından giderilmesi gerekmektedir. Ülkenin nefret söylemine ilişkin mevzuatın ve İstanbul Sözleşmesi'nin uygulanmasına yönelik ulusal eylem planının uygulanmasını iyileştirmesi de önemlidir. Polisin dış gözetim mekanizmasının kurulumu tamamlanmış olsa da, gerçekten bağımsız soruşturmacıların yokluğu, birimin polis cezasızlığını etkin bir şekilde ele alma çalışmalarını engelleyebilir. Ülke, cezaevlerindeki durumu daha da iyileştirmek ve tutukluluğa alternatifleri desteklemek için acil önlemler almalıdır. (EU Commission, 2020)

2.3.7. İfade Özgürlüğü

Ülke, ifade özgürlüğü alanında belirli düzeyde hazırlıklıdır / kısmen hazırlıklıdır ve raporlama döneminde sınırlı ilerleme kaydetmiştir. Medyanın faaliyet gösterdiği genel durum ve iklim, COVID-19 krizi sırasında ve seçimler bağlamında bazı artan gerginlikler olmasına rağmen, genel olarak medya özgürlüğüne elverişli olmaya devam etmekte ve eleştirel medya haberciliğine izin vermektedir. Mesleki standartlarda ve gazetecilik kalitesindeki ilerlemeyi desteklemek için öz denetim çabalarının yoğunlaştırılması gerekmektedir. Devlet kurumları, siyasi partiler ve kamu kuruluşları tarafından medya

reklamlarının daha fazla şeffaf olmasını sağlamak önemlidir. Kamu hizmeti yayıncısının bağımsızlığını, profesyonel standartlarını ve finansal sürdürülebilirliğini sağlamak için sürdürülebilir çözümlere ihtiyaç vardır. Medyada çoğulculuğu desteklemeye, profesyonelliği teşvik etmeye, tarafsız haberciliği ve araştırmacı gazeteciliği desteklemeye devam etmek ve dezenformasyonla etkin bir şekilde mücadele etmek için direnç oluşturmaya devam etmek esastır. Bağımsız medyanın finansal sürdürülebilirliği ve gazetecilerin çalışma koşulları hâlâ bir zorluk olduğu görülmektedir. (EU Commission, 2020)

2.3.8. Bölgesel İşbirliği

Bölgesel işbirliği ile ilgili olarak, ülke diğer genişleme ülkeleri ile iyi ilişkilerini sürdürmüş ve bölgesel girişimlere aktif olarak katılmıştır. Kuzey Makedonya'nın, Prespa anlaşması ve Bulgaristan ile İyi Komşuluk İlişkileri Anlaşması dahil olmak üzere ikili anlaşmaları uygulamaya devam etmesi önemlidir. (EU Commission, 2020)

2.3.9. Göç Akışı

Kuzey Makedonya, göç akışlarının yönetiminde aktif ve yapıcı bir rol oynamaya devam etmektedir. Karma hareket için ana geçiş yollarından birinde kalır. Sahadaki AB Üye Devletlerinden misafir memurlar da dahil olmak üzere, komşu ülkeler ve AB Üye Devletleri ile etkili bir şekilde işbirliği yapmaktadır. Ülkede kalan tüm göçmenler için temel yaşam koşullarını ve hizmetleri sağlamak için önemli çabalar devam etmiştir. Göçmenlerin kayıt edilmesi ve yeterli korumaya duyarlı profil oluşturulması iyileştirilmiş, ancak daha sistematik bir şekilde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı ile Statü Anlaşması henüz imzalanmadı. Kuzey sınırında sık sık kaçakçılık faaliyetleri sorunu daha fazla ele alınmalıdır. (EU Commission, 2020)

2.3.10. Ekonomik Kriterler

Ekonomik kriterlerle ilgili olarak, Kuzey Makedonya işleyen bir piyasa ekonomisi geliştirme konusunda iyi düzeyde hazırlıklıdır, ancak raporlama döneminde sınırlı

ilerleme kaydetmiştir. 2019'da yatırımların artmasıyla ekonomik büyüme hızlanmıştır, ancak Nisan 2020'den bu yana COVID-19 krizi ekonomide ve kamu maliyesinde iz bırakmıştır. Yetkililer, krizin ekonomik ve sosyal etkilerini azaltmak için şirketleri ve haneleri destekleyen bir dizi önlem almıştır. Raporlama döneminde mali şeffaflık daha da iyileştirilmiştir. Bununla birlikte, 2019'un başında uygulamaya konulan, gelir vergilendirmesi ve emeklilik sistemine ilişkin mali açıdan önemli reformlar tersine çevrilmiştir. Ayrıca, kamu sermaye harcaması uygulaması önemli ölçüde düşük kalmış ve kamu borcunun istikrarı henüz sağlanamamıştır. İşsizlik oranları genç işçiler için daha da fazla düşmüş ve kayıt dışı istihdam biraz azalmıştır. Ancak, COVID-19 krizinin etkisi muhtemelen bu olumlu eğilimleri tersine çevirecektir. Kadınların işgücü piyasasındaki payı artmasına rağmen katılım oranları düşük kalmaktadır. Finans sektörü güçlü kalmış ve özel sektöre krediler güçlendirilmiştir. İş ortamı, kayıt dışı ekonominin yüksek payı nedeniyle engellenmeye devam edilmektedir. (EU Commission, 2020)

Kuzey Makedonya, AB içindeki rekabetçi baskılar ve piyasa güçleriyle başa çıkmaya kısmen hazırlıklıdır ve bir miktar ilerleme kayetmiştir. Ticaret ve yatırımda AB ile entegrasyon daha da derinleşmiştir. İhracat ve üretim çıktıları, daha yüksek ve değerli ürünlere doğru daha çok çeşitlenmiştir. Bununla birlikte, eğitim sistemindeki eksiklikleri ve vasıflı işçilerin çıkışını yansıtan beceri eksiklikleri ve altyapı yatırım boşlukları, işgücü üretkenliğini ve ekonominin rekabet edebilirliğini bozmaktadır. COVID-19 krizinin büyüme ve istihdam üzerindeki anlık olumsuz etkisini hafifletmeye yönelik önlemler şu anda yaygın olsa da, bu yapısal ihtiyaçların zamanında ele alınması, kriz sonrası hızlı bir ekonomik toparlanmayı destekleyecektir. (EU Commission, 2020)

2.3.11. Üyelik Yükümlülükleri

Üyelik yükümlülüklerini üstlenme kabiliyetine gelince, ülke rekabet, kamu ihaleleri, istatistikler, mali kontrol, ulaştırma, enerji alanları da dahil olmak üzere çoğu alanda orta düzeyde hazırlıklı olmaya devam etmektedir. Ülke, şirketler hukuku, gümrük birliği, trans-Avrupa ulaşımı ve bilim-araştırma gibi alanlarda iyi düzeyde hazırlık göstermektedir. Ülke, işçilerin serbest dolaşımı ile mali ve bütçesel hükümler gibi alanlarda hazırlıkların erken aşamasındadır. Önümüzdeki dönemde, idari kapasite ve

etkili uygulamaya da daha fazla odaklanılması gerekmektedir. Ülke, AB ortak dış ve güvenlik politikası ile uyumunu geliştirmeye devam etmektedir. (EU Commission, 2020)

3. AVRUPA BİRLİĞİNE KATILIM SÜRECİNDE ÜÇÜNCÜL TARAFLARIN ETKİLERİ

Bu bölümde, Kuzey Makedonya'nın AB'ye katılım sürecinde Yunanistan ve Bulgaristan başta olmak üzere üçüncül tarafların etkileri ele alınmış olup, tarafların temel motivasyonları ve ihtiyaçları açısından sorunların doğru bir tanımını ortaya koyabilmek için çatışan ülkelerin özellikleri ve ilişkileri analiz edilecektir. Bu bağlamda, Tarafların nitelikleri ve sorunların temel nedenleri, tarafların çıkarları, talepleri, değerleri, amaçları, politikaları, iç alt grupları, siyasi seçkinlerin güçlü ve zayıf yönleri dikkate alınarak detaylandırılacaktır.

Gerçekçi bir bakış açısından, tarafların maddi çıkarları çatışmada oldukça önemli bir rol oynamaktadır. Bununla birlikte, doktrin aksini önerebilir. Tarafların maddi çıkarları risk altında olsa bile, değerlerini korumayı seçebilirler. Örneğin, Kuzey Makedonya'nın Avrupa-Atlantik kurumlarına katılımı, Yunanistan'ın olası vetosu nedeniyle risk altındayken, Kuzey Makedonya, bu süreçte kimlik ispatlama davasının peşine düşmeye devam etmekteydi. Her ne kadar, İki ülke arasında bu anlaşmazlık uzun sürmüşse de, ikili anlaşmaya varmış ve Kuzey Makedonya'nın artık AB katılımının önünde engel kalmamış gibi gözükmekteydi. Ancak, Bulgaristan'ın vetosu Kuzey Makedonya'nın AB katılımına yeni bir engel oluşturmuştur.

3.1. Tarafların Pozisyonları

3.1.1. Yunanistan'ın Görüşü

Kuzey Makedonya 1991'de bağımsızlığını kazandığından beri ülke ismi, güney komşusu Yunanistan ile şiddetli bir tartışmanın konusu olmuştur. Yunanlar, Makedonya Cumhuriyeti isminin dolaylı olarak kuzey Yunanistandaki topraklarına hak talebi getirdiğini savunuyorlardı. Ayrıca, Makedonya'nın zaten bir kuzey Yunan bölgesinin adı olduğunu, ve ülkenin kendi Helen mirasına ve Büyük İskender'in mirasına el koyduğunu iddia ediyorlardı. (Selvi, 2015, s. 38-42) Kofos, Yunanlılar için Makedon sorununun bir ulusal güvenlik sorunundan bir kimlik sorununa ve nihayetinde bir insan hakları sorununa, yani Yunanların kültürel miraslarına sahip olma hakkına dönüştüğünü gösteriyordu. Bu bağlamda, Makedonya'nın anayasal ismini kullanması, Yunan kimliğini reddettiğini ve onların irredentist bir niyet içinde oldukları tezine dayanmaktaydı. Yunanistan'ın bu konudaki resmi konumu, "Yukarı Makedonya" gibi bir bileşik isim üzerinden bir uzlaşmaya varmaktı. (Kofos, 1993)

Uluslararası Kriz Grubu'nun (ICG) Balkan Raporuna göre, Yunan yetkililer isim meselesinden vazgeçmenin sadece hükümet için siyasi sonuçlar doğurmayacağı, aynı zamanda farklı iddialara yol açacağı konusunda endişeliydi. Rapor, Yunan yetkililerin, Kuzey Makedonya'nın adının tanınmasından Yunanistan'ın "Makedonya" adını kullanmasına ve yasal talepte bulunan mevcut ve göçmen Makedonlara yeni yasa uygulamanın gerekeceğinden dolayı korktuğunu iddia etmekteydi. Kısacası, Yunanlılar bu meseleyi bölgesel bir mesele olarak değil, giderek büyüyen; yasal ve mali boyutları olan bir sorun olarak görüyorlardı. Rapor ayrıca Yunanlıların, Yunan olmayan Makedonların var olmadığına ve Slav Makedonların aslında "Bulgar" olduğuna inandığını savumaktaydı. Yunan aydınları, Makedon ulusal kimliğinin Titoist bir oluşum olduğunu iddia ediyor ve Kuzey Makedonya'nın anayasal adını kullanmasının kendi kimliklerini redettiğini iddia ediyordu. Buna rağmen, Yunan hükümeti, tüm amaçlar için coğrafi bir niteleyici ve tamamlayıcı olacağı koşuluyla "Makedonya" terimini içeren bir bileşik isim fikrini kabul ederek başlangıçtaki konumlarını değiştirdiklerini açıklamıştı. Ancak Makedonlar, Yunanlıların tarihi ve ulusal mirasına ilişkin iddialarından vazgeçmesi gerekiyordu. (International Crisis Group (ICG), 2001)

3.1.2. Bulgaristan'ın Görüşü

Kuzey Makedonya'nın bağımsızlığından bu yana Bulgaristan, Kuzey Makedonya ile diplomatik ilişki kuran ilk ülkeler arasında yer almıştır. Ancak Bulgarlar, Makedonları kendi milletinden ayrı bir millet olduklarını kabul etmemiştir. Kuzey Makedonya'nın tanınması için Bulgaristan, açıklamasında kimlik meselesine değinilmemesine ragmen Makedon dilinin Bulgar dili ile birçok ortak özelliği paylaştığı sonucuna varmıştır. Fakat, Bulgarlar çağdaş Makedon milleti ve dilinin gerçekliğini kabul etmemektedirler. Ayrıca, Makedon dilinin Bulgarca dilinin bir lehçesi olduğununun iddiasını ortaya atmışlardır. (Drezov, 1999, s. 51), (Poulton, 2000, s. 116) Bu inancın bir sonucu olarak, Bulgaristan Cumhurbaşkanı Zheluy Zhelev, *"Bulgaristan, Makedon devletini tanıyor, ama milleti tanımıyor. Bulgarların bakış açısından, Makedonya sadece coğrafi bir kavramdır, bir ulus değil."* demiştir. (The Independent, 1992)

Bulgaristan ve Makedonya tarihine bakıldığında, Makedon tarihi figürleri Bulgarlar tarafından Bulgar kahramanı olarak görülmekte, Bulgar tarihi figürleri de Makedonlar tarafından Makedon kahramanı olarak görülmektedir. Bu da Kuzey Makedonya ile Bulgaristan'ın ortak bir tarihe sahip olduğunu düşündürmektedir. (Poulton, 2000, s. 117) Tarih, milletin şekillenmesinde önemli bir role sahip olduğundan, milletin özelliklerinden biri de, diğer milletlerden ayrı, kendine özgü bir tarihe sahip olmasıdır. Bu nedenle Kuzey Makedonya, Bulgaristan, Yunanistan ve Sırbistan'ınkilerle tanımlanmayacak ayrı bir Makedon kimliği, tarihi ve dili inşa etmelidir.

Bölgeler ve tarihi şahsiyetler de bu problemde rol oynamaktadır. Ohri şehri, Makedonlar ve Bulgarlar tarafından da kültürün beşiği "Çar Samoil'in başkenti" olarak kabul edilir. Makedon-Arnavut, etnik gruplar arası çatışmanın bir sonucu olarak, Leshok köyündeki kiliseye zarar verildiğinde bile, Bulgar medyası bunun Bulgar kilisesinin yıkılması olduğunu bildirmiştir. Bulgaristan'ın Kuzey Makedonya'ya yönelik herhangi bir toprak iddiası olmamasına rağmen Bulgarlar, Makedon kültürüne karşı baskı uygulamaya devam etmektedir. Bulgarların bu iddiaları, Bulgaristan'daki Makedon azınlığın varlığının tanınmaması gibi toprakların ve Makedon ulusunun bütünlüğüne zarar vermektedir. (Huszka, 2020)

3.1.3. Kuzey Makedonya'nın Görüşü

ICG Balkan Raporuna göre Makedonlar, Makedonya teriminin hem devlet hem de ulus için benzersiz bir isim işlevi gördüğüne ve devletin adının halkının kimliğiyle alakalı olması gerektiğine inanmaktadırlar. Rapor, Makedonların devletlerinin adını kullanmaktan kaçınmasının, Yunanistan ve Bulgaristan'ın iddia ettiği gibi, devletlerinin ve dillerinin "sahte" olduğu görüşünü daha kuvvetli hale getireceğini ve eleştirmenlerin tutumunun daha da kötüleştireceğini savunmaktadırlar. Kısacası isim çatışması Makedonlar için sadece bir kimlik meselesi değil, aynı zamanda bir varoluş meselesidir. Makedonya, 2001 yılında Ohri Çerçeve Anlaşması (OFA) ile etnik Arnavut azınlığa kimlik konusunda önemli tavizler verdikten sonra kimlik konusunda, artık taviz vermeye isteksiz olduğu görülmüştür. Fakat, Zoran Zaev'in yeni hükümetin başına geçmesiyle, AB katılımı adına, Makedonya Cumhuriyeti'ni kuzeydeki Yunanistan eyaletinden (Ege Makedonyası) ayırmak için Yunanistan tarafından özel kullanım için bir isim "Yukarı Makedonya" konusunda anlaşmaya hazır olduklarını ifade etmiştir. (International Crisis Group (ICG), 2001)

3.2. Tarafların Çıkarları ve Talepleri

Kuzey Makedonya'nın BM arabuluculuğundaki isim müzakerelerindeki hırs seviyesini tam olarak anlamak için Kuzey Makedonya'nın dış politika hedeflerini gözden geçirmek mantıklı olacaktır. Kuzey Makedonya'nın Avrupa-Atlantik yapılarına entegrasyon istekleri, özellikle de AB üyeliğine katılım için ön koşullar, iyi komşuluk ilişkilerinin geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır. Kuzey Makedonya'nın AB üyeliğine kabulü hâlâ yüksek öncelikli bir dış politika hedefi olmaya devam ederken, Makedon liderleri, kimlik siyasetini sürdürmenin ulus için çok daha önemli olduğunu ve AB'ye katılım sürecinde bu konuda hiçbir taviz verilmeyeceğini açıkça belirtmiştir.

Barker, Kuzey Makedonya'nın Orta Avrupa'dan Selanik'e ve Ege'den Morava ve Vardar Vadilerine kadar kuzey-güney yönünü kontrol ettiğini ve bu toprakları kontrol eden kişinin bölgedeki güç dengesinde stratejik bir avantaj elde edeceğini açıklamaktadır. Bu bölgenin Akdeniz ve Orta Doğu'daki, baskın orta Avrupa güçlerinin etkisini güçlendirme veya azaltma potansiyeline sahip olduğunu iddia etmektedir. (Barker, The

origin of the Macedonian dispute, 1999) Jelavich ise, Makedonya'nın öneminin Balkanlar'ın kalbinde yer alan stratejik konumundan kaynaklandığını savunmaktadır. (Jelavich, 1983, s. 89) Wilkinson buna karşılık, eski imparatorluk devletlerinin Kuzey Makedonya'yı kontrol etmenin Yakın Doğu'ya erişime izin vereceğini iddia etmektedir. (Wilkinson, 1951, s. 3-6) Kuzey Makedonya'nın jeo-stratejik önemi, yakın komşuları için uzun zamandır bir endişe kaynağı haline gelmiştir. Makedonya topraklarının kontrolü için verilen mücadelenin yinelenen sonucu, günümüzde hala hüküm süren aşırı milliyetçilik olmuştur. (Katsiyiannis, 1996)

Katsiyiannis, Yunanistan'ın Kuzey Makedonya'nın kuzeydeki Yunanistan eyaletini ilhak etmek için gizli bir amacı olduğundan şüphelendiğini ve bu nedenle bunu bir tehdit olarak gördüğünü savunmaktadır. Kuzey Makedonya da komşuları tarafından tehdit edildiğini hissettiği için toprak bütünlüğünü korumak istemektedir. Ülkenin de, askeri ve ekonomik açıdan son derece zayıf olması kendisine müttefik aramsına yol açmaktadır. Bu bağlamda Türkiye ile ittifaka girmesi, toprak bütünlüğüne yönelik tehdit algısıyla ilgili olduğu anlaşılmaktadır. Katsiyiannis, Kuzey Makedonya'nın Yugoslavya'nın dağılmasının ardından Türkiye ile ittifak kurmasının bölgesel güç dengesini değiştirdiğini iddia etmekte ve Türkiye'nin Balkanlar'da Makedonya ile ittifak kurmasının Türkiyenin burada bölgesel güç olmak istemesine bağlamaktadır. Katsiyiannis, Yunanistan'ın Türkiye'nin Kuzey Makedonya ve Arnavutluk üzerinden "Ortodoksluk ve Helenizm" e saldırdığına ve Balkanlar'daki güç dengesinin olumsuz yönde değiştiğine dair algısının "Makedon sendromu" nu yarattığını iddia etmektedir. (Katsiyiannis, 1996)

Rossos bu konuda oldukça farklı bir bakış açısı benimsemiştir. Yunanistan'ın duruşunun arkasında daha pragmatik iç ve dış düşünceler olduğunu iddia etmektedir. Rossos'a göre, Makedonya'nın tanınması, Yunanistan'ın Ege Makedonya'sındaki Makedon azınlığın varlığını inkar etmeye devam edemeyeceği anlamına gelecektir. Makedonya'nın tanınmasının, Yunanistan'a diğer azınlıklarını kabul etmesi için baskı uygulayacağını ve bunun etnik homojenliğine ilişkin uzun süredir devam eden varsayımını baltalayacağını düşünmektedir. Ayrıca, Makedonya'nın Yunanistan'ın kuzey eyaletleri üzerinde toprak taleplerine sahip olduğu argümanının mantıksız olduğunu

savunmaktadır. Makedon hükümeti, "Büyük Arnavutluk" ideolojisinin etnik Arnavut arasında yayılmasından çok korkmakta ve bu nedenle de, etnik Arnavut nüfusu için bir emsal teşkil edecek olan Yunan Makedonya'sına müdahale etmesi pek olası olmadığını iddia etmiştir. Ona göre Yunanistan, geleneksel müttefiki Sırbistan ile ortak bir sınırı korumak istediği ve potansiyel olarak güvenilmez yeni bir cumhuriyet tarafından Sırbistan'a ve Avrupa'nın geri kalanına giden kara yollarının kontrolünün kabul edilemez olduğuna inanmaktadır. (Rossos, 2008, s. 269)

Yunanistan, veto yetkisi ile Avrupa-Atlantik yapılarına entegrasyonunu engelleyerek Kuzey Makedonya'nın sözde irredantist politikası ve Yunanistandaki Makedon bölgesinin topraklarına arzusundan kaçınmayı hedeflemektedir. Güç siyaseti açısından, Yunanistan'ın Kuzey Makedonya ile Türkiye arasındaki ittifakın temelini ortadan kaldırmak amacıyla ülke ile yakınlaşma arayışında olduğu görülmüştür. Yunanistan'ın Kuzey Makedonya'nın AB ve NATO üyeliğini engelleme politikası, her iki örgütün de genişleme yoluyla Balkanlar'da istikrarı sağlama stratejilerini sekteye uğratmıştır. İki ülke arasındaki anlaşmazlığın çözülmesi, AB ve NATO ülkelerinin Yunanistan'ı daha yapıcı bir duruş sergilemeye ve Kuzey Makedonya'nın tavizlerine kendi tavizleriyle karşılık vermeye ve anlaşma hususunda Yunanistan'ı çağırmaya daha fazla istekli olmasını gerektirmiştir. (International Crisis Group (ICG), 2009)

Paylaşılan tarihsel semboller aracılığıyla ulusal kimlik mücadelesi, her iki ülke arasındaki çatışmanın özünde yatmaktadır. Bu vaka çalışması, değer temelli çatışmaları çözmek için uluslararası arabuluculuğun tek kullanımının boşa bir girişim olduğunu açıkça göstermiştir. Yunanistan ile Kuzey Makedonya arasındaki isim anlaşmazlığında Birleşmiş Milletler Özel Temsilcisi Matthew Nimetz, aracılık ettiği uluslararası arabuluculuk ile iki ülke arasındaki isim anlaşmazlığını çözmek istemiştir. Nimetz "Yukarı Makedonya Cumhuriyeti" üzerine herhangi bir uzlaşma, taraflar üzerindeki dış baskı ile birleştiğinde, uzayan çatışmanın çözümünü sağlayacağını savunmuştur. (Gjukovikj, 2018)

Geçici terim olarak Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti (FYROM), Ocak 1993'te, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin üç Avrupa üyesi olan Fransa, İspanya ve İngiltere tarafından ülkenin Birleşmiş Milletler'e katılmasını sağlamak için önermiştir.

Her iki taraftaki uzun süreli diplomatik baskı sonrasında, tarafların muhalefetine rağmen, iki ülke öneriyi Nisan 1993'te onaylamıştır. Bu anlaşma Yunanistan'ın ülkenin FYROM adını kullandığı sürece uluslararası örgütlere katılmasına engel olmayacağını kabul etmiştir. O zamandan beri, iki ülke 23 Haziran 1998'de Atina'da imzalanan Sınır İşbirliği Protokolü gibi çok sayıda ikili anlaşma imzalamıştır. Avrupa Konseyi, 17 Aralık 2005'te Kuzey Makedonya'ya resmen aday statüsü vermiştir. (Marusic & Zivanovic, Timeline: The Path to Macedonia's 'Name' Deal, 2018)

Makedon siyasetine on yıldan fazla bir süre etkisini göstermiş olan Nikola Gruevski, 2006-2016 yılları arasında ülkeyi başbakan olarak yönetmiştir. Bağzıları tarafından nepotism, yolsuzluk, popülizm, otoriterlik gibi ithamlarla yan yana anılırken, kimilerince Makedon ulusal kimliğini yücelten bir milliyetçi olarak kabul edilmekteydi. İktidarının ilk yıllarında ekonomik kalkınma ve büyüme söylemleriyle meşruiyet zeminini oluşturmuştur. 2008 küresel ekonomik krizinin etkisi ve beraberinde Yunanistan'ın 2008 yılındaki Bükreş Zirvesi'nde Kuzey Makedonya'nın NATO'ya katılımını veto etmesi, Gruevski hükümetinin başta öngördüğü büyüme ve ekonomik kalkınma söylemlerini değiştirmiş, bundan sonra Gruevski siyasetteki atılımını milliyetçilik yönünde kullanmıştır. (Tezcan, 2019) Gruevski'nin iktidarda olduğu on yıl süresince gerek Yunanistan'la isim sorunu gerekse içeride etnik Makedon ve etnik Arnavut ilişkileri bu kimlik siyasetinden, güvenlik politikalarından ve popülist söylemlerden fazlasıyla etkilenmiştir. (Marusic & Zivanovic, Timeline: The Path to Macedonia's 'Name' Deal, 2018)

BM Özel Temsilcisi Matthew Nimetz, "Republika Makedonija-Skopje" nin resmi amaçlar uğruna ve bir uzlaşma adı çözümü olarak kullanılmasını önermiştir. Ancak Yunanistan, ilerideki müzakereler için iyi bir temel olarak nitelendirmesine rağmen öneriyi kabul etmemiştir. Ocak 2007'de, Makedonya hükümeti Üsküp havaalanını ve Yunanistan'a giden E-75 otoyoluna "Büyük İskender" adını vermiştir. Eylül 2007'de Makedon diplomat Srgjan Kerim, BM Genel Kurulu'nun 62. başkanı seçilmiş ve anavatanı Makedonya'ya bu isimle atıfta bulunarak Yunanistan ile olan anlaşmazlığı körüklemiştir. Ancak Birleşmiş Milletler temsilcisi Matthew Nimetz'in arabuluculuğuyla iki ülke arasında düzenli toplantılar yapılmaya devam edilmiştir. (Marusic & Zivanovic,

Timeline: The Path to Macedonia's 'Name' Deal, 2018) Kuzey Makedonya, yalnızca Yunanistan'la ilişkiler için coğrafi niteleyici olan birleşik bir ismi kabul etme ve anayasal adını diğer ilişkiler için, sözde "ikili isim formülü" kullanmayı istemekte, Yunanistan ise Kuzey Makedonya'nın diğer tüm ilişkiler için coğrafi olarak nitelikli bir isim, bütün herkes bakımından geçerli "erga omnes" kullanmasını istemekteydi. (International Crisis Group (ICG), 2009) Kuzey Makedonya, Yunanistan'ın Geçici Anlaşmadaki yükümlülüklerini Kuzey Makedonya'nın AB ve NATO üyeliğini engelleyerek ihlal ettiğini belirten Uluslararası Adalet Divanı'nın (UAD) kararından yararlanmaya çalışmıştır. Ancak Yunan hükümeti, UAD kararının isim anlaşmazlığındaki konumlarını etkilemeyeceğini açıklamıştır. (Marusic & Zivanovic, Timeline: The Path to Macedonia's 'Name' Deal, 2018)

2008 yılı, Yunanistan'ın Kuzey Makedonya'nın NATO'ya katılmasını engellemesinin ardından anlaşmazlığın tırmandığı bir yıl olmuştur. Ertesi yıl Yunanistan, Avrupa Komisyonu'nun ülkenin ilerleyişi hakkında arka arkaya gelen çok sayıda olumlu yıllık raporuna rağmen, Kuzey Makedonya'nın AB üyelik müzakerelerinin başlamasını da engellemiştir. Bu süre zarfında, BM öncülüğündeki "isim" görüşmelerine karşı protestolar hem Kuzey Makedonya'da hem de Yunanistan'da olağan bir manzara haline gelmiştir. (BBC News, 2018) Kasım 2008'de Kuzey Makedonya, Yunanistan aleyhinde, iki ülke arasındaki ilişkileri düzenleyen BM aracılığında ikili Geçici Anlaşma "Yunanistan'ın 11. maddesi kapsamındaki yükümlülüklerinin açıkça ihlali" olarak nitelendirdiği durum nedeniyle Dünya Mahkemesi önünde dava açmıştır. Kuzey Makedonya ve Yunanistan, BM destekli diyaloğu sürdürmüş, ancak işe yaramamıştır. Anlaşmazlık, 2011 yılında, Makedon hükümetinin eski savaşçı krallar Büyük İskender ve Makedon Filip'in yanı sıra İskender'in annesi Olympia'nın Üsküp başkentine heykelleri dikilmesiyle daha da tırmanmıştır. (Marusic & Zivanovic, Timeline: The Path to Macedonia's 'Name' Deal, 2018) Aralık 2011'de UAD, Yunanistan'ı, ülkenin 2008'de NATO üyeliğini bloke etmesiyle, Kuzey Makedonya ile 1995 tarihli BM anlaşmasını ihlal etmekten suçlu bulmuştur. İki ülke hala zorluklarının üstesinden gelmeye ve sorunu BM arabuluculuğunda yürütülen müzakereler yoluyla çözmeye çalışmıştır. (Balkan Insight, 2010)

Kuzey Makedonya hükümet sözcüsü Gjorgiev 7 Temmuz 2012 tarihinde, Yunanistan'ın Makedonya'nın bir dizi ikili anlaşma önerisine henüz yanıt vermediğini belirtmiş, ikili ilişkileri geliştirmek ve açık meseleleri doğrudan veya BM himayesi altında ele almak için diyaloga hazır olduklarını ifade etmiştir. Ayrıca, hem iki ülke içişleri bakanlıkları arasında hem de yetkililer arasında çifte vergilendirme konularını ele alacak bir komite kurmayı, yeni sınır kapıları açmayı ve farklı tarih görüşlerini ortadan kaldırmak için her iki ülkenin tarihçileri arasında daha fazla toplantı yapmayı teklif ettiklerini söylemiştir. Kuzey Makedonya Cumhurbaşkanı Gjorgiev, yıllarca benzer önerilerde bulunmalarına rağmen, Yunan liderlerin önerilerini defalarca reddettiklerini savunmuştur. (Marusic, Macedonia Awaits Greek Reply to Olive Branch, 2012)

8 Mayıs 2013'te Kuzey Makedonya'nın Avrupa İşlerinden Sorumlu Başbakan Yardımcısı Besimi, Yunanistan Dışişleri Bakanı Avramopoulos ile alışılmadık bir yüz yüze görüşmeyle Atina'da bir araya gelmiştir. Besimi, Yunanistan ziyareti sırasında Makedonya'nın Avrupa entegrasyon umutları ve Yunanistan ile arasında ilerlemeyi engelleyen İsim Sorunu'nun görüşüldüğünü duyurmuştur. Temmuz 2013'ün başlarında, Makedonya Başbakanı Nikola Gruevski Yunan mevkidaşı Başbakan Samaras'a görüşme talebinde bulunan bir mektup göndermiştir. (Tezcan, 2019) Basında çıkan haberlerde, Gruevski'nin müzakerelerdeki çıkmazın üstesinden gelmek için somut ve büyük adımlar önerdiği ve Nimetz'in arabuluculuğunda yoğun müzakerelere girmek için ilgili Başbakanların başkanlık ettiği komitelerin kurulmasını önerdiği görülmüştür. Gruevski'nin en son girişimi, 27-28 Haziran 2013'te Brüksel'de düzenlenen AB Zirvesi'nden sonra, AB liderlerinin isim konusunda ilerleme sağlanamadığı için Makedonya'yı gündemlerinden çıkarmaya karar verdiklerinde gelmiştir. (Marusic, Macedonia Floats Fresh Name Dispute Initiative, 2013) Samaras, Gruevski'nin BM arabuluculuğundaki müzakereleri hızlandırmak için bir dizi toplantı düzenleme önerisini reddetse de, Yunanistan Dışişleri Bakanı Venizelos, hükümetin küçük ortağı etnik Arnavut partisi, Demokratik Bütünleşme Birliği'nin (DUI) başkanı Ahmeti ile 3 Eylül 2013'te Atina'da bir araya gelmiştir. Görüşmeden sonra Ahmeti, isim konusunun tartışıldığını ancak somut fikirlerin detaylandırılmadığını söylemiştir. (Marusic, Fresh Macedonia Name Talks Announced, 2013)

20 Şubat 2014'te Yunanistan Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Venizelos, hem AB Bakanlar Konseyi Başkanı hem de bir Yunan yetkili sıfatıyla Makedon liderlerle görüşmek üzere Üsküp'ü ziyaret etmiştir. Venizelos, Makedon liderlerle görüştükten sonra isim sorununun çözümü konusundaki iyimserliğini dile getirmiştir. Makedon liderlerin Yunanistan'ın ülkenin Avrupa-Atlantik kaderine açılan kapı olduğunu açıkça anladıkları izlenimine kapıldığını da sözlerine eklemiştir. Venizelos, ziyaret sırasında BM himayesinde her iki tarafın da müzakereleri yoğunlaştırmak istediklerini dile getirmiştir. Ayrıca Bakan, AB'nin Kuzey Makedonya'nın üyeliği ve katılım müzakereleri için bir tarih açıklamayı yalnızca isim sorunu nedeniyle değil, aynı zamanda Kopenhag'ın iyi komşuluk ilişkileri kriterlerine uymaması nedeniyle de reddettiğini savunmuştur. Venizelos, Makedon mevkidaşı Dışişleri Bakanı Poposki'yi Üsküp veya Atina'da yeni bir ikili görüşme planlamak üzere Nisan 2014'te Selanik'te bir araya gelmeye davet etmiştir. (Marusic, Venizelos Sounds Upbeat on Name Dispute With Macedonia, 2014)

Venizelos'un AB yetkilisi sıfatıyla Üsküp'ü ziyareti, Yunanistan'ın AB üyelik sürecini Kuzey Makedonya'ya karşı isim meselesindeki tutumunu pekiştirmek için bir kaldıraç olarak kullanma yönündeki bir başka engel olarak yorumlanabilirdi. Yunan liderleri, özellikle Gruevski Hükümeti zamanında, Makedon mevkidaşlarıyla görüşmeyi defalarca reddetmiş olsalar da, iktidar koalisyon hükümetinin etnik Arnavut üyeleriyle diyalog kurmaya daha yatkınlardı. Yunan yetkililer muhtemelen onları dürüst aracılar olarak görmüş ya da Avrupa-Atlantik özlemlerini pekiştirmek için etnik kökenleri nedeniyle BM önderliğindeki görüşmelerde taviz vermeye meyilli oldukları için diyalog kurmuşlardır. (Selvi, 2015, s. 76) Yunanistan'ın Kuzey Makedonya ile ilişkileri geliştirme konusundaki isteksizliği ve BM aracılı isim müzakerelerindeki uzlaşmazlığı, iki ülke arasındaki çatışmanın tam merkezinde ulusal kimlik sorununun yattığını bir kez daha göstermiştir.

2017'de Kuzey Makedonya'da hükümet değişikliği önemli bir dönüm noktası olmuştur. Makedonya Sosyal Demokrat Birliğin'den (SDSM) yeni Başbakan Zoran Zaev, uzun süredir VMRO DPMNE partisinin öncülü Nikola Gruevski'den çok daha esnek ve anlaşmazlığı çözme konusunda daha istekli olduğu görülmüştür. (Tezcan, 2019) Başbakan Zoran Zaev liderliğindeki hükümet, Avrupa ve Atlantik ittifakına entegre

olmaya ve BM elçisi Matthew Nimetz'in arabuluculuğunda müzakereleri hızla yeniden başlatmaya arzulamıştır. İkili arasında ki çatışma, araştırmacıların "zarar veren bir çıkmaz" dediği şeye ulaşmış ve tarafların çatışmayı sürdürmekten çok çözmekten daha fazla kazanç elde edeceği bir duruma gelmişti. Kuzey Makedonya AB ve NATO üyeliği istemiş, bunun gerçekleşmesi için de, Yunanistan ile bir anlaşmaya varılması gerektiği anlaşılmıştır. Yunan tarafı, Zaev'in Makedonya anayasasını değiştirme isteğinden yararlanarak, önceki yönetim tarafından reddedilen bir Yunan talebi'nin gerçekleşmesini olumlu karşılamıştır. Bu, her iki tarafın da anlaşmazlığın sona ermesini istemesiyle müzakereleri elverişli hale getirmiştir. Her iki tarafın motive olmasıyla görüşmeler yoğun ve verimli hale gelmiştir. İki ülke müzakereler sırasında birkaç düşük noktaya ulaşmışsa da, çözüm adına bir araya gelmeye devam etmiştir. Mayıs ayında Nimetz, müzakereleri "çok ciddi, çalışkan ve yoğun" olarak nitelendirmiştir. Yunanistan, Kuzey Makedonya'nın Yunan bölgesi ile yeni ülke arasında net bir ayrım yapan bir isim ve bu yeni ismin uzun ömürlü olmasını garanti altına almak için anayasa değişiklikleri istemiştir. Kuzey Makedonya ise, Makedon kimliğini koruyan ve Yunanistan'ın Avrupa Birliği veya NATO üyeliğini engellemeyeceğini garanti eden bir isim aramıştır. Nihai anlaşma bu talepleri karşılamış, ancak her iki taraf karşılıklı bir takım özveride bulunmuştur. (Marusic & Zivanovic, Timeline: The Path to Macedonia's 'Name' Deal, 2018)

Anlaşma Büyük İskender'le bağlantılı eski Helen mirasını Makedon kültürel kimliğinden ayırmıştır; bu, İskender'in iddialarının tarihi göz önüne alındığında, Kuzey Makedonya'nın büyük bir imtiyazıdır. Ülke, coğrafi kimlik olarak "Kuzey" ile nitelendirilen yeni bir isim kabul etmeyi ve anayasasında yeni adı ile yansıtacak şekilde değiştirmeyi de kabul etmiştir. Yunanistan ise, ülkenin, Makedon dilini ve bir Makedon kimliğini kullanma hakkını tanımayı kabul etmiştir. (Gjukovikj, 2018)

Kuzey Makedonya, Şubat 2018'de ana havalimanında ve Yunanistan karayolunda bulunan "Büyük İskender" tabelalarını değiştirmeye başlamış ve havalimanı'nın adı "Üsküp Uluslararası Havalimanı" olarak değiştirmiştir. Yunanistan'a giden E-75 karayolu, Yunanistan'a yönelik iyi niyetin işareti olarak "Dostluk" olarak adlandırılmıştır. (Marusic & Zivanovic, Timeline: The Path to Macedonia's 'Name' Deal,

2018) Kuzey Makedonya hükümeti müzakereleri yeniden canlandırmaya çalışırken bi yandan zorluklarla da karşılaşmıştır. Şubat ayında, milliyetçi ve diaspora örgütleri, Yunanistan ile isim konusunda olası bir uzlaşmaya karşı Üsküp'te bir miting düzenlemiş ve bunun ulusal çıkarlara zarar vereceğini savunmuşlardır. (Radio Free Europe / Radio Liberty (RFE/RL), 2018) Yine de, Kuzey Makedonya Dışişleri Bakanı Nikola Dimitrov ve Yunan mevkidaşı Nikos Kotzias, anlaşmazlığı bitirmek için devam eden çabalarını bir araya getirmeye ve sürdürmeye halen hazırdı. Nihayet 17 Haziran'da Makedon ve Yunan bakanlar, Kuzey Makedonya Başbakanı'nın "düşmanı dosta dönüştürmek" diye hitap ettiği uzun anlaşmazlığı çözmeyi amaçlayan dönüm noktası niteliğinde bir anlaşma imzalamışlardır. Anlaşmaya göre Makedonya, NATO'ya hızlı katılım ve AB üyelik müzakerelerinin başlaması karşılığında adını "Kuzey Makedonya Cumhuriyeti" olarak değiştirmiştir. Böylece Kuzey Makedonya, Yunanistan ile 27 yıldan fazla süren isim anlaşmazlığını sona erdirerek Prespa Anlaşmasını karşılıklı olarak imzalamıştır. (Topalova, 2020)

Yunanistan ile olduğu gibi, Kuzey Makedonya'nın Bulgaristan ile ilişkileri de AB katılım sürecine yönelik tehditler içermekteydi. Yunanlılara benzer şekilde, Bulgar hükümeti ve halk özellikle ayrı bir milliyet ve dilin varlığı hakkında Makedon kimliğini sorgulamaktaydı. Bu temelde, Bulgarlar, Kuzey Makedonya'nın tarihi mirasına, anıtlarına ve sembollerine karşı çıkmaktadır. Örneğin, Bulgar hükümeti "Kuzey Makedonya" yerine "Kuzey Makedonya Cumhuriyeti" adını tercih ettiğini belirtmiştir. "Kuzey Makedonya", bir kısmı bugünkü Bulgaristan'da "Pirin Makedonyası" olarak bilinen tarihi bir bölgeye atıfta bulunduğundan bu isim, bölge ismi olarak gözükeceği için tercih etmemiştir. (Huszka, 2020)

Carnegie Uluslararası Barış Vakfı'nın 1914 tarihli "Balkan Savaşlarının Sebeplerini Araştırma Raporu", "Slav-Makedon" terimini "Makedonya'daki Bulgarların varlığını gizlemek için tasarlanmış bir örtmece" olarak adlandırmıştır. Yugoslavya döneminde Makedonlar, Bulgar mirasına sahip olduğunu iddia eden herkes için ağır cezalar bile olduğu görülmüştür. Bütün nesiller bu yeni tarih ve kimlikle büyümüş ve diğer bakış açılarını kabul etmeyi reddetmiştir. Makedon tarihi çoğu kez Sırplarla, Yunanlarla değil, iki tarafın aynı millete ait olması nedeniyle Bulgar tarihi ile

örtüşmektedir. Bulgarların bakış açısından "Aynı dile, tarihe ve Slav kanına sahip olurken, aynı milletten olmamak ne kadar mantıklıdır" denmektedir. (Carnegie Endowment for International Peace, 1914)

Bulgaristan 1991 yılında Kuzey Makedonya'yı ilk tanıyan ülke olduğu halde, Makedonları ayrı bir millet veya onların ayrı bir dili olduğunu kabul etmemiştir. Hatta bu bölgenin toprakları ve etnik kökenleri açısından Bulgar olduğu konusunda ısrar etmektedir. Ayrıca iki ülke arasındaki ilişkiler, Bulgaristan'daki etnik Makedon azınlık nedeniyle gerginleşmiştir. Mesela, çoğunluk olarak Blagoevgrad eyaletinde yaşayan etnik Makedon azınlığa ait OMO "Ilinden" - PIRIN siyasi hareketi yasadışı ilan edilmiş ve faaliyetleri 28 Şubat 2000'de Bulgaristan Anayasa Mahkemesi tarafından yasaklanmıştır. (OMO "Ilinden" - PIRIN) 1990'larda Arnavut milliyetçiliğinden ve geleneksel Ortodoks iddialarından kaynaklanan tehditler sonucu, Kuzey Makedonya hükümeti komşularına "aktif eşitlik" politikası izlemiştir. Ancak Başbakan Georgievski, 1998'de göreve geldikten sonra yeni bir "pozitif enerji ilkesi" lehine bu politikadan vazgeçmiştir. Kuzey Makedonya'nın bölgesel dış politika yönelimindeki bu değişimin, Makedon kimliğinin nedeni üzerinde etkileri olmuştur. Haziran 2012'de Bulgar Başbakan Borisov, Kuzey Makedonya'nın Bulgaristan'a karşı toprak taleplerini teşvik edebileceği için Makedonya'nın "Kuzey" gibi bir coğrafi bir niteleme ile yeniden adlandırılması fikrine karşı olduklarını söylemiştir. Bulgar hükümeti ayrıca, Kuzey Makedonya'nın Aralık 2012'de AB üyelik müzakereleri için tarih belirlemesine de itiraz etmiştir. Kuzey Makedonya'nın iyi komşuluk ilişkileri sürdüremediği için desteklemeyeceğini iddia etmiş ve Kuzey Makedonya hükümetini tarihi gerçekleri manipüle etmek ve etnik nefreti kışkırtmakla suçlamıştır. (Gotev, Bulgaria vetoes Macedonia's EU accession talks, 2012)

Bulgaristan AB Komisyonundan Prespa Anlaşmasında öngörülen dili "Makedonca" değil, Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin resmi dili olarak adlandırmasını istemiştir. 2017'de Kuzey Makedonya, Bulgaristan ile "Makedonca" yerine "resmi dil" terimini kullanan bir dostluk anlaşması imzalamıştır. İki ülke, ticaret, ekonomik işbirliği ve tarih ders kitaplarının içeriği gibi belirli ikili konularda çeşitli hükümetler arası çalışma grupları kurmuştur. Dostluk anlaşmasını imzaladıklarından beri ikili ilişkiler sorunsuz bir şekilde gelişmiş ve Bulgaristan, 2018'deki AB dönem başkanlığı sırasında

Kuzey Makedonya'nın AB entegrasyonunu desteklemiştir. (Gotev, Michalopoulos, & Zeljko, Bulgaria spells out conditions for unblocking North Macedonia's EU path, 2020)

2020 yılının başlarında, beklenmedik bir şekilde, Bulgar hükümeti, her iki tarafın da iddia ettiği önemli tarihi şahsiyetler hakkında bir anlaşmaya varılması üzerine Kuzey Makedonya ile katılım müzakerelerini desteklemeyi şart koşacağını duyurmuştur. Örneğin, her iki ülke de 1903 İlinden'in Osmanlılara karşı ayaklanmasının yıldönümünü anmaktadır, ancak her iki taraf önde gelen isimlerini kendi yandaşları olduğunu iddia etmektedir. İki hükümet, rolü bu tür tarihsel anlaşmazlıkları açıklığa kavuşturmak olan ortak bir tarih ve eğitim komisyonu kurmuştur. Bu konuyu Kuzey Makedonya'nın AB müzakerelerine bağlayarak, Bulgar hükümeti Kuzey Makedonya tarafında ve tarihi komisyon üzerinde bir çözüm bulması için baskıyı arttırmıştır. (Gotev, Michalopoulos, & Zeljko, Bulgaria spells out conditions for unblocking North Macedonia's EU path, 2020)

Bulgar hükümeti, 2020 yılı'nın Ekim ayında yapılan AB Konseyi'nde Kuzey Makedonya'nın AB ile üyelik müzakerelerinin açılmasını engellememiştir. Ancak zirveden kısa bir süre önce ülke, Bulgaristan'daki Makedon azınlık ve tarihi meselelerle ile ilgili taleplerde bulunmuştur. Bulgar hükümeti bu taleplerin, AB üyelik müzakerelerinin resmi olarak başlaması münasebetiyle ilk hükümetler arası konferanstan önce yerine getirmesini istemiştir. Bu, müzakere süreci başladıktan sonra Bulgaristan'ın bazı fasıllarda ilerlemeyi engellemek için pekala harekete geçebileceğini göstermiştir. Bu bağlamda Bulgaristan, 2020 yılı'nın Kasım ayında Kuzey Makedonya ile katılım müzakerelerinin başlamasını veto ederek, tarihi olayların, belgelerin ve eserlerin yanı sıra Bulgar tarihindeki kişiliklerin rolü ve görüşlerinin çarpıtılmasına müsamaha göstermeyeceği uyarısında bulunmuştur. Bu arada Sofya, Üsküp'ü nefret söylemi, altyapı projelerini dondurmak ve 2017'de imzalanan iyi komşuluk ilişkileri konulu ikili bir anlaşmayı uygulamamakla suçlamıştır. (Gotev, Michalopoulos, & Zeljko, Bulgaria spells out conditions for unblocking North Macedonia's EU path, 2020)

2018'de AB Konseyi Başkanlığı sırasında özel bir zirve düzenleyen Bulgaristan, AB'nin Batı Balkanlar'a genişlemesinin güçlü bir destekçisi olduğundan, bu hareket birçokları için sürpriz olmuştur. Avusturya da dahil olmak üzere çok sayıda AB üyesi Bulgaristan'ın tutumunu eleştirmiştir. AB bakanlarına konuşan Tzantchev, *"Bulgaristan*

Batı Balkanlar'ın AB'nin parçası olması gerektiğine ikna edilmesi gereken son ülke" olduğunu söylemiştir. Konuşmasına devam eden Tzantchev, *"İlk kez bir AB üyesi ülke ile imzaladığı anlaşmalara uymak zorunda olmadığını belirten bir aday ülkemiz var. Bu, AB'nin temellerine açık bir meydan okumadır, ve bu tür davranışlara müsamaha gösterilemez"* demiştir. (Gotev, Facing pressure, Bulgaria tries to explain its North Macedonia veto, 2021)

Bulgaristan, Kuzey Makedonya'nın coğrafi terimiyle karışıklığı önlemek için, resmi olarak daha kısa olan "Kuzey Makedonya" yerine "Kuzey Makedonya Cumhuriyeti" adını kullanmaktadır. Ancak isim, Bulgaristan Dışişleri Bakanı Ekaterina Zaharieva'nın Bulgar vetosunu kaldırması için belirttiği üç şart arasında yer almamaktadır. Zaharieva, ilk şart olarak Bulgaristan'ın müzakere çerçevesinde "Makedonca" dan bahsetmeyi kabul etmediğini, ancak "Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin resmi dili" formülasyonunu kabul edeceğini söylemiştir. Bulgaristan, komşusunun dilini Bulgarca bir lehçe olarak görmekte ve ülkenin dilinin 1947'den sonra Yugoslavya'da Sırp etkisi altında değiştirildiğini kabul etmektedir. Üsküp ile Sofya arasındaki ikili anlaşmalar, her iki ülkenin resmi dillerinde yazıldığı belirtilerek imzalanmıştır. Bu bağlamda, Bulgaristan aynı düzenlemeyi, AB düzeyinde de istemektedir. Zaharieva ayrıca, Bulgaristan'ın 2017 Dostluk ve İyi Komşuluk Antlaşması'nın müzakere çerçevesine dahil edilmesi için 35.Fasıl'da[5] ek bir bölüm gerektirecek bir yol haritası istediğini söylemiştir. Kuzey Makedonya ile ikili anlaşmazlıklar, AB üyeliği veya müzakere sürecinin başlangıcı kriterlerinin bir parçası değildir, bu yüzden bazı AB ülkeleri böyle bir çözüme karşı çıkmıştır. (Gotev, Michalopoulos, & Zeljko, Bulgaria spells out conditions for unblocking North Macedonia's EU path, 2020)

Bulgaristan, yol haritasında Bulgaristan'daki Makedon azınlık iddialarının hiçbir şekilde desteklenmeyeceğini belirten açık bir metin de istemiştir. Bulgaristan, Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin Slav nüfusunu kendi kardeşleri olarak görmesine rağmen, Kendi ülkesindeki "Makedon azınlık" kavramını reddetmektedir. 2011 nüfus sayımına

[5] AB Müktesebatı'nın bu faslı, AB müzakereleri sırasında ortaya çıkan ancak herhangi bir müzakere faslında kapsanmayan çeşitli konuları içermektedir. Şu an için böyle bir sorun tanımlanmamıştır. 35. Fasıl, müzakere sürecinin sonunda ele alınmaktadır.

göre, 1.600 Bulgar vatandaşı kendilerine Makedon adını vermiştir. Bulgar tarihçilere göre, bu insanlar bir azınlık değil, 1913 Balkan savaşının ardından Bulgaristan topraklarına göç eden mülteciler olarak kabul edilmektedirler. (Gotev, Michalopoulos, & Zeljko, Bulgaria spells out conditions for unblocking North Macedonia's EU path, 2020)

3.3. Tarafların Değerleri

Tarafların açıkça tartışmalı değerleri, Yunanistan ile Kuzey Makedonya'nın anayasal adı konusundaki anlaşmazlığı, Bulgaristan ile de tarih, dil, kültür ve kimlik anlaşmazlığı, temelinde yatmaktadır. Tarafların temel değerlerini anlamak, taraflar arasındaki uyumsuzlukları gidermeye başlamadan önce sorun yaşayan tarafların gerçek doğasını anlamak için gereklidir. Bu bağlamda milliyetçiliğin tanımına bir açıklama getirilmesi gerekmektedir. Ulusal kimliğin tarihsel semboller aracılığıyla desteklenmesinin tartışmalı bir değer olduğu ve dolayısıyla Yunanistan ve Bulgaristan'nın Kuzey Makedonya arasındaki sorunların altında yatan bir faktör olduğu aşikardır.

Smith, milliyetçiliğin, bir ulus oluşturmak için farklı bireyleri bir araya getirmede çok önemli bir bileşen olduğunu savunmaktadır. (Smith, 1983, s. 171) Poulton'a göre milliyetçilik olgusu, bir grubun tüm üyelerini ortak bir kültür potasında birleştirmeyi amaçlayan ideolojik bir faaliyettir. (Poulton, 2000) Kellas'a göre millet, tarih, kültür ve ortak soy bağlarını içeren kolektif bir duyguyu paylaşan bir grup insandır. (Kellas, 1991, s. 2)

19. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşü sırasında Makedonlar, komşu ülkelerin yayılmacı politikalarından uzun süre zarar görmüş, topraklarının ilhak edilmesini veya bölünmesini önlemek için milletlerine ve milli kimliklerine sahip çıkmışlardır. 19. yüzyılın ortalarına gelindiğinde, ulusal kimliğin teşviki sırasında, Makedonya'nın aydınları, Kendilerinin Filip ve İskender'in "eski Makedonların torunları" olduğunu iddia etmiş, kendi topraklarının adını ulusal bir isim ve sembol olarak benimsemişlerdir. Ancak bazı bilim adamları, Makedonların Büyük İskender'in soyundan geldiği iddiasının aksine, modern Makedon kimliğinin ancak 1940'larda görülebileceğini iddia etmiştir. (Stephane M. Saideman, 2005, s. 627) Bulgarlar da,

Makedon dilinin bir Bulgar lehçesi olduğunu ve Makedon ulusunun 1944'te yapay olarak yaratıldığını iddia etmektedir. (Dimitrievska, 2020) Poulton'a göre, Makedonya'nın bir bölge ve bir Makedon milleti olması fikri 1945'ten önce bile mevcut olduğunu, Tito bu fikre yalnızca siyasi, sosyal ve ekonomik temel sağladığını iddia etmektedir. Bu argümanın savunucuları, Tito'nun Makedonya Kilisesi'ni, Makedon dilini ve Makedonya'yı Bulgaristan'dan ayırmak için tasarladığını savunmuştur. (Poulton, 2000, s. 117, 118)

Yugoslavya 1990-1991 yılları arasında dağılmak üzereyken, Kuzey Makedonya'nın ilk Cumhurbaşkanı Gligorov, Yugoslav federasyonunun dağılmasının Makedon ulusal bilinci için ciddi sonuçlar doğuracağını savunmuş ve federasyonu kurtarmak için çözümler önermiştir. Gligorov, Kuzey Makedonya'nın ulusal kimliğinin bu politikanın merkezinde yer aldığı bölgede yeni bir denge yaratmak için komşularına aktif bir eşitlik oluşturmayı önermiştir. (International Crisis Group (ICG), 2009)

Yunan aydınları, Kuzey Makedonya hükümetinin, Yunanistan'da yaşayanlar da dahil olmak üzere tüm etnik Makedonları çekmek için yeni cumhuriyeti Makedon ulusal kimliğiyle canlandırmayı tercih ettiğini iddia etmiştir. Çünkü Yugoslav kimliği, tüm Makedon milliyetçilerinin desteğini sağlamaya uygun değildi. Bu argümanı savunanlara göre, Kuzey Makedonya'nın liderleri yeni cumhuriyete anlam ve meşruiyet sağlamak için klasik Yunan kimliğini kullanmaya çalışmış ve bu durum, Yunanistan ile ilişkileri kötüleştirmiştir. (International Crisis Group (ICG), 2009) Makedon liderleri, Yunanistan'ın ambargo uygulamasına ve ülkenin tanınmasına gecikmelere neden olmasına rağmen, iç siyasetteki başarılarından dolayı bu Makedon ulusal kimliğini benimsemiş ve politikalarında fazlasıyla kullanmışlardır.

Kuzey Makedonya, tartışmalı tarihi sembollerle ulusal kimliğini öne çıkarırken, Yunanistan, Makedon irredantizmi ve toprak iddiaları konusunda derinden endişe duymuştur. Yunanistan, tarihsel farklılık ve ayrılık için argümanlar geliştirmişken, aksine Bulgarlar, Makedonların farklı ve ayrı olmadıklarını savunmaktadırlar. (Telarico, 2020)

3.4. Tarafların İç Alt Grupları ve Bağlı Oldukları Teşkilatlar

3.4.1. Yunanistan'daki Etnik ve Dini Gruplar

2020 ELSTAT verilerine göre Yunanistan'ın nüfusu 10.72 milyon'dur. (Hellenic Statistical Authority, 2020) Etnik gruplar açısından Yunan vatandaşları iki alt gruba ayrılabilir. İlk grup, nüfusun yüzde 98'ini oluşturmakta ve Anadolu'lu Yunan mülteciler, Pontuslu mülteciler, Ulahlar, Arvanitler ve Sarakatsani'nin torunlarını kapsamaktadır. Bu gruplardan bazıları bir zamanlar kendi dillerini veya bir Yunan lehçesini konuşmuş olsalar da, bunlar Rum Ortodoks Hıristiyanlarıdır ve Rumların ana bünyesinden ayrılamazlar. Diğer grup ise, Slav-Makedonlar, Türkler, Pomaklar ve Romanlar gibi etnik azınlıklardan oluşmaktadır. Yunanistan, Müslüman azınlığı 1923 Lozan Antlaşması ile resmen tanımıştır. Ağustos 1999'da Slavafonların "etnik Makedon azınlık" kendilerini farklı bir etnik gruba ait olarak tanımlayabilecekleri ilan edilmesine rağmen, gayrimüslim etnik grupların varlığını tanımayı başaramamıştır. Müslüman azınlıkların yarısından fazlası etnik olarak Türktür ve Batı Trakya'da yaşamaktadır. Ayrıca bu grup, Pomaklar ve Romanlardan oluşmaktadır. Pomaklar da dahil olmak üzere birçok Rum Müslüman kendilerini Türk olarak tanımlamaktadır. Kuzeybatı Yunanistan, özellikle Florina eyaleti, Slav dillerini konuşan vatandaşlara ev sahipliği yapmaktadır. (Jane's Sentinel, 2004, s. 263)

Yunanistan'ın 2011 nüfus sayımına göre, 2.773.979 vatandaş Yunan Makedonyası'nın doğu, orta ve batı bölgelerinde yaşamaktadır. (Hellenic Statistical Authority, 2020) 2001 nüfus sayımına göre, Yunan vatandaşlarının yaşadığı Florin eyaletinde çoğunluğu Makedonca konuşan 58.998 vatandaş yaşamaktadır. (Hellenic Statistical Authority, 2020) Florina, Edessa, Kesriye, Thsellaniki ve Kilkis'in kentsel ve kırsal sakinleri de dahil olmak üzere Yunanistan'ın etnik Makedon azınlığının toplam nüfusunun 350.000 - 400.000 civarında olduğu tahmin edilmektedir. Yunanistan'ın nüfusu, Makedonya'nın nüfusunun neredeyse beş katıdır ve Yunanistanda yaşayan etnik Makedon nüfusu, ülkenin genel nüfusu hesaba katıldığında nispeten düşüktür bu da ülkenin yüzde 3 veya 4'ünü oluşturmaktadır. (Koyuncu, 2018)

Çoğu Yunan vatandaşının dini, yüzde 94 ila 97 arası Rum Ortodoks'tur. Kilise, ülkedeki siyasi ve ekonomik yaşam üzerinde önemli etkiye sahiptir. Yunan hükümeti

kiliseye önemli miktarda mali destek sağlamakta ve bakanlık tarafından denetlenmektedir. Ülkedeki diğer Hristiyan mezhep Protestandır, buna Evanjelikler, Yehova'nın Şahitleri, Katolikler, Yahudiler ve diğer inançlar da dahildir. Batı Trakya'da yaklaşık 115.000 toplam nüfusun yüzde 1.3'ünü oluşturan, yüzde 50'si Türk, yüzde 35'i Yunan ve yüzde 15'i Roman olmak üzere Müslüman bulunmaktadır. (Jane's Sentinel, 2004, s. 263)

3.4.2. Bulgaristan'daki Etnik ve Dini Gruplar

2011'deki en son resmi nüfus sayımına göre, Bulgaristan'ın nüfusu 7.37 milyondur. (Republic of Bulgaria National Statistical Institute, 2011) Etnik olarak, nüfus oldukça homojendir ve Bulgarlar toplamın beşte dördünden fazlasını oluşturmaktadır. M.Ö. 6. yüzyılda Balkan Yarımadası'nın doğu kısmına yerleşen Slav kabileleri, kökleri M.Ö. 4. yüzyıla dayanan yerel Trakya kültürünü büyük ölçüde özümsemiş ve temel bir etnik grup oluşturmuşlardır. 681 yılında ilk Bulgar devletini kuran Bulgarlar bir başka parça oluşturmuştur. Parçalanmış Slav kabilelerinin kademeli olarak yok edilmesiyle Bulgarlar ve Slavlar, Bulgarlar olarak bilinen birleşik bir halk haline gelmiştir. Bulgar dili, Sırpça, Hırvatça ve Slovence ile birlikte Güney Slav grubuna aittir; Bulgarcaya en yakından akraba ise Makedoncadır. Ortak konuşmada sadece bir dizi lehçe kalmaktadır. (Britanica, 2018)

Bulgaristan'ın en büyük azınlığı olan Türkler, vatandaşların yaklaşık onda birini oluşturmakta ve kuzeydoğunun bazı bölgelerinde ve Rodop Dağları bölgesinin doğusunda yaşamaktadır. Romanlar bir diğer önemli azınlıktır. Çoğunlukla etnik Bulgarlar olarak tablo haline getirilen Makedonlar ise, azınlık statüsü iddia etmektedir. Birkaç bin Ermeni, Rus ve Rum çoğunlukla şehirlerde ve ayrıca Rumen ve Tatarlar çoğunlukla köylerde yaşamaktadır. (Britanica, 2018)

Komünist devlet destekli ateizm döneminin ardından 1990'larda yapılan reformlarla tam din özgürlüğü tesis edilmiştir. Bulgaristan'ın resmi bir din yoktur ve dindar Bulgarların çoğu Bulgar Ortodoks Kilisesi'ne bağlıdır. Azınlık dini grupları

Müslümanlar, Protestanlar, Katolikler, Yahudiler ve Gregoryen Ermenileri oluşturmaktadır. (Britanica, 2018)

3.4.3. Kuzey Makedonya'daki Etnik ve Dini Gruplar

2002'deki son nüfus sayımından elde edilen verilere göre, Kuzey Makedonya'nın nüfusu 2.022 milyon'dur. (Republic of North Macedonia State Statistical Office, 2002) Makedonlar yüzde 64.2'si, Arnavutlar yüzde 25.2'si, Türkler yüzde 3.9'u, Romanlar yüzde 2.7'si, Sırplar yüzde 1.8'i, Boşnaklar yüzde 0.8'i, Ulahlar yüzde 0.5'i ve yüzde 1'i diğerleri olarak Kuzey Makedonya nüfusunu oluşturmaktadır. (Republic of North Macedonia State Statistical Office, 2020) Kuzey Makedonya nüfusunun yarısından fazlası etnik Makedonlardan, yüzde 64.2'si ve geri kalanı yüzde 35.8'i diğer milletlerden oluşmaktadır. Özellikle Kuzey Makedonya nüfusunun dörtte birinden fazlası etnik Arnavutlardan oluşmaktadır. (Republic of North Macedonia State Statistical Office, 2020) Bu rakamlar, ulusal etnisiteler söz konusu olduğunda; Yunanistan ve Bulgaristan ile karşılaştırıldığında ezici bir çoğunlukla Kuzey Makedonya'dan daha homojen bir nüfusa sahip oldukları görülmektedir. Ayrıca Kuzey Makedonya'nın geçmişte komşu ülkelerin toprak ve kimlik iddialarından büyük zarar gördüğünü de hatırlatmakta fayda vardır. Kuzey Makedonya'nın iç siyasi istikrarı hassas bir dengeye dayanmakta, muhtemelen yıkıma karşı Bulgaristan ve Yunanistan'dan daha hassastır. 2001 yılında etnik Arnavutlar ile Makedon hükümet güçleri arasındaki devlet içi çatışmanın büyüklüğü bu argümanı iyi bir şekilde desteklemektedir.

Kuzey Makedonya'da etnik Makedonlar nüfusun yüzde 65'i çoğunlukla Hıristiyan Ortodoks inancına mensupken, etnik Türkler, Romanlar ve Arnavutlar da dahil olmak üzere nüfusun yüzde 33'ü Müslüman inancına mensuptur. Makedonya'daki nüfusun yüzde 0.4'ünü oluşturan bir sonraki en büyük dini grup ise Katoliklerdir. (World Population Review, 2021)

4. TARİHSEL VE ULUSAL SORUNLARIN ÇIKIŞ NOKTASI VE ÜLKENİN AB'YE KATILIMINI ETKİLEYEN DIŞ FAKTÖRLER

Bu bölümde, tarafların sorunları'nın olası nedenleri ve doğası hakkındaki algıları incelenecektir; bölgedeki küresel aktörlerin jeopolitik çıkarları; tarafların çatışmayı etkileyen diğer Balkan devletleriyle ilişkileri; Yunanistan ve Bulgaristan'ın Kuzey Makedonya ile sorunları körükleyen dış faktörleri ortaya çıkarmak için birbiriyle ilişkili münakaşa'nın sonuçları incelenecektir.

4.1. Tarafların Fikir Ayrılığı Sebepleri ve Sorunların Çıkış Noktası

4.1.1. Yunanistan'ın Bakış Açısından

1990'lardan önce Makedonya, Yunanistan için bölgede yaşayanlardan bağımsız olarak sadece coğrafi bir terimdi ve bu terim tek bir etnik gruba ve özellikle de bir Slav grubuna atıfta bulunmuyordu. Yunan perspektifinden Makedonya olarak bilinen bölge hiçbir zaman birleşik bir bütün oluşturmamıştır. (Danforth, 1995, s. 31) Yunan milliyetçilerine göre, Büyük İskender ve eski Makedonlar Yunandır. Bu bağlamda Yunanlılar "Kendimizi Makedon olarak tanımlama konusunda münhasır haklara sahip tek millet biziz" demişlerdir. Yunanlılar, 6. yüzyılda Makedonya'da yaşayan Slav kabilelerinin torunları olan güney Yugoslavya Slavları'nın 1940'lara kadar kendilerini "Bulgar" olarak adlandırdıklarını ve bu nedenle kendilerini sonrasında "Makedon" olarak tanıtmaya yetkileri olmadığını iddia etmiştir. (Andriotes, 1960, s. 143-148)

Yunanlıların gözünde Tito'nun istekleri, Makedonlara karşı duyulan antipatinin sebebidir. Bu nedenle, Yunan bilim adamları, Yugoslavya döneminde Makedonya'da yaşayan Slav nüfusunu ima ederken genellikle "Slav konuşmacılar" veya "Slavofonlar"

terimi kullanmıştır. Yunan milliyetçileri, Makedon ulusunun sahte bir ulus olduğunu ve 1944'te o bölgede yaşıyan bir dizi milliyete (yani Arnavutlar, Sırplar, Türkler, Yunanlılar, Ulahlar, Romalılar) Makedonlar adını verdiklerini savunmaktadırlar. Bu bağlamda, Makedon vatandaşlığının bir hükümet kararnamesiyle yaratıldığını iddia etmişlerdir. (Danforth, 1995, s. 32, 33) Yunan milliyetçilerine göre, eski Makedon dili, Giritlilerin veya Lakonluların veya Friglerin konuştuğu bazı farklı Yunan lehçeleriyle ilişki içindedir. Andriotes eski Makedoncayı diğer Yunan lehçelerinden ayıran tek fonetik farkın ancak Yunan diyalektolojisi çerçevesinde açıklanabileceğini savunmaktadır. (Andriotes, 1960, s. 27)

Yunan hükümeti, Makedon Anayasası'ndaki bazı bölümlerin Yunanistan'ın kuzey eyaletinde toprak taleplerini ima ettiğini iddia etmektedir. Yunan yetkililer, Anayasa'nın Önsözünün, Makedon devletinin son kuruluşunu 2 Ağustos 1944'te "Makedonya Halk Cumhuriyeti" nin kurulmasıyla ilişkilendirdiğini savunmaktadırlar. Anayasanın Önsözü, Makedonya Anti-faşist Ulusal Kurtuluş Meclisi'nin (ASNOM) kararı, mevcut Makedon devletinin üzerine kurulduğu tarihi mirasın bir bölümünü sağladı şeklinde okunmaktadır. Bu kısma Yunanlıların itirazı, ASNOM tarafından 1944'te dile getirilen hedeflerden birinin, Kuzey Makedonya'nın diğer iki kesiminin özgürleştirilmesi yoluyla "tüm Makedon ulusunun birleştirilmesi" olduğu gerçeğine dayanmaktadır. (Danforth, 1995, s. 147) Yunan hükümeti, Anayasa'nın "Makedonya Cumhuriyeti'nin sınırlarının ancak anayasaya uygun olarak değiştirilebileceğini" öngören 3. maddesine itiraz etmiştir. Buna ek olarak, Yunan hükümeti, "Cumhuriyetin komşu ülkelerde yaşayan Makedonların statüsüne ve haklarına önem vereceğini ve kültürel gelişimlerinde onlara yardımcı olacağını ve onlarla bağlarını geliştireceğini" şart koşan 49. maddeye de itiraz etmiştir. (Danforth, 1995, s. 148)

Zahariadis, Yunan tepkisinin evdeki antikomünist duygulardan ve küresel ve bölgesel düzeylerden kaynaklanan tehdit algılamasından kaynaklandığını iddia etmektedir. Zahariadis'e göre Tito ve komünist partisi, Yugoslav Makedonya nüfusunun Bulgar yanlısı duygularını ortadan kaldırmak için etnik Slavları etnik Makedonlara dönüştürmenin yolunu açmıştır. Böylece, dönüşüm sürecinin komünist partinin siyasi gereksinimlerini karşılamak için Kuzey Makedonya tarihinin yorumlanmasına

dayandığını, bu sürecin, farklı bir dili ve kilise mensubiyetini, bir ismi ve bir tarihi kapsayan yeni doğmakta olan bir ulusal kimliğin temel unsurlarının yaratılmasını gerektirdiğini iddia etmektedir. (Zahariadis, 1994) Komünist partisi politika yapıcılarının, etnik Makedon azınlıkların ulusal kimliğini ve kültürel benzersizliğini teşvik ederek üç Makedon bölgesini bir eyalette birleştirme fikrini benimsediklerini savunmaktadır. Zahariadis'e göre, komünist partinin "Makedonya" adını benimsemesi, yeni doğmakta olan devletin siyasi meşruiyetini elde etmenin en uygun yolu olmuştur. Ayrıca, Kuzey Makedonya hükümetinin bağımsızlığı takiben, ulusal bayrağında Vergina güneşini kullanmak gibi tarihi sembolleri benimseyerek propagandasını artırdığını savunmuştur. Zahariadis, Yunanistan'ın Kuzey Makedonya'nın sınırların dokunulmazlığı konusunda bir anlaşma imzalama önerisini reddettiğini ve bu eylemleri düşmanca niyet eylemleri olarak algıladığı için Makedonya bayrağı üzerindeki Vergina güneşinin kaldırılmasında ısrar ettiğini savunmaktadır. (Zahariadis, 1994) Bağımsızlık ilanının ardından Yunanistan, Kuzey Makedonya'ya karşı agresif bir politika benimsemiş ve veto hakkını kullanarak Kuzey Makedonya'nın uluslararası kuruluşlara üyelik hedeflerini engellemiştir.

4.1.2. Bulgaristan'ın Bakış Açısından

Bulgaristan'ın Kuzey Makedonya'nın AB üyelik sürecine yönelik mevcut vetosu kısmen, Makedonya olarak bilinen bölgede, Osmanlı yönetimiyle savaşan 19. yüzyıl isyancılarına odaklanmaktadır. Bulgar tarihçiler uzun zamandır bu isyancıların etnik kökeni açısından Bulgar olduğunu ve kullandıkları dilinin Bulgarca olduğunu iddia etmişlerdir. Kuzey Makedonya için ise bu isyancılar, modern Makedon kimliğinin ilk ifade edicileridir. (Bacigalupo & Kyris, 2021) Bulgar yönetimi, Makedon milletinin ve dilinin 1940'ların sonlarında Yugoslav komünistler tarafından, Mareşal Tito'nun kuzey Yunanistan eyaleti "Makedonya" hakkındaki iddialarını meşrulaştırmak ve bölgedeki Bulgar kimliğini zayıflatmak için tasarlandığını vurgulamaktadır. Bulgarlara göre, yüzyıllar önce, bugünkü Kuzey Makedonya'da yaşayanların çoğu kendilerini Bulgar olarak kabul ettiğini iddia etmektedirler. (Antonopoulos, 2020) Bulgar tarihçiler, Yugoslavların, 1945'te bir "Makedon dili" yaratmak için bir komite kurduklarını

savunmkatadırlar. 1945'te Makedon Alfabesini Oluşturma Komisyonu'na katılan komünist bir politikacı olan Venko Markovski, ölümünden sadece yedi gün önce Bulgar Ulusal Televizyonu'na verdiği bir röportajda, Etnik Makedonların ve Makedon dilinin bulunmadığını ve Komintern'in Balkanlar için planlarının bir sonucu olduğunu ifade etmiştir. (Antonopoulos, 2020)

4.1.3. Kuzey Makedonya'nın Bakış Açısından

İlk nesil Makedon tarihçilerine göre, Makedon ulusunun ortaya çıkışının 19. yüzyıla kadar uzandığını savunmaktadırlar. İkinci kuşak ise, 1990'ların başında ulusal anlatıya eski Makedonları da dahil etmişlerdir. Makedon tarihçiler Yunanistan'ın eski Makedonların sembolleri ve toprakları üzerindeki münhasır mülkiyetine itiraz ederek, Makedonya'nın adı ve toprakları üzerindeki iddialarını savunmuş ve kendi eski ulusal miraslarını oluşturmuşlardır. Makedon tarihçilerin ana iddiası, antik Makedonların Yunan değil, farklı bir ulus olduğunu, yani 6. yüzyılda bölgeye gelen Makedonların sonradan Slavlaşmasıyla eriyerek etno oluşumuna katılan Helenik olmayan insanlar olduğudur. Makedon tarihçiler eski Makedonlara atıfta bulunarak uzun bir ulusal mirasa ve aynı zamanda bir vatana sahip olduklarını kanıtlamayı amaçlamaktadırlar. Frusetta, Bu tür alternatif ulusal köken teorilerinin IMRO ve İlinden ayaklanmasını asgariye indirdiğini ve bu nedenle tartışmalı olduğunu savunmuştur. (Frusetta, 2006) Danforth, Cumhuriyet sınırları içinde Bulgar, Arnavut ve Yunan azınlıkların var olması nedeniyle otantik bir Makedon dilinin varlığını teyit etmenin hayati önem taşıdığını savunmaktadır. Ona göre, Kuzey Makedonya'nın politika yapıcıları, Makedon dilinin 1944'te Yugoslav devletinin emrinde resmi araçlarla yaratılmış olmasına rağmen bir geçmişi olduğunu kanıtlamaya çalışmaktadırlar. (Danforth, 1995, s. 37-44)

4.2. Kuzey Makedonya'nın AB'ye Katılımını Etkileyen Dış Faktörler

4.2.1. Küresel Aktörlerin Jeopolitik Çıkarları

1980'lerin sonunda Doğu Avrupa'da yaşanan gelişmeler, Soğuk Savaş'ı sona erdirmiş ve bu savaş, Yugoslavya'nın dağılmasına ve Balkanlar'da yeni jeopolitik stratejilere yol açmıştır. On yıldan fazla bir süredir Balkanlar, ABD dış politikası için bir öncelik haline gelmiştir. (Zahariadis, 1994, s. 661-666) ABD, Balkan haritasını yeniden çizmek için Bosna ve Sırbistan'a askeri müdahalede bulunmuş, muazzam miktarda mali varlık tahsis etmiş, ülkeleri ve bölgeleri yeniden yapılandırmak için diplomatik çabalar göstermiştir. (Bandow, 2009, s. 579-587) ABD yönetimi, Kuzey Makedonya'da barış ve güvenliğin Balkanlar'ın istikrarı ve ABD çıkarları için çok önemli olduğunu ifade etmiştir. 1990'larda ABD, etnik çatışmanın Kuzey Makedonya'ya yayılmasını önlemek, bağımsızlığın ve yaşayabilirliğini güçlendirmek ve Kuzey Makedonya ile yaşanan anlaşmazlıkları yönetmek için çok taraflı çabalarda aktif olarak yer almıştır. ABD ve diğer uluslararası liderler, Kuzey Makedonya'nın dahil olduğu uzun süreli herhangi bir çatışmanın hızla uluslararasılaşacağından ve NATO müttefikleri de dahil olmak üzere komşu ülkeleri dahil edebileceğinden korkmuşlardır. Bu nedenle ABD, defalarca Kuzey Makedonya'nın egemenliğine ve toprak bütünlüğüne destek vermiştir. (Kim, 2001, s. 3-6) ABD'nin Kuzey Makedonya ile ilgili dış politikası, Güneydoğu Avrupa'daki Avrupa entegrasyonunu, NATO'nun genişlemesini savunmaya ve bölgesel işbirliğini teşvik etmeye dayanan daha geniş politikasının bir parçasını oluşturmaktadır. Balkanlar'da çatışmanın yayılmasını önlemek ABD'nin hayati bir çıkarı olmaya devam etmektedir. 1993'ten beri ABD'nin Makedonya'da BM gücünün bir parçası olarak konuşlandırılması, ABD'nin Kuzey Makedonya ve Balkanlar'da istikrarı sürdürme kararlılığını göstermektedir. 13 Eylül 1995'te Kuzey Makedonya ile tam diplomatik ilişkiler kurduktan sonra ABD, ikili yardım ve çok taraflı kalkınma programları yoluyla ekonomisini yeniden yapılandırma ve istikrara kavuşturma çabalarını desteklemeye, demokratik kurumlarını güçlendirmeye ve Avrupa yapılarına entegre etmeye başlamıştır.

(Kim, 2001, s. 4) Kuzey Makedonya'daki ilerlemenin tersine dönmesini önlemek için ABD'nin çıkarları uluslararası toplumun geri kalanıyla örtüşmektedir. Kuzey Makedonya'daki gelişmelerin başarısızlığı ABD için herhangi bir stratejik tehdit oluşturmamaktadır. Bölgede daha fazla istikrar ve Kuzey Makedonya'nın Avrupa'nın geri kalanına barışçı entegrasyonunu sürdürme hedeflerine aykırı olacaktır. ABD için bir başka ilgi, Kuzey Makedonya'nın AB'nin Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (CFSP) ile Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nın (AGSP) geliştirilmesinde emsal teşkil etmesidir. Kuzey Makedonya, Balkanlar'da yapıcı bir ABD ve AB ortaklığının bir örneğidir. Hem AB hem de ABD, Kuzey Makedonya'yı istikrara kavuşturmaya ve Avrupa-Atlantik kurumlarına entegrasyonunu teşvik etmeye devam edeceklerdir. (Kim, 2001, s. 4, 5)

Yine de, tüm analistler bu argümanları savunmamaktadır. Bandow, ABD'nin Balkanlar'daki çıkarlarının en iyi ihtimalle asgari düzeyde olduğunu ve ABD'nin Balkan işlerini yönetirken Rusya'nın çıkarlarını hesaba katmadığını öne sürmektedir. Ona göre ABD yönetiminin Balkan politikası, Rusya Federasyonu'nun Gürcistan'a askeri müdahalesinin yolunu açan birçok sorunundan biridir. Bölgenin etnik, siyasi ve dini olarak bölünmüş olmasına rağmen mevcut düzenin şiddetli bir şekilde bozulması pek olası görünmemektedir. Bandow, etnik milliyetçiliğin ve etnik gerginliğin Kuzey Makedonya'da riskli bir tehdit olmaya devam edeceğini savunmaktadır. (Bandow, 2009, s. 579, 580) Ayrıca, ABD'nin bölgeye olan ilgisinin oradaki çıkarlarının çevresel doğası, zengin ve güçlü müttefiklerin yakınlığı dikkate alındığında orantısız olduğunu savunmaktadır. Ona göre ABD, NATO'nun Balkanlar'da genişlemesini savunmak yerine, Kuzey Makedonya'nın yaşadığı sorunların farklılıklarını çözmeye çağırmalıdır. Balkan devletlerinin potansiyel çatışmaları ve eski nefretleri getirerek güvenlik sorunları oluşturduğunu ve bölgenin ABD için bir güvenlik endişesi olmadığını iddia etmektedir. Bandow, ABD'nin kendisini bölgeden çıkarması gerektiğini ve AB'nin bu bölgede, Avrupa güvenliğinin sorumluluğunu üstlenmesi gereken unsur olduğunu açıkça belirtmesi gerektiğini öne sürmektedir. (Bandow, 2009, s. 586)

Zahariadis, ABD'nin Kuzey Makedonya'daki varlığı, ABD'nin yanında olduğu izlenimini veren müzakerelerde Kuzey Makedonya'nın konumunu güçlendirerek

bölgedeki güç dengesini değiştirdiğini iddia etmektedir. Kuzey Makedonya'nın AB üyeleri ve ABD'nin anayasal adı altında tanınmasının ve Kuzey Makedonya ile 1994 ve 1995'te diplomatik ilişkilerin kurulmasının bölgesel güç dengesini daha da fazla etkilediğini ileri sürmektedir. Bu gelişmelerin Yunanistan'ın Kuzey Makedonya'ya karşı bir kaldıraç olarak AB'nin Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'nı (ODGP) kullanma planlarını baltaladığını ve bir yanıt olarak 16 Şubat 1994'te Yunan ticaret ambargosunu tetiklediğini iddia etmektedir. (Zahariadis, 1994, s. 665)

ICG Balkans Raporu, uluslararası toplumun Kuzey Makedonya'yı istikrara kavuşturmak istediğini ve Yunanistan'ı isim sorununu bölgesel istikrar meselesi olarak çözmeye çağırdığını ve Kuzey Makedonya'nın Ohri'de 2001 yılında kararlaştırılan reformları uygulamaya devam etmesini sağladığını savunmaktadır. (International Crisis Group (ICG), 2009) Sonuçta, Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupalı müttefikleri, Kuzey Makedonya'da etnik gerilimlerden büyüyen 2001 iç çatışmasının sona ermesi için hızlı bir şekilde hareket etmiştir. Böylece Ohri Çerçeve Anlaşmasıyla (OHA), hükümeti ve büyük partileri, krize barışçıl, siyasi bir çözüm bulma çabalarını yakından desteklemişlerdir. Ağustos 2017'de imzalanan Bulgaristan ile İyi Komşuluk İlişkileri Anlaşması ve isim anlaşmazlığını çözmek için Haziran 2018'de Yunanistan ile Prespa Anlaşmasının imzalanması, Kuzey Makedonya'nın İttifak'ın 30. müttefiki olarak NATO'ya katılmasının yolunu ve kapısını açmıştır. Bu tarihi anlaşmalar, tüm Batı Balkanlar bölgesinde güvenliği, istikrarı ve refahı destekleme potansiyeline sahiptir. (US Department of State, 2020) ABD Hükümeti ve AB'nin Kuzey Makedonya'ya yaptığı yardımlar, Kuzey Makedonya'nın Avrupa-Atlantik topluluğuna tam entegrasyon yolunda devam eden gelişimini kolaylaştırmaya ve Kuzey Makedonya'nın istikrar ve refah inşa etmek için ekonomik ve demokratik reformları sürdürme çabalarına yardımcı olmaya odaklanmaktadır. (US Department of State, 2020)

4.2.2. Türkiye - Kuzey Makedonya İlişkileri

Türkiye, Kuzey Makedonya'yı tanıyan ve Üsküp'te büyükelçilik açan ilk ülkelerden biridir. Türkiye ile ilişkiler özellikle Eylül 1991'deki bağımsızlık ilanının ardından ilk yarım on yılda çok iyi olduğu görülmektedir. Her iki ülke arasında eğitim,

kültür, ekonomi ve savunma konularında ikili anlaşmalar imzalanmıştır. Türk işletmeleri, ülkenin ekonomik yeniden yapılanmasını kolaylaştırmak amacıyla Makedon muadillerine "teknik bilgi" adı altında deneyimler aktarmaya başlamıştır. Ayrıca, Kuzey Makedonya'ya Türk devlet bankaları tarafından finansal krediler sağlanmış ve Türkiye, mali sektör aracılığıyla Kuzey Makedonya üzerindeki nüfuzunu kullanmaya başlamıştır. Kuzey Makedonya sadece tarihi ve kültürel bağları için değil, aynı zamanda Yugoslavya'nın dağılmasının ardından karşılaşılan zorlukların çözümüne katkısı için de Türkiye'ye güvenmektedir. Kuzey Makedonya Türkiye'yi bölgesel bir hayırsever ve koruyucu olarak görmektedir. (Çayırlı, 1997) Ancak 1995 sonlarından bu yana ikili ekonomik ve siyasi ilişkilerde bir çıkmaz yaşanmaktadır. Yine de, iki ülkenin ilişkileri iyi yönde ilerlemektedir. Dayton Barış Anlaşması'nın (DPA)[6] ardından Türkiye'nin bölgedeki etki alanının genişlemesi ile denge bozulmaya başladığı için, Batılı güç merkezleri bölgedeki güç dengesini Türkiye aleyhine bozma yolunu seçmiştir. Almanya'nın Balkanlar üzerinden Orta Asya'ya uzanan ekonomik çıkar çizgisinde rakip olarak gördüğü Türkiye'ye yönelik aşındırıcı politikaları bu konuda önemli rol oynamıştır. Steinbach, Türkiye'nin bölgesel bir güç olma arzusunun, Almanya'nın 1993'ten bu yana giderek yoğunlaşan rakip duruşunu, tırmandırdığını iddia etmiştir. Türkiye ile Kuzey Makedonya arasındaki ilişkilerin düzeyinin artırılmaması, Yunanistan'ın Kuzey Makedonya'daki yatırımlarının önünü büyük ölçüde açmıştır. (Selvi, 2015, s. 65)

Ülkenin, Kuzey Makedonya'ya desteği NATO ve AB katılımı çerçevesinde de yer almıştır. Bu bağlamda, Kuzey Makedonya'nın bu topluluklara entegrasyonu'nun temel sorunu Yunanistan ile bağımsız olduğundan beri yaşadığı isim sorunu olmuştur. Türkiye bu konuda baştan beri verdiği desteği AB bütünleşmesi çerçevesinde de sunmuştur. Örneğin Eylül 2011'de gerçekleştirdiği Kuzey Makedonya ziyareti sırasında, Başbakan Erdoğan Türkiye'nin bu konudaki tavrım net olduğunu, Makedonya'nın isim

[6] Dayton Barış Anlaşması, Dayton Anlaşmaları, Paris Protokolü veya Dayton-Paris Anlaşması olarak da bilinen Bosna ve Hersek Barış için Genel Çerçeve Anlaşması, Dayton, Ohio yakınlarındaki Wright-Patterson Hava Kuvvetleri Üssü'nde varılan barış anlaşmasıdır. ABD, Kasım 1995'te ve 14 Aralık 1995'te Paris'te resmen imzalandı. Bu anlaşmalar, eski Yugoslavya Sosyalist Federatif Cumhuriyeti'ndeki silahlı çatışmalardan biri olan Bosna Savaşı'na son verdi.

konusunda bir anayasal hakkı olduğunu, Yunanistan'ın tavrının anlaşılmaz ve yanlış olduğunu ifade etmiştir. (Sönmezoğlu, Baklacıoğlu, & Terzi, 2012), (Çelikkol, 2019)

4.2.3. Fransa'nın Ülkenin Üyelik Müzakerelerine Engeli

Yunanistan ile isim anlaşmazlığını sona erdiren Kuzey Makedonya, çok geçmeden Fransa'nın vetosu ile karşı karşıya kalmıştır. 18 Ekim 2019 yılında Brükselde yapılan AB Konseyinde, Fransa, Kuzey Makedonya ve Arnavutluk ile müzakerelerin başlatılmasını resmen veto etmiştir. Macron'a göre, AB Müzakerelerin açılabilmesi için genişleme sürecinin önemli ölçüde yeniden yapılandırılması gerektiğini dile getirmiştir. AB Konseyi Başkanı Donald Tusk ve AB Komisyonu Başkanı Jean-Claude Juncker, Fransa'nın bu hareketini eleştirmiş, hatta Juncker, Fransız vetosunu "tarihi bir hata" olarak nitelendirmiştir. (Cvetanoska, 2019)

Almanya Başbakanı Merkel, Fransa'yı en azından ülkenin müzakerelere başlamasına izin vermeye çağırmıştır. Merkel, *"Bir şey vaat ettiğimizde, belirli özellikler belirlediğimizde, Avrupa'nın öngörülebilir olması gerekiyor… Bu ülkelerin Avrupa Birliği'ne bağlanmasının bizim çıkarımıza olduğunu düşünüyorum. Haritaya bakarsanız bunun ne kadar önemli olduğunu görürsünüz"* demiştir. Ancak Kuzey Makedonya'nın üyelik müzakerelerinin başlatılmasına Fransa tek başına karşı çıkmıştır. Kuzey Makedonya'nın müzakere başlangıcı 27'ye karşı 1 oyla veto edilmiştir. Fransa'nın veto kararının sebebi, AB'nin iki yeni üye tartışmalarından daha büyük sorunları olduğu ve bölgenin 1990'lardaki savaşların yaralarını hala kapayamamış olması olarak göstermiştir. Fransız diplomatlar, Devlet Başkanı Macron'un kararına yöneltilen eleştirileri reddederek Fransa'nın ne kararında yalnız olduğunu ne de yıkıcı bir davranışta bulunduğunu kabul etmemiştir. Macron, AB ülkelerinin yatırımlarla ve kültürel bağları derinleştirerek bölgeye daha anlamlı destek gösterebileceğini dile getirmiştir. (Emmott, Guarascio, & Pennetier, 2019)

2013'te AB'ye katılan Hırvatistan'ın ardından bölgedeki diğer ülkelere üyelik teklifinin yapılamayacağından korkan AB Komisyonu, diğer Balkan ülkelerinin büyüyen Rus ve Çin nüfuz tehdidinden dolayı, ülkelerin bir an önce AB'ye alınması düşüncesindedir. Komisyon'a göre, diğer Balkan ülkeleriyle müzakerelerin başlatılamaması, AB'nin güvenilirliğini zedeleyen bir durumdur. Zirveden önce

Brüksel'de konuşan Kuzey Makedonya Başbakanı Zoran Zaev, Avrupalıların bölgede bıraktığı boşluğu Rusya ve Çin'in doldurmaya çalışacağını, AB liderlerinin "AB bayrağının parlayan yıldızlarının bölgede sönmesine engel olması gerektiğini" dile getirmiştir. Kuzey Makedonya Dış İşleri Bakanı Nikola Dimitrov da Twitter üzerinden *"AB en azından bölgeye karşı dürüst olmak zorunda. Batı Balkanların Avrupa'ya dair geleceğinde bir fikir birliği yoksa, vatandaşlarımız bunu bilmeyi hak ediyor"* demiştir. (Sandford, 2019)

Sonuç

Batı Balkanlar'ın Avrupa Birliği'ne girebilmesi için Kopenhag kriterlerine tam olarak uyması gerekmektedir. Bugün hiçbir ülke bu kriterleri henüz karşılamasa da, hem reformlar hem de çatışmaların ve savaşın can sıkıcı mirasının üstesinden gelinmesi konusunda önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. (AB Antlaşması, 2020) Kuzey Makedonya, İstikrar ve Ortaklık Paktı'nın aktif bir ortağıydı ve Bölgesel yaklaşıma dürüst bir şekilde katkıda bulunmuştur. AB Koşulluluk Stratejisinin tüm yükümlülüklerini istikrarlı bir şekilde yerine getirmiştir. Bu nedenle AB, Kuzey Makedonya'yı bölgede istikrar ve ortaklık sürecinde ileriye doğru adım atan ilk ülke olmaya karar vermiştir. (EU Commission, 2020)

AB'ye katılım için, hukukun üstünlüğü, rekabet edebilirlik ve bölgesel işbirliği ve uzlaşma olmak üzere kritik alanlarda ikna edici ve geniş kapsamlı reformlara ihtiyaç duyulmaktadır. Ama yine de Kuzey Makedonya, diğer Batı Balkanların aksine, AB üyeliği yolunda ciddi bir ek sorunla karşı karşıya kalmıştır. (AB Antlaşması, 2020) Bu engel, zaten zor olan siyasi ve ekonomik geçiş sürecinden veya AB'nin değer ve standartlarından değil, Komşu devletleriyle yaşadığı tarihsel ve ulusal sorunlardan kaynaklanmaktadır. (EU Commission, 2020)

Kuzey Makedonya, anayasal adı olan Makedonya Cumhuriyeti nedeniyle 1991 yılında bağımsızlık ilanından bu yana Yunanistan ile yirmi yılı aşkın süredir devletler arası bir çatışmanın içine hapsolmuştu. Yunanistan, Makedonya'nın anayasal adını Yunanistan'ın kuzeyindeki bir bölge üzerinde toprak iddiası ima ettiği gerekçesiyle itiraz ediyordu. Bu bağlamda, Kuzey Makedonya'nın Avrupa-Atlantik yapılarına katılımını 2018 yılına kadar engel olmuştur. (Barker, The origin of the Macedonian dispute, 1999) 17 Haziran 2018 yılında iki ülke arasında bu anlaşmazlığı çözmek için Prespa Anlaşması imzalanmıştır. (Gjukovikj, 2018) AB'ye katılım sürecine önemli bir engelden kurtulduktan iki yıl sonra, Kuzey Makedonya şimdi de Bulgaristan'ın müdahalesiyle karşı karşıya kalmıştır. (Dimitrievska, 2020)

Ülkenin şimdiye kadar Avrupa Birliği'ne katılım girişimleri başarısız olmuştur. Çok sayıda siyasi, ekonomik ve sosyal reformu hayata geçirmesine rağmen, ülke

halihazırda AB ile katılım müzakerelerini ilerletememiştir. Bunun nedenleri başta Yunanistan'ın muhalefeti ve Bulgaristan'ın yol açtığı sorunlar olsa da, Kuzey Makedonya'yı sürekli AB'den uzak tutmanın tüm suçu iki ülkeye yüklenmemelidir. Bazı uzmanlar, Başbakan Nikola Gruevski liderliğindeki ve 2006'dan beri iktidarı elinde tutan Makedonya İç Devrimci Örgütü - Makedonya Ulusal Birliği için Demokrat Parti'nin (VMRO-DPMNE) AB yanlısı açıklamalarının hiçbir zaman tamamen dürüst olmadığına inanmaktadırlar. (Tezcan, 2019) Partinin politikasının daha çok "Katılıma evet, ancak AB şartlarına göre değil" çizgisinde olduğunu iddia etmektedirler. Partinin faaliyetinin analizi, komşularıyla uzlaşmak için çabalamadığını ortaya koymaktadır. Bunun yerine, hükümetin birincil kaygısı, seçmenlerin vatanseverliklerine oynayarak ve ulusal kimliklerine yönelik bir tehdit duygusu aşılayarak onların desteğini sağlamaktı. Diğer taraftan başka uzmanlar da Kuzey Makedonya'nın AB'ye katılımı sorununun komşularıyla, özellikle Yunanistan ve Bulgaristan'la bağlantılı olduğunu düşünmektedirler. Yunanistan ve Bulgaristan'ın elindeki veto hakkının Makedonya'nın uluslararası yolunun önündeki en büyük engel olduğunu varsaymaktadırlar. Yine de, Makedonya Sosyal Demokrat Birliği Partisi (SDSM)'nın Genel Başkanı Zoran Zaev'in iktidara gelmesiyle, ülkenin AB'ye katılımının önü açılmış, komşu devletlerle ilişkiler iyileşmeye başlamıştır. (Tezcan, 2019)

Kuzey Makedonya halkı AB'nin üyelik müzakerelerine ilişkin kararını uzun süredir beklemekten yorgun ve aşağılanmış hissetmektedir. Halkın, AB'ye katılma konusunda somut bir beklentisi olmadan, milliyetçi duyguları dalgalanmaya devam etmektedir. Kuzey Makedonya, demokratik standartlarını düşürmek, medya özgürlüğünü ihlal etmek, yolsuzluğa ve adam kayırmaya izin vermekle de sık sık eleştirilmektedir. AB'ye giden yolu artık sadece Yunanistan ve Bulgaristan ile olan anlaşmazlıkla değil, aynı zamanda Avrupa değerlerini ihlal etmesiyle de engellenmektedir. (EU Commission, 2020)

Bugün Makedonlar AB ile bütünleşmeye bir alternatif aramaktadır. Balkanlar'daki durumun istikrara kavuşması amacıyla Kuzey Makedonya'nın geleceğinin AB'ye üyeliği içermesi gerekmektedir. Ancak, Yunanistan'ın yaptığı gibi Bulgaristan'ın da bu gidişata ilgi göstermesi gerekmektedir.

Öneriler

Uluslararası toplum, çatışmayı ve BM tarafından gerçekleştirilen uluslararası arabuluculuğu şartlandırma çabalarını hızlandırmalıdır. Bu bağlamda AB, tarafların için tarihsel ve ulusal ihtilaflarını, aralarındaki farklılıkları ve benzerlikleri çözme konusunda motive etmelidir. Nihayetinde AB bir uzlaşmaya varılması şartıyla Kuzey Makedonya'nın üyeliği için katılım müzakerelerini başlatmayı düşünebilir.

BM, Yunan-Makedon isim sorununa dair anlaşmazlığı yönetme meşruiyetine sahip önde gelen hükümetler arası bir kurumdu. BM'ye ek olarak, AB de kabul süreciyle çatışmayı şartlandırma işlevini yerine getirmekteydi. Bu bağlamda, Kuzey Makedonya'nın Yunanistan'la yaşamış olduğu sorunu yönettiği gibi, Bulgaristan'ın Kuzey Makedonya ile yaşadığı sorunu olumlu sonuca bağlayabilme kapasitesine ve meşruiyetine sahiptir. BM, Şartı'nın VI. Bölümünde belirtildiği gibi anlaşmazlıkların barışçıl yollarla çözülmesi için çalışmaktadır. (Andriotes, 1960, s. 143-148) Aynı zamanda VII. Bölümünde belirtildiği gibi barışın bozulması ve saldırı eylemi durumunda bu şartı kullanabilir, böylece tüm örgütün bağlılığını ve tam üyeliğini emrederek çatışmayı engelleyebilir. (Stefas & Kentrotis, 1994) BM, üye devletlerin görüşlerini de dikkate alarak çözüm sürecini yöneterek kendi başına bir aktör olarak hareket edebilir. BM, gerektiğinde Özel Temsilciler ve Genel Sekreter aracılığıyla müzakerelere katılır. Böylesine güçlü bir konuma yakın olan tek bölgesel örgüt, AB ve Bakanlar Konseyi'dir. Ancak BM'ye şimdiye kadar dışişleri ve savunma konularında sınırlı yetkiler verilmiştir. AB ve AGİT gibi bölgesel kuruluşlar, BM'nin yanı sıra çatışma çözümünde yararlı kurumlardan olduğu bilinmektedir. (Danforth, 1995, s. 32, 33)

Bulgaristan, Kuzey Makedonya'nın Avrupa-Atlantik yapılarına entegrasyonuna itirazlarını geri çekmesi için AB'nin inandırıcı siyasi baskılarına maruz kalmalıdır. Taraflara, Kuzey Makedonya'nın Bulgaristan ile ikili sorunlara çözüm bulması, Kuzey Makedonya'nın resmi olarak AB'ye üye olmasıyla eşzamanlı olarak yürürlüğe gireceğine dair teminatlar verilmelidir. Taraflar, BM arabuluculuğundaki müzakereler yoluyla yapıcı bir şekilde görüş ayrılıklarını çözmeye kararlı olmalı ve ya iki ülkenin tarihçilerinin görüştüğü farklı ve aynı tarih görüşlerini çözmek için başvuruda bulunmalıdır. Ve ikili ilişkilerinde yer alan olumsuz duygusal enerjiyi hafifletmek için uygun yöntemleri

uygulamalıdırlar. (Ozturk, 2021) Kuzey Makedonya'nın AB ile katılım müzakerelerinde elde edilen somut sonuçlar, Kuzey Makedonya liderlerini müzakerelerde daha fazla taviz vermeye motive edecek ve karşılıklı olarak kabul edilebilir bir çözümü onaylamalarını sağlayacak gibi görünmektedir.

Açıkçası, Bulgaristan'ın Kuzey Makedonya'nın AB ile katılım müzakerelerine itirazını geri çekme hareketi cevapsız kalmayacaktır. AB'ye katılım beklentisi, Kuzey Makedonya liderlerinin milliyetçi söylemden kaçınmalarına, dolayısıyla Bulgaristan ile iyi komşuluk ilişkileri geliştirmelerine yardımcı olacak gibi görünmektedir. Ancak, uyuşmazlık çözüm mekanizmalarından hiçbiri çatışmayı çözmek için yararlı olmazsa, taraflar son çare olarak tarihsel ve ulusal ihtilaflar üzerinden uluslararası tahkim için temyiz başvurusunda bulunmayı düşünebilirler.

KAYNAKÇA

AB Antlaşması. (2020, Şubat 8). *AB Antlaşması ve AB'nin işleyişi hakkında antlaşma.* Avrupa Birliği Başkanlığı: https://www.ab.gov.tr/files/pub/antlasmalar.pdf adresinden alındı

Andriotes, N. P. (1960). *History of the Name "Macedonia".* Thessaloniki: Balkan Studies.

Antonopoulos, P. (2020, November 4). *Why will Bulgaria veto North Macedonia's EU accession when it did not block its NATO membership?* March 14, 2021 tarihinde Greek City Times: https://greekcitytimes.com/2020/11/04/bulgaria-north-macedonia-eu-nato/ adresinden alındı

Bacigalupo, L., & Kyris, G. (2021, April 7). *'Cultural Vetoes' - a new threat to EU accession*. EU Observer: https://euobserver.com/opinion/150936 adresinden alındı

Balkan Insight. (2010, July 16). *'No Progress' in Macedonia Name Talks*. September 12, 2020 tarihinde Balkan Insight: https://balkaninsight.com/2010/07/16/no-progress-in-macedonia-name-talks1/ adresinden alındı

Balkan Insight. (2019, December 28). *North Macedonia Parties Close to Deal on Technical Govt*. Balkan Insight: https://balkaninsight.com/2019/12/28/north-macedonia-parties-close-to-deal-on-technical-govt/ adresinden alındı

Bandow, D. (2009). *U.S. Policy in the Balkans.* November 14, 2020 tarihinde Cato Handbook for Policy Makers: http://object.cato.org/sites/cato.org/files/serials/files/cato-handbook-policymakers/2009/9/hb111-56.pdf adresinden alındı

Barker, E. (1980). *Macedonia: Its Place in Balkan Power Politics.* Greenwood: Westport Press.

Barker, E. (1999). The origin of the Macedonian dispute. e. James Pettifer içinde, *The New Macedonian Question* (s. 4-8). Basingstoke: Macmillan Press.

BBC News. (2018, February 6). *Greece Macedonia: Name dispute draws mass protest in Athens*. November 2, 2020 tarihinde BBC News: https://www.bbc.com/news/world-europe-42937889 adresinden alındı

Borza, E. (1990). *In the Shadow of Olympus: The Emergence of Macedon.* Princeton: Princeton University Press.

Britanica. (2018, April 29). *People of Bulgaria.* January 14, 2020 tarihinde Britanica: https://www.britannica.com/place/Bulgaria/People adresinden alındı

Çayırlı, N. (1997). *Türkiye Makedonya İlişkileri ve "Batı-Doğu" Ulaşım Projesi Üzerine.* Ankara: Yeni Türkiye Türk Dünyası Özel Sayısı.

Çelikkol, O. (2019, 5 19). *Makedonya "isim sorunu*. Hürriyet Gazetesi: http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/oguz-celikkol/makedonya-isim-sorunu-40871078 adresinden alındı

Cosmopoulos, M. B. (1992). *Macedonia, an Introduction to Its Political History.* Winnipeg: Manitoba Studies in Classical Civilization.

Cvetanoska, L. (2019, November 14). *North Macedonia won't be joining the E.U. anytime soon. Did the E.U. lose its peak leverage?* May 30, 2021 tarihinde The Washington Post: https://www.washingtonpost.com/politics/2019/11/14/north-macedonia-wont-be-joining-anytime-soon-did-eu-lose-its-peak-leverage/ adresinden alındı

Danforth, L. M. (1995). *The Macedonian Conflict: Ethnic Nationalism in a Transnational World.* Princeton: Princeton University Press.

Dimitrievska, V. (2020, December 8). *Bulgaria uses veto to block North Macedonia's EU enlargement process*. February 7, 2021 tarihinde Intelli News: https://www.intellinews.com/bulgaria-uses-veto-to-block-north-macedonia-s-eu-enlargement-process-198448/ adresinden alındı

Drezov, K. (1999). Macedonian Identity: An Overview of the Major Claims. e. James Pettifer içinde, *The New Macedonian Question* (s. 51). Basingstoke: Macmillan Press.

Emmott, R., Guarascio, F., & Pennetier, M. (2019, October 18). *France under fire for 'historic error' of blocking Balkan EU hopefuls*. May 30, 2021 tarihinde Reuters: https://www.reuters.com/article/us-eu-summit-balkans-idUSKBN1WX1CT adresinden alındı

EU Commission. (2001, August 13). *Framework Agreement.* Europa: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/default/files/pdf/the_former_yugoslav_republic_of_macedonia/framework_agreement_ohrid_130801_en.pdf adresinden alındı

EU Commission. (2020, October 1). *European Neighbourhood Policy And Enlargement Negotiations*. Europa. adresinden alındı

EU Commission. (2020, October 6). *Key findings of the 2020 Report on North Macedonia*. Europa: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/COUNTRY_20_1795 adresinden alındı

EU Commission. (2020, October 6). *North Macedonia 2020 Report.* Europa: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/default/files/north_macedonia_report_2020.pdf adresinden alındı

Fazlagikj, A., & Abdula, F. (2019, 5 20). *Anadolu Ajansı*. AA: https://www.aa.com.tr/tr/dunya/yunanistan-basbakani-cipras-kuzey-makedonyada/1440702 adresinden alındı

Frusetta, J. (2006). Common Heroes, Divided Claims: IMRO between Maccedonia and Bulgaria. J. R. Ed. Lampe, & M. Mazower içinde, *Ideologies and National Identities:The Case of Twentieth-Century Southeast Europe* (s. 110-130). New York: Central European University.

G. T. Griffith, N. G. (1979). *A History of Macedonia.* Oxford: Oxford University Press.

Geertz, E. C. (1963). Old Societies and New States: A Quest for Modernity in Asia and Africa. E. C. Geertz içinde, *The Integrative Revolution: Primordial Sentiments and Civil Politics in the New States* (s. 105-157). New York: Collier-Macmillian.

Gjukovikj, D. (2018, August 2). *After 27 years, Greece and Macedonia have resolved their contentious 'naming dispute.' Here's how.* October 6, 2020 tarihinde The Washington Post: https://www.washingtonpost.com/news/monkey-cage/wp/2018/08/02/after-27-years-greece-and-macedonia-have-resolved-the-contentious-naming-dispute-heres-how/ adresinden alındı

Gotev, G. (2012, November 2). *Bulgaria vetoes Macedonia's EU accession talks*. October 15, 2020 tarihinde Euractiv: https://www.euractiv.com/section/enlargement/news/bulgaria-vetoes-macedonia-s-eu-accession-talks/ adresinden alındı

Gotev, G. (2021, May 12). *Facing pressure, Bulgaria tries to explain its North Macedonia veto*. May 29, 2021 tarihinde Euroactiv: https://www.euractiv.com/section/enlargement/news/facing-pressure-bulgaria-tries-to-explain-its-north-macedonia-veto/ adresinden alındı

Gotev, G. (2021, 3 25). *MEPs pressure Bulgaria to lift North Macedonia accession veto*. October 15, 2020 tarihinde Euroactiv: https://www.euractiv.com/section/enlargement/news/meps-pressure-bulgaria-to-lift-north-macedonia-accession-veto/ adresinden alındı

Gotev, G., Michalopoulos, S., & Zeljko, T. (2020, November 18). *Bulgaria spells out conditions for unblocking North Macedonia's EU path*. January 5, 2021 tarihinde Euroactiv: https://www.euractiv.com/section/enlargement/news/bulgaria-spells-out-conditions-for-unblocking-north-macedonias-eu-path/ adresinden alındı

Goverment of the Republic of North Macedonia. (2020, December 16). *Bulgaria confirms its Veto, European values and expectations of our citizens have been betrayed - North Macedonia will continue to build good neighborly relations and implement European standards.* Vlada na Republika na Severna Makedonija: https://vlada.mk/node/23577?ln=en-gb adresinden alındı

Gürkan, İ. (1993). *İkinci Dünya Savaşından Günümüze Değin Balkanlar (1945-1989).* İstanbul: Ortadoğu ve Balkan İncelemeleri Vakfı.

Hellenic Statistical Authority. (2020, October 1). *Greece in Figures.* January 3, 2021 tarihinde Hellenic Statistical Authority: https://www.statistics.gr/documents/20181/1515741/GreeceInFigures_2020Q4_EN.pdf/4d41d50e-2e28-6b19-8c44-5501c01c0882 adresinden alındı

Huszka, B. (2020). The power of perspective: Why EU membership still matters in the Western Balkans. *European Council on Foreign Relations*, 10, 11.

International Crisis Group (ICG). (2001, December 10). *Macedonia's Name: Why the dispute matters and how to resolve it.* March 5, 2021 tarihinde International Crisis Group (ICG): https://www.crisisgroup.org/europe-central-asia/balkans/macedonia/macedonias-name-why-dispute-matters-and-how-resolve-it adresinden alındı

International Crisis Group (ICG). (2009, January 12). *Macedonia's Name: Breaking the Deadlock.* October 3, 2020 tarihinde International Crisis Group. adresinden alındı

Jane's Sentinel. (2004). *Jane's Sentinel: Security Assessments Security Assessment: The Balkans, Issue: 14.* Surrey: Jane's Sentinel Group.

Jelavich, B. (1983). *History of Balkans: Twentieth Century.* Cambridge: Cambridge University Press.

Katsiyiannis, D. (1996). Hyper-Nationalism and Irredentism in the Macedonia Region: Implications for US Policy, Part I, European Security. *Taylor Francis, 5:2*, 324-360.

Kaufman, J. (1993). *Name War over Macedonia Widens into Political Crisis.* Boston: Boston Globe Press.

Kellas, J. G. (1991). *The Politics of Nationalism and Ethnicity.* New York: St. Martin's.

Kim, J. (2001, November 7). *Macedonia: Country Background and Recent Conflict.* UNT Digital Library: https://digital.library.unt.edu/ark:/67531/metacrs1899/ adresinden alındı

Kofos, E. (1993). *Nationalism and Communism in Macedonia, Civil Conflict Politics, and Mutations, National Identity.* New York: Aristide D. Caratzas.

Koyuncu, Ç. A. (2018). Yunanistan'daki Makedon Azınlık Sorununun Yunan Ulus İnşa Süreci Bağlamında Analizi. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 377-404.

Mandacı, N. (1998). *Macedonia: A New Epicenter of the Balkan Turmoil.* Trakya: Trakya Üniversitesi Balkan Uygulama ve Araştrma Merkezi.

Marusic, S. J. (2012, July 10). *Macedonia Awaits Greek Reply to Olive Branch*. October 12, 2020 tarihinde Balkan Insight: https://balkaninsight.com/2012/07/10/greece-reacts-coolly-to-macedonian-friendship-call/ adresinden alındı

Marusic, S. J. (2013, September 5). *Fresh Macedonia Name Talks Announced*. September 13, 2020 tarihinde Balkan Insight: https://balkaninsight.com/2013/09/05/fresh-macedonia-name-talks-announced/ adresinden alındı

Marusic, S. J. (2013, July 4). *Macedonia Floats Fresh Name Dispute Initiative*. September 13, 2020 tarihinde Balkan Insight: https://balkaninsight.com/2013/07/04/macedonia-floats-fresh-name-initiative/ adresinden alındı

Marusic, S. J. (2014, February 21). *Venizelos Sounds Upbeat on Name Dispute With Macedonia*. September 13, 2020 tarihinde Balkan Insight: https://balkaninsight.com/2014/02/21/venizelos-macedonia-must-boost-friendliness-with-neighbors/ adresinden alındı

Marusic, S. J. (2021, January 22). *20 Years On, Armed Conflict's Legacy Endures in North Macedonia*. BalkanInsight: https://balkaninsight.com/2021/01/22/20-years-on-armed-conflicts-legacy-endures-in-north-macedonia/ adresinden alındı

Marusic, S. J., & Zivanovic, M. (2018, September 29). *Timeline: The Path to Macedonia's 'Name' Deal*. October 7, 2020 tarihinde Balkan Insight: https://balkaninsight.com/2018/09/29/macedonia-name-deal-timeline-in-pictures-09-28-2018/ adresinden alındı

Mejdini, F. (2021, May 12). *Why is it so difficult to hold a census in North Macedonia?* Aljazeera: https://www.aljazeera.com/features/2021/5/12/why-is-it-so-difficult-to-hold-a-census-in-north-macedonia adresinden alındı

OMO "Ilinden" - PIRIN. (tarih yok). October 13, 2020 tarihinde Omo Ilinden Pirin: https://www.omoilindenpirin.org/about.asp adresinden alındı

Ozturk, T. (2021, March 12). *Resolve disputes with Bulgaria, EU tells N.Macedonia*. May 30, 2021 tarihinde AA: https://www.aa.com.tr/en/politics/resolve-disputes-with-bulgaria-eu-tells-nmacedonia/2174416 adresinden alındı

Perry, D. M. (1988). *The Politics of Terror: The Macedonian Liberation Movements, 1893-1903.* Durham: Duke University Press.

Pettifer, J. (1999). *The New Macedonian Question.* Basingstoke: Macmillan.

Poulton, H. (2000). *Who are the Macedonians?* Bloomington: C. Hurst & Co. Publishers.

Radio Free Europe / Radio Liberty (RFE/RL). (2018, November 29). *Thousands Protest Macedonian Name Change Deal In Skopje*. September 21, 2020 tarihinde Radio Free Europe / Radio Liberty (RFE/RL): https://www.rferl.org/a/thousands-protest-madonia-name-change-deal-skopje/29627352.html adresinden alındı

Ramet, S. P. (1992). *Nationalism and Federalism in Yugoslavia: 1962-1991.* Bloomington: Indiana University Press.

Republic of Bulgaria National Statistical Institute. (2011). *Demographic and Social Statistics.* Republic of Bulgaria National Statistical Institute: https://www.nsi.bg/en/content/12309/population-grid-1-sqkm-census-2011 adresinden alındı

Republic of North Macedonia State Statistical Office. (2002). *Population Census.* Republic of North Macedonia State Statistical Office: https://www.stat.gov.mk/OblastOpsto_en.aspx?id=31 adresinden alındı

Republic of North Macedonia State Statistical Office. (2020, June 25). *Live births, deaths and migration by urban and rural areas and by regions.* Republic of North Macedonia State Statistical Office: https://www.stat.gov.mk/PrikaziSoopstenie_en.aspx?rbrtxt=6 adresinden alındı

Rossos, A. (2008). *Macedonia and Macedonians: A History.* Stanford: Hoover Institution Press.

Sandford, A. (2019, November 12). *North Macedonia president meets Macron after French veto on EU accession talks*. May 30, 2021 tarihinde Euro News: https://www.euronews.com/2019/11/12/north-macedonia-president-meets-macron-after-french-veto-on-eu-accession-talks adresinden alındı

Selvi, L. (2015). *The conflict between Greece and Macedonia and the limits of International Mediation.* İzmir: Dokuz Eylül University.

Smith, A. D. (1983). *Theories of Nationalism.* New York: Holmes and Meier.

Sönmezoğlu, F., Baklacıoğlu, N. Ö., & Terzi, Ö. (2012). *Türk Dış Politikasının Analizi.* İstanbul: Der Yayınları.

Soysal, İ. (1993). *Günümüzde Balkanlar ve Türkiye'nin Tutumu (1989-1992).* İstanbul: Ortadoğu ve Balkan İncelemeleri Vakfı (OBİV).

Stefas, S., & Kentrotis, K. (1994). *Skopje: In search of an Identity and International Recognition.* Balkan Studies.

Stephane M. Saideman, B. K. (2005). *Dilemmas of Divorce: How Secessionist Identities Cut Both Ways* (Cilt 14, No:4). Security Studies.

Telarico, F. (2020, December 17). *Small-Country Diplomacy: What if Bulgaria Prevents Further EU enlargement?* March 14, 2021 tarihinde Global Risk Insights: https://globalriskinsights.com/2020/12/small-country-diplomacy-what-if-bulgaria-prevents-further-eu-enlargement/ adresinden alındı

Tezcan, G. (2019). Gruevski'den Zaev'e Makedonya'nın* İç ve Dış Politikasındaki Gelişmeler. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 379-394 .

The Independent. (1992). Greeks Fear Bulgaria's Backing for Macedonia. *The Independent*, 11.

Topalova, K. (2020, June 17). *NORTH MACEDONIA, GREECE: REWRITING HISTORY AFTER PRESPA*. September 21, 2020 tarihinde Balkan Insight: https://balkaninsight.com/2020/06/17/north-macedonia-greece-rewriting-history-after-prespa/ adresinden alındı

US Department of State. (2020, August 24). *US Relations with North Macedonia*. April 14, 2021 tarihinde US Department of State: https://www.state.gov/u-s-relations-with-macedonia/ adresinden alındı

Wilkinson, H. R. (1951). *Maps and Politics: A Review of the Ethnographic Cartography of Macedonia.* Liverpool: University of Liverpool.

World Population Review. (2021). January 18, 2021 tarihinde North Macedonia Population 2021: https://worldpopulationreview.com/countries/north-macedonia-population adresinden alındı

Zahariadis, N. (1994). *Nationalism and Small-State Foreign Policy: The Greek Response to the Macedonian Issue* (Cilt 109 (4)). Birmingham: Political Science Quarterly.